

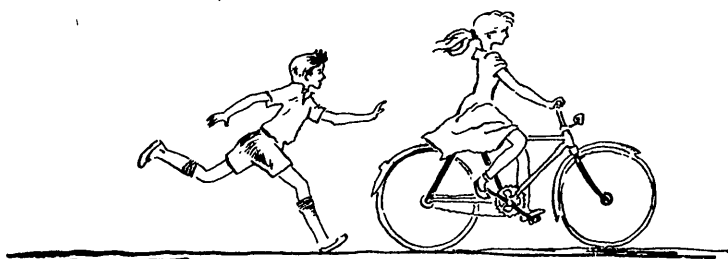
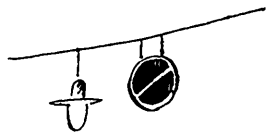
МАРІЯ
МАЙЄРОВА

Робінзонка

Марія
Майєрова

Робізонка

ВИДАВНИЦТВО ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ «ВЕСЕЛКА»
Київ 1966

Видатна чеська письменниця-комуністка Марія Майєрова, крім відомих нашому читачеві творів для дорослих, написала чимало книг для дітей. Серед них: «Зачарований світ», «Бруно», «Веселі казки з цілого світу» і «Робінзонка». Повість «Робінзонка», яка здобула велику популярність у багатьох країнах світу, вперше була видана 1940 року, а через кілька місяців фашистські окупанти оголосили всю творчість М. Майєрової поза законом.

У повісті «Робінзонка» М. Майєрова розповідає про життя простої трудової родини, що живе в Празі, про дівчинку Блажену Борову, яку спіткало велике лихо — смерть матері. Блажена гостро переживає нещастя, відчуває себе самотньою, наче Робінзон на пустельному острові. Проте дівчинка мужньо переборює злигодні й стає надійною помічницею батькові.

З чеської переклав
В. СТРУТИНСЬКИЙ

Малюнки Є. МЕШКОВА

Перекладено за виданням:
Marie Majerová. Robinsonka.
SNDK. Praha, 1964

1

Що ти, матусю, наробила? Що ти наробила?

Блажена йшла, тримаючись за батькову руку, як у ті давні часи, коли вона ледве дотягувалася до його руки і його лице було високо над нею. Вона все ще бачила мамине залякле тіло, і це їй нагадувало гнівне оціпеніння маминого обличчя, коли Блажена чинила щось таке, чого не схвалювала мама. Але тоді нерухомість губів і погляду тривала лише якусь мить — кольне Блажену тоненькою, гострою голкою і зникне; а оця теперішня смертельна застиглість весь час коле її, немов кинджалом.

Кинджалом, так, немов кинджалом, — зброєю лицарів епохи Відродження, прудконогих Ромео в рейтузах, натягнутих аж на боки... З чого ті рейтузи тоді плели? І на чому — на спицях чи, може, були вже верстати?

— Тату!

Запитання завмерло в Блажени на вустах. Натомість зринула болісна думка:

«Ах, люба матусенько, що ти зробила з нами! Завжди в тата були веселі очі, я ніколи не бачила, щоб він плакав,— дивно, коли плачуть чоловіки! Добре, що тато на мене не дивиться й не цікавиться, чого я звернулась до нього,— адже я й сама вже не знаю чого. Як гляну на татка, раптом стиснеться серце, ой лишенько, як защемить воно! Немає в нас більше матусі! Хіба це можливо? Ні, неможливо! Вона, мабуть, сидить дома, чекає на нас і зустріне словами:

«Ах ви, бродяги, вас тільки по смерть посилати!»
По смерть!

До сьогоднішнього дня це було пусте слово — Блажена сміялася з маминої приказки: надто вже несерйозною здавалася вона. Мама мислить, мабуть, що це, як у тій казочці, де коваль прикував смерть до лави й не відпускав її межі люди. Ніхто не вмирав, всі тільки старіли; так зібралось багато старих — один одному заважав; і ковалеві набридло жити на світі, бо він уже сам став такий старезний, що не міг ні працювати, ні їсти, і хлопчаки насміхалися з нього, що він старий і недолугий! Коваль радо відпустив смерть, і та одразу ж забрала його з собою. О, якби Блажка могла прикути смерть до лави! Вже не відпустила б її! О, якби Блажка могла! Не померла б тоді матуся! Тільки заради матусі й татка вона добре б прикувала смерть і щодня ходила б дивитися, як смерть просить відпустити її і дає обіцянки, що нікого більше не зачепить. Ради себе, як той коваль, Блажка й не подумала б приковувати смерть! Хіба Блажка може сама померти? Йй так добре дихається, так легко ходиться по землі! Вона стільки всього бачить перед собою! Вона майже певна за своє майбутнє! Щодня матуся їй казала: «Ось як будеш доросла, Блаженко...»

Блажка не могла досить виразно уявити себе «дорослою» — але хіба не свідчили про те, що вона росте, її платтячка, які чимраз коротшали, і кожних півроку їх треба було відпускати, або рукава, що раптом сягали вже не до зап'ясть, а лише до ліктів? Блажчина співучениця Ледкова, яка зникла оце хвилину тому, на рік старша від Блажени й вища від неї на півголови. За рік такою буде й вона, Блажка. А потім?

А потім перестане рости! Бо хтозна до чого б це довело...

— Ти з усього на світі задоволена? — запитала якось наприкінці року Зора Ледкова.

— Чи задоволена? — замислилася Блажена. — Я живу — і цього досить. Іноді мені радісно буває, що я живу на світі, іноді — зовсім байдуже.

Що це Ледковій спало на думку? Ледкова — нещасна дівчина, тому й вигадує всілякі такі речі. Хотіла вчитися співати, а мусить ходити в гімназію і зубрити предмети, що зовсім не ваблять її. Тому вона ходить з пісним обличчям і все зітхає.

А яка та Ледкова бліда! Матуся теж була бліда в холодному залі крематорію — Блажені дозволили подивитись на неї перед тим, як мали закрити труну. Труна — страшна річ! Матусенько, матусенько, що ти наробила!

Коли хтось говорив: «Серце мені крається в грудях!» — Блажка завжди думала, що це безглузді слова. Хіба можливо, щоб живе серце краялося в грудях? Але сьогодні вона переконалася, що справді є таке відчуття нестерпного болю, яке проймає серце, думки, яке пронизує й паралізує все тіло. Ах, тієї хвилини, коли в невидимому просторі зникла труна з матусею, коли в складках жалобної запони зачинилася брама, — тієї хвилини серце в Блажені краялося в грудях; і зараз, коли перед очима одна за одною постають картини похорону, знову дає себе знати той біль...

Блажена глянула збоку на батька. Ні, татко вже не плаче, але обличчя в нього навіть зараз сумніше, ніж тоді, коли його спотворювали ридання. Тоді батькові шоки, чоло, ніс і уста якось дивно змінилися. Тоді тато був ніби зовсім чужий — якась маска або дідок з картини Рембрандта! Тепер же — він знову пан Олдржіх Бор, шофер таксі, її тато, тільки ж якою самотністю віє від його погляду, яка гіркота кривить його тремтливі уста, раніше такі рішучі!

Він глянув на неї лише через хвилину, мабуть, думки його були десь далеко — линули в ті давні, безповоротно минулі часи, коли Блажка була ще зовсім маленька й висіла в нього на руці. Тому він подивився спочатку на її руки, стиснені від жалю, а вже тоді глянув їй в очі. Тільки тепер тато усвідомив, що Блажка — поруч і що вона вже трішечки вища від нього, вища, хоч і тоненька-тоненька.

Plusquamperfectum! Час давноминулий!

— Що тобі, Блаженко?

— Я вже не можу плакати!

— То й не плач! Думай про маму з радістю, так, ніби вона жива. Мама завжди буде з нами.

Тато подав їй свій великий, барвистий носовик:

— Витри сльози — і вище голову!

Тато, певне, знав, що в Блажки хустинка — мокра, хоч викручуй.

Сам він носить лише барвисті й чималі за розміром носовики — білі тато швидко бруднив, і мама сердилася, що він витирає ними скло, а іноді навіть і лаковану поверхню таксі, і що їх не можна тоді як слід випрати.

Торік до різдвяних свят Блажка наставила міток на цілому десятку носовиків. Але татко й далі поводитьсь з ними так само! Ось і цей носовик тхне бензином. Блажка засовує його таткові до кишені й знову бере тата за руку. Рука — така тепла, така добра, як захисток од вітру. Блажка припадає до цієї руки, щоб урятуватись од вихору, який кружляв нею цілісінький день.

Сьогодні, власне, спокійно, сонячно, але Блажці здається, ніби на неї дмухає дошкульний вітер. Досі вона була з обох боків захищена від негоди — їй любо крокувалося в трійці, було на кого спертися.

Блажена тільки сьогодні, тільки зараз усвідомила, як їй легко було йти, ба навіть летіти просторами днів. Вона завжди відчувала, що не ступає, тобто й не намагається ступати, — її просто мчало вперед; про неї завжди хтось дбав, хтось торував їй шлях. Без будь-яких турбот з її боку, на століку з'являлися наїдки й напої, в комоді — нова білизна, а в шафі — нові платтячка; Блажка тільки ходила на подаровані гроші купувати собі книжки й по тих книжках вчилася, запасалася зошитами і в тих зошитах писала.

Ледкова якось запитала її: «Ти рада, що живеш на світі?» Що тоді відповіла, Блажена вже не пам'ятає! Але в думці вона не раз поверталася до цього запитання, і щоразу воно поставало в іншому світлі: то здавалося їй смішним, то вона дошукувалася в ньому якоїсь мудрості.

Блажена рада, що живе на світі. Звичайно, якщо їй буде сил жити без мами! Без мами — без тепла, без притулку, без спочинку!

Але досі кожен день був наче ласощі, щоразу інакші на смак. Ранок нагадував собою чудове вбрання, яке було до

лиця їй і яке вона натягувала на себе завжди по пам'яті, хоч, правда, іноді спросоння плуталась у рукавах.

Як бадьоро бігла вона до школи, а надто коли мав бути урок історії — барвіста фата моргана минулих віків; або географія, в яку вона ніби в'їздила на паротязі; або навіть чеська мова — тоді день нагадував собою перстень із сяючим самоцвітом!

Математика? Тут, звичайно, справи були гірші; та коли людина збереться на силі й зосередить всю увагу — вона спроможна пройти і крізь цей урок, щоправда, наче по хисткій кладці. Це, зрозуміло, позначалося на табелі, і мама казала:

— Тобі, видно, бракує математичного хисту!

Матуся вміла багато що зрозуміти й багато що пробачити, а проте між нею та Блажкою іноді заходили незгоди. Це траплялося, звичайно, в хвилини, коли мама несподівано ставала суворою й вимагала, щоб Блажена усе робила беззастережно й не мудрувала довго, чи це важливо й необхідно.

Тоді милі мамині очі ставали холодні й наче кам'яніли — тепле сяйво, що постійно струмувало з них до Блажени, раптом гасло; єдність між матір'ю й дочкою порушувалась, і між ними виникала відчуженість, ба навіть ворожість. Стикалися дві волі. Мати чекала, що Блажена послухає її.

А саме цього, ніби навмисно, Блажені не хотілось робити. В ній прокидався опір. Наче твердий кремій пробивався на поверхню крізь її м'яку вдачу й наражався на гнів, який у матері також тужавів на камінь, — і між ними обома аж іскри летіли.

Блажка іноді не стримувалася і, насупившись, грюкала дверима або ж заперечувала матері. Тоді мати ставала мовчазна й замкнута, хоча Блажка швидко забувала про гнів, відчувала докори сумління й соромилася своєї поведінки. Однак про це вона нізащо в світі не призналася б.

«На щастя,— казала собі Блажена,— моя мати — чудова, й вона не хоче, щоб я її перепрошувала».

Від дівчат Блажка чула, що дехто з батьків вимагає, аби в них просили пробачення, і її пересмикувало при самій думці, що вона також мала б просити — та ще й, може, навколішки, з простягнутими руками — просити, будши глибоко переконаною в своїй правоті! Коли ж Блажчина впертість минала й дівчина усвідомлювала, що чинила несправедливо,

вона в душі просила вибачення перед мамою, і мама безумовно бачила з її покійного вигляду, що це прохання в Блажки на краечку язика!

Часто її брав жаль, що мама гнівається. Той жаль був такий гострий, що іноді ятрив їй серце навіть уві сні, і тоді вона прокидалася. Скільки разів так було!.. Але тепер Блажена вже ніколи не зможе розповісти мамі, як гриз її той жаль, і мама вже ніколи не довідається, що її Блажка не була така жорстока, як здавалася.

Все тепер діймало Блажку, а найбільше — те, що вона не попросалася з мамою.

Блажка була саме в дівчачому таборі на Сазаві. Цього вона домоглася вперше: її, одиначку, батьки ніколи не хотіли відпускати саму ані на крок. Там, у гурті перевесниць, Блажка тішилася жаданими радощами табірною життя — вперше відчувала п'янкий смак самостійності й відповідальності за кожен свій крок, вперше була поза рідною домівкою, вперше купалась у вечірній заграві, як пензель у фарбі; вперше спала в напіввідкритому наметі й просто з постелі бігла до річки!

Вона забула за ці чотири тижні, що є ученицею третього класу дейвіцької гімназії, що в неї погано з математикою і що вона мусить під час канікул забивати собі голову розмаїтими премудростями, аби встигати в четвертому класі... Вона перетворилася на юну дикунку, яка, увінчавши себе золотоцвітом, то плюскочеться в річковій течії, то танцює навколо нічного багаття, що в його сяйві дівчатка й виховательки здавалися казковими істотами із поганської міфології.

Вона забула про все це дуже швидко, тим паче, що з дому одержувала дуже лаконічні листи; ні тато, ні мама не приїхали її навідати — а до деяких дівчаток першої ж неділі приїхали «дорогі батьки», як тут їх називали, і пестошам та обіймам не було кінця — інші дівчатка збоку тільки підсміювалися з таких ніжностей.

І раптом у ці радощі, вільні від усього, що могло б набриднути, засмутити або стривожити, як грім з неба, впала телеграма:

«Негайно відішліть додому Блажену Борову — в неї небезпечно захворіла мати».

Звичайно, це був кінець усім радощам. Дівчатка оточили Блажену, цілували її або з цікавістю поглядали на неї, так

само, як дивляться дорослі, коли на вулиці станеться якийсь нещастя. Блажена розгублено склала свої речі, а тоді припала грудьми до столу в їдальні під відкритим небом і так притиснулася обличчям до стільниці, що весь візерунок деревини відбився в неї на лобі й на щоках. Куховарка приголубила дівчинку, і тільки в її м'яких обіймах Блажена полегшено заплакала. Вихователька налаштувала їй ранець, роздобула підводу, і в призначену годину Блажена тихенько поїхала собі, навіть не оглянувшись на дівчаток, що грали у волейбол і замахали їй услід руками, почувши гуркіт сільської підводи.

«Мабуть, щось зле сколося,— думала дорогою Блажена,— коли тато не приїхав по мене автомашиною!»

Кучер своєю підкресленою лагідністю тільки нагадував їй про лихо. Блажена опускала голову перед цікавими очима жінок, яким він щось розповідав пошепки в кутку вокзалу, і хмурилася — вона хотіла залишитися на самоті зі своєю новиною, бо не могла як слід розібратися в ній під невідступними чужими поглядами.

Блажена відітхнула з полегкістю, коли сіла у вагон швидкого поїзда й поринула в свої сумні думки.

Ці думки так поглинули Блажену, що краєвиди, поїзд, трамваї, вулиці, дім, сходи — все це якось промайнуло повз її свідомість.

— Де мама? — несміло розглянулася вона по квартирі, яка війнула на неї пустою і зайвиною залишених господаркою речей.

— Мама померла не дома. Мама померла в лікарні,— відповів тато.

— А що з нею сталося? Адже вона ніколи не скаржилася на хворобу? — не могла примиритися з такою несправедливістю Блажена.

Але тато, мабуть, не чув її, бо не відповів; і над усім, що від цієї хвили відбувалося, запанувало зловісне, іноді перериване мовчання, ніби якийсь таїнство.

2

Тепер, після похорону, батько з дочкою знову стали на порозі кухні, і од усвідомлення того, що від цієї хвилини вони будуть самі, Блажена пригорнулася до батька.

Самі в осиротілій кухні, самі в святково прибраній кімнаті, в якій ще залишилися сліди маминого порядкування.

— Самі!

— Самі! — повторив за Блаженою батько і важко сів на стілець біля столу — тут було його звичайне місце під час родинних обідів.

Та ось він глянув Блажені в очі, провів рукою по своєму густому, ясно-каштановому волоссі й урочисто проказав:

— А ми не самі, доню!

— Не самі? — здивувалася Блажена.

— Мама залишила нам хлопчика, перш ніж піти від нас! Татове обличчя знову спотворила мука, але він опанував себе й запитально глянув на Блажену — як вона сприйме цю новину.

— О! — вигукнула Блажена здивовано і воднораз зраділо. — В нас хлопчик — отже, я маю братика? Татусю, це ж чудово! А де ж він? Покажи мені його!

Новина про несподіваного братика цілком поглинула Блажену.

— Поки що, — мовив батько багатозначно, — поки що він у дитячому будинку в Крчі. А згодом щось придумаємо.

— Ми підемо до нього?

— Звичайно, підемо!

— Ти бачив його, татку? Який він? Гарний? Кучерявий? Опецьок?

— Такий, як і всі діти в його віці. Ти ще досхочу надивишся на нього!

— То я зможу його й глядіти?

Блажка спостерегла, як щось сягнуло в батькових очах, пробігло чолом і зникло, немов тремтливий, пущений дзеркалом зайчик.

— Я ще нічого не знаю, Блаженко. Не розуміюся на цьому. Тебе, коли ти була мала, мама доглядала сама і нікого до тебе не підпускала.

— А яке в хлопчика ім'я? — Блажена думками була знову біля свого несподіваного брата.

— А як, на твою думку, його назвати?

— Татку! То ми йому вибиратимемо ім'я? А що, як на честь мами назвемо — Ярослав? Хай славить яро — весну?

Ярослав Врхліцький, Ярослав Чермак — Блаженіні думки перескакували від поета до художника.

Ярослав! Ще один, любий серцю, Ярослав спадає Блажені на думку. Самовпевнений підпис «Ярослав» на блакитному папері листа, що починався словами: «Мила Блажено!» і лежав у дуплинястому пні — «поштової скриньці» дівочого табору.

— Але хлопчик не обов'язково має носити ім'я Ярослав. Ми його можемо назвати й Олдржіхом — так, як тебе, татку.

— Не будемо поки що вирішувати цього питання, хай трохи почекаємо,— сказав батько, напевно, думаючи про щось інше, бо подивився на Блажену з неприхованою заклопотаністю.

— Ранок вечора мудріший,— ущипливо кинула Блажена і враз затнулася. Ні, це не той тон! Так вони з татком розмовляли в ті безповоротні часи родинного благополуччя, коли обоє пустували, як підлітки, а мама знижувала плечима, вдаючи, ніби сердиться, а сама в той час ледве стримувала сміх. Але тепер вони не можуть так розмовляти між собою.

— Знаєш що, Блаженко? Я зараз займуся деякими підрахунками, а ти візьми книгу й трохи почитай.

Тато завжди був на диво безпорадний в усьому, що стосувалося Блажени. Ніколи не знав, що їй подарувати на святвечір, не мав ані найменшого уявлення про життя гімназії, де Блажена проводила головні й найважливіші години дня. Татко був, на думку Блажени, людиною практичною — багато знав і вмів такого, що дивувало Блажку,— але й сам він, у свою чергу, дивувався з шкільних премудрощів своєї дочки-третьокласниці. Коли випадав вільний час, вони радо бесідували вдвох.

Тож і тепер Блажена хотіла ще про щось запитати в татка, але той, заклопотаний думками, безупинно походжав по кімнаті.

Блажена пішла в свій куток і почала розкладати на учнівському столику книги. Та швидко відчула втому. Опустивши руки, сумно задивилася на поставлені рядочком книги.

Ось, загорнені в коричневий папір, стоять підручники для четвертого класу. Вона купила їх наприкінці навчального року, зі знижкою, у двоюрідної сестри співучениці Новотної, що переходила до п'ятого класу; але ж і чистьоха ця сестра Новотної! Нема на книжках жодної плямки, жодної позначки, жодного відігнутого ріжка! Може, вона й не вчилася по цих підручниках! А втім, Новотна — відома мудрагеля, і її сест-

ричка — також! Все знає без навчання і на уроках так відповідає, що аж мороз пробігає поза шкірою від тої досконалості!

Блажена теж воліла поводитися в школі як слід, та коли їй у цьому не щастило, вона одразу ж сама признавалась: «Це я зробила шкоду!» І таким робом уникала кпинів. Проте їй здебільшого щастило. Ось, наприклад, на уроці риторики вона декламувала про матір Гракхів¹ з таким палким піднесенням, що хвилинами забувала, де вона є, і вчителька тоді вперше сказала: «Чудово, Блаженко!»

А втім, Мадя Буділова й тоді уїдливо посміхнулася, а коли дівчата почали поздоровляти Блажену з успіхом і запевняти, що мало не плакали, слухаючи її виступ, Мадя ущипливо кинула:

— Твое ораторське мистецтво має властивість цибулі — від неї також хочеться плакати.

«Певне, цей дотеп вона десь чула, а не сама вигадала», — втішала себе Блажка. Але дівчата засміялися — їм байдуже, з чого сміятися, — тож Блажена проковтнула гірку пілюлю!

Мадя взагалі дивна дівчина! Іноді вдає з себе дорослу, розводиться про кохання, немов Клеопатра, а іноді розповідає казки й страхіття — ну чистісінько дитячко-домовичок! Чого вона тільки не розказувала, коли вони, ще першокласниці, сиділи разом у батьковому гаражі, зручно вмовстившись на ящиках, які в їхній розпаленій уяві були то заморськими кораблями, то літаками, то автомашинами! Мадя чаклувала: «Я бачу на білій вербі чорного папугу: він тягне срібним дзьобом зі скриньки чорного дерева планету нашої долі. Читай, Блажено, й не лякайся, читай, Магдалено, й не бійся: ваше життя буде чудесним балом, і все обійдеться добре». Цей щасливий кінець Мадя придумала несподівано, бо злякалася виразу Блажениного обличчя.

Мама гнівалась на Мадю й казала, що в тої язык без кісток, але Блажку вабило до Маді — навіть тоді, коли вона переконалася у Мадиній брехливості. Жодна дівчина, крім Маді, не могла пробудити в Блажені страх і палку жадобу таємничості, що приваблювала й жахала водночас.

Мадя, власне, хоч як старалась, ніколи не могла довести свої побрехеньки якоюсь дією — всі її химери танули, як рай-

¹ Брати Гракхи — політичні діячі Древнього Риму, трибуни, які очолювали демократичний рух за реформу землеволодіння.

дуга в синьому небі. Але вона вмiла настрахати Блажену, тримати її в напруженні, і вже самі ті хвилини напруження зачаровували Блажену. Підбгавши під себе ноги, схрестивши руки, сховавши долоні під пахви — бо намагалася зіщулитись якнайдужче, щоб схватитися від духів, — втупивши очі у сволок, Мадя пророкувала понурим голосом:

— Зараз, цієї миті, розверзеться стеля, і з неї на нас упаде кобилячий хвіст, за кобилячим хвостом — кобиляча голова, за кобилячою головою — кобиляча нога і вцілить копитом у голову того, в кого нечисте сумління!

Блажа, зачарована й сповнена жаху, розгублено звела очі на стелю.

Ніщо звідти не впало — ні нога, ні хвіст, ні голова, але вигляд у Маді був такий сердитий і загрозовий, що Блажка не посміла навіть взяти під сумнів її слова, а надто, коли Мадя, наблизивши своє обличчя до обличчя Блажени і отак зблизька дивлячись їй у вічі, вимагала зізнання:

— Тобі подобається боятися, так, подобається! Я бачу це з твоїх очей!

Від тих часів Блажена дуже виросла й збагнула джерела Мадиної фантазії. Тепер її вабили книги, а не дилетантські Мадині вигадки. Блажена могла годинами сидіти над книгою, забувши, де вона і хто вона; шкода тільки, що швидко забувала також і прочитане! Від прочитаного залишалося тільки враження: іскриста барвистість, смуток чи радість або зворушення до сліз. І тільки з героями деяких книг вона ніби зріднилася.

О, як жадала Блажена бути привидом у таємничому замку в Карпатах, як мріяла провести бодай п'ять днів на повітря-

ній кулі¹, як, спинаючись навшпиньки, знову й знову зазира-
ла б через Алісине² плече до країни чудес!

А що колись стане Робінзоном — це Блажена вирішила
одразу й твердо.

Вона знову глянула на підручники, перебігла очима по ко-
рінцях цікавих книг. Ні, не буде читати, вона така втомлена,
така втомлена! Книги раптом стали чужі Блажені; їй зда-
лося, що вони багато обіцяли, але не дали обіцяного; що в
житті не так, як у обмежених і незмінних маленьких книжко-
вих світах.

Життя — незбагненна мінливість. А в книжках — воно та-
ке ясне, таке зразкове й зрозуміле. Чому?

Мабуть, тому, що те, що відбувається в книгах, особисто
нас не торкається. Читаєш про бабусю³ — і наче живеш десь
у ратіборжицькій долині, а згорнеш книгу — нема ніякої ба-
бусі; прочитане було лише приемним міражем, нереальністю.
А в житті відбуваються несподівані реальні зміни — страшні
нещастя, як ось це, що спіткало її, Блажену, — як грім з яс-
ного неба. Чому саме її?

І раптом Блажена голосно заридала, безтямно примов-
ляючи:

— Що ти, матусю, наробила?

Вона не задумувалась над змістом і значенням цієї фра-
зи, а просто без кінця повторювала її.

Деякі слова вже самим своїм звучанням викликають пев-
не уявлення або настрої, пробуджують забуті почуття, ожив-
ляють притуплений біль. Ось і ці слова самі прийшли їй на
язик і зробили горе зрозумілим і відчутним. Вони раз у раз
зринали в її думці — так невпинно й нестримно, як краплі
крові з роз'яреної рани.

Цієї хвилини до тих слів приєднувались інші, що тихо че-
кали, забуті десь у куточку Блажениної пам'яті, куди їх було
колись покладено під сильним, але неясним враженням:

«Вмерла матуся, злягла у могилу,
Сироти в неї zostались...»⁴

¹ Маються на увазі романи Ж. Верна «Замок у Карпатах» та «П'ять
тижнів на повітряній кулі».

² Героїня книги Л. Керола «Аліса в країні чудес».

³ Героїня повісті Б. Немцовой «Бабуся».

⁴ К. Я. Ербен «Китиця».

Блажена почала гарячково шукати цей вірш у старих підручниках. Ось! Ось він! Живий вірш! Її вірш!

«Сироти в неї zostались!»

Ні, Блажені вже не сила стояти! Ноги їй підломлюються, кімната гойдається: дівчина тихо лягає на канапку, так, як завжди лежала, читаючи цікаву книгу,— спершись головою на тендітну руку,— і в серце лється мелодія співучого слова:

«Діти із подиху матір впізнали...»

З подиху! В безперервній ході часу є паузи мовчання; вони мов дихання; вдих — видих, вдих — видих. Дихання й крок мають однаковий ритм. Так тихенько ступала матуся в неділю вранці, коли Блажена спала, а матусі треба було зайти до кімнати взяти щось у комоді.

— Матусю,— шептала Блажена з заплющеними очима.— Ще п'ять хвилин, гаразд?

— Гаразд, ще п'ять хвилин, але тоді вже вставай! Я мушу йти.

Блажена солодко поринає в примарливий, а тому особливо прийнятний ранковий сон.

— Я мушу йти, Блаженко! Але пильнуй! Я відпливу на чорному кораблі з золотою зіркою на кормі. Дивися на неї, Блаженко,— ту зірку буде видно навіть тоді, коли корабель відпливе далеко... Ти зостанешся сама — немов на безлюдному острові.

— Сама на безлюдному острові? — повторює Блажена, але відчуває, що в неї тільки ворухнуться губи — голосу не чути.

— Ти ж не будеш боятись? Ти вже така велика! Робінзон також був на безлюдному острові, а як там гарно господарював!

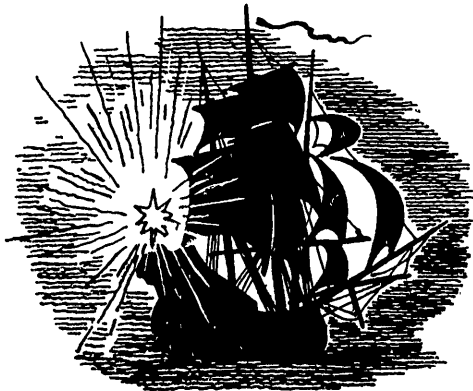
Блажена відчуває, що повинна мамі в чомусь зізнатись.

— Матусю, не гнівайся! Але я не можу відпустити тебе й залишитися на самотині з гріхом. Тоді, коли я вперше читала «Робінзона», я взяла в тебе велику голку й віддала Робінзону: мені було жаль його — він усе мусив робити великими руками. Ту голку ти потім так шукала! Ти не могла без неї обійтись, але я нічого тобі не казала! Знаєш, матусю, вона, власне, й досі лежить у книзі про Робінзона...

Блажена раптом відчула, що та вкрадена голка вп'ялася їй у серце. Ах, як болить воно, як болить!

— Що ж ти, матусю, наробила? Візьми й мене з собою, я не хочу тут залишатись! Нє хочу!

Тут Блажена побачила, як до неї й до мами з шипінням, ніби закипівши, примчала величезна хвиля, люто схопила їх і швиргнула у вир. Блажена, каменем падаючи в безодню, відчула, що та жорстока сила назавжди відірвала її від мами.

Аж тут нова хвиля підхопила Блажену й зі стрімкою швидкістю, але м'яко й ніжно, понесла її, поступово здіймаючи вгору, — невже на берег?

Блажена випростала руки — і тіло, ніби за командою, почало робити рухи плавця — вона досконало знала їх, бо вміла плавати уже сім років, половину свого життя. Голова її вже розтинала водну гладінь, вуста хапали повітря. В мілкій воді сила течії ослабла, і ноги раз у раз торкалися м'якого піщаного дна.

Берег, уграмбований хвилями, вдарив її в груди. Вона занурила пальці в пісок і, спираючись на долоні, вилізла на сушу. Повзла й повзла — якнайдалі від води, що тут розливалася вже зовсім мілко, наче калюжа, — потім довго спиналася вгору по схилу, аж поки побачила корабель, чорний вітрильник, на якому стоїть невидима матуся, схована за щоглами й линвами, стоїть над золотою, вічно сяючою зіркою і пливе зоряним шляхом до райських садів.

Задушливий ранок, скрадаючись, повзе вулицями, ніби хоче зненацька заскочити місто. Сонце все ще ховається в холодних хмарах, закутане, мов перлина у ваті,— не світить і не гріє; це — сонце великого міста, воно може викликати спеку, але ніколи не всміхнеться привітно.

Бруківка вулиць наче набубнявіла од самотини. З будинків лукаво підморгують напівзаплющені очиці вікон: ми, мовляв, уже пробудилися, але людина ще спить і не хоче бачити, що робиться за спущеними фіранками. Людині не хочеться повертатись до дійсності, скутої складними і обтяжливими законами. Вона, мов той метелик, пурхає од видава до видава, тішиться історіями, що не мають ні початку, ні кінця, і тільки світ чудесних сновидінь вабить її: вона хоче обстрілювати променями зірок сонячний диск, хоче волоссям дощів і сітями тіней ловити рибу в глибоких морях і мілких потоках, хоче, позбавившись земного тяжіння, літати зі швидкістю думки.

Людина проганяє ранок, який приходить для того, щоб втиснути тонке мереживо сновидінь до звивин мозку, протягом цілого дня стиснених черепом і тільки вночі звільнених сном.

Настає ясний день, коли людина постійно щось мусить, мусить, мусить...

Водій таксі Олдржіх Бор прокинувся раніше ніж звичайно. Мовчки лежав з розплющеними очима; чув, як на вулиці, відлунюючись від застиглих фасадів будинків, протупотіли перші людські кроки, і бачив, як мала стрілка будильника, цей рухливий пестик серед дванадцяти тичинок, затрималася на цифрі «п'ять». Він скочив з ліжка й промовив тихим, але виразним шепотом:

— Блаженко — по молоко!

В кімнату вже зазірав світанок; ще не розвидніло, тільки нічна імла щомиті рідшала й танула в прозорій вранішній тиші.

Батько дивився на доньку: вона спала одягнена; він не хотів її вчора ввечері будити, таку втомлену, й тільки переніс з незручної канапки на ліжку.

Дитина!

Ще зовсім дитина! Її напружене личко — ясне, а маленькі

свіжі уста майже всміхаються. Ні, дитячий біль не такий невідступний, як скорбота дорослої людини. Плинність думки відкриває дитині согні шляхів до втечі від цього болю, а численні захоплення, глибокі й скороминущі, допомагають забути усі печалі.

Батьків шепіт, немов ливною, витягує Блажену із ночі в день.

«Як мало я спала!» — подумала дівчинка й напівсвідомо проквилела:

— Татку, іще хвилинку! — і знову поринула в солодке джерело забуття.

— Ані хвилини! Вставай, обов'язок вола!

«Обов'язок вола». Колись ця фраза означала для них з татком щось зовсім інше, і вони часто повторювали її напівжартома, напівсерйозно. Тож і зараз, почувши цю фразу, Блажена всміхнулася крізь сон.

— Але цього разу обов'язок справді волає, кличе нас, дитинко! Мене й тебе кличе, ну ж бо, вставай! — вигукнув тато, тепер уже безцеремонно, і стяг з Блажени ковдру.

Блажена злякано сіла, спустила з ліжка довгі худі ноги і раптом опинилася в студеному озері дійсності.

— Я зараз, татку! Зараз!

Але тут же замислилася над чимось і сиділа, машинально розчісуючи волосся і накручуючи на палець золотаві, наче мед, пасма.

— А куди мені йти по те молоко? — проказала нарешті, звертаючись до батька.

— Куди? Не знаю, — покірно відповів пан Олдржіх Бор. — А хіба ти не знаєш, де мама брала молоко?

— Не знаю, — відповіла Блажена тоненьким голоском, — вона по все ходила сама.

— А ти вставала до готової кави, еге ж? — промовив докірливо пан Бор. — Ось тобі й маєш! Та, зрештою, не журися цим, і я не журитимуся.

— Коли тільки мама вставала, якщо й для тебе встигала каву приготувати? Адже зараз ще немає й пів на шосту? Певно, ще й дім замкнено, — розмірковувала дівчина, гупаючи босими п'ятами в спинку ліжка.

— Слухай, Блаженко, — озвався тато від умивальника, бризкаючи водою, хлюпаючись і пирскаючи. — Заварімо зараз чаю, а протягом дня ти все розвідаєш.

Він рѳзтерся по пояс рушником, потім розчесав мокре волосся й зробив рівний проділ.

— А ти чого не вмиваєшся?

— Я — я просто забула!

Бла́жа, пританцьовуючи, церемонно підійшла до умивальника.

Нарешті вони сіли снідати. Пили чай, хрумкали знайдені на дні бляшаної коробки бісквіти. Батько, намагаючись надати своєму голосу жартівливого відтінку, говорив:

— Мабуть, краще, Блаженко, все записати! Так принаймні нічого не забудеш. Візьми ось олівець і занотуй, ну, хоча б на берегах газети: перше — молоко. Купиш його ввечері, щоб не довелося бігти рано-вранці! Ще коли ти не ходила до школи, то вже знала напам'ять віршика:

Хай-но підросту я —
Загосподарю!
Йдїть до нас:
Щедро вас
Молоком я почастую!—

і так гарненько при цьому розводила рученятами! Це тобі буде допоміжним засобом. Коли схочеш щось пригадати, ти допомагаєш собі тим, що пригадуєш якесь інше близьке поняття. А що має бути в нас на обід — ти вже подумала? На вечерю купи сиру й масла. Я приїду десь о восьмій годині. Пан Гозноурек, мій напарник, завжди в нас вечеряє, але тепер уже не вечерятиме. Доведеться йому самому про себе подбати. Ну, а ще трохи поприбираєш, гаразд? Позастеляєш, заметиєш — з усім цим ти впораєшся, еге ж?

Блажені навіть печиво в роті стало гірке. Вона помалу жувала, втупивши очі в куток кімнати. Потім перевела погляд на чисто виголєне таткове обличчя:

— То тепер я все робитиму сама?

Слова, що вихопилися в неї, трохи здивували й налякали її.

Вираз батькового обличчя також був непевний. Але відповідь пролунала підбадьорливо:

— Ти не бійся, я тобі допомагатиму! Як тільки матиму час, гаразд? Інакше не можна. На помічниць нема чого роз-

раховувати, на служницю — також; та ти й сама не схотіла б нікого тут бачити, на маминому місці, адже ж так?

— Не схотіла б! — скипіла Блажа.

— Ото ж бо!

— А ти ж іще мусиш платити за утримання хлопчика, — міркувала вголос Блажена.

— Щотижня!

— Отже, на твоєму утриманні аж троє! Чи не важко тобі буде, татку? Я б сама могла давати уроки першокласникам!

Блажена промовила ці слова так піднесено, що тато усміхнувся:

— В цьому не буде потреби. Але про хатні справи мусиш дбати сама. Білизну здаватимеш у пральню... По неї приїдуть додому й потім привезуть назад.

Але Блажена була сповнена завзяття — ніякі труднощі її не лякали.

— А хіба я сама не зможу випрати, татку? Ось поглянь, які в мене дужі руки! Серед наших дівчат жодна мене не зможе перемоти в змаганні; а по канату явилізна аж до стелі — єдина на весь клас! У деяких тендітних панянок паморочилось у голові вже на третьому щаблі драбинки!

Татко, очевидно, не хотів гасити цей спалах відваги — він не сказав «так» чи «ні», а перевів розмову на інше:

— Ну, то що буде на обід?

— Я вмю варити картопляну юшку — двічі варила її в таборі, коли чергувала на кухні.

— А ще що? Чи не зуміла б ти зварити манної каші? Це, мабуть, не складно!

— Ще б пак — не зуміла б!

Відвага та ентузіазм — творці геройських вчинків. Хоч як невпевнено почувала себе Блажа в своєму практичному до-свіді, але сміливо хапалася до діла, бо дуже хотіла домогтися успіху.

Прагнучи до геройського вчинку, Блажена ладна була брати штурмом скляну гору, що несподівано встала в неї на шляху.

Вона повинна допомагати татові і хоче допомагати; його довір'я багато в чому зобов'язує її. Блажа відчула, що ці обов'язки зміцнюють її волю, роблять її дорослішою.

Хатня праця — багатоголовий дракон, тож Блажена буде відрубувати йому голови одну за одною.

Блажена й незчулася, як батько пішов. Вона й далі в думці розмовляла з ним — навіть тоді, коли за батьком зачинилися двері.

Нерухома тиша світлиці ворожо згусла над дівчинкою. Але ж до цієї нерухомої тиші вона повинна тепер звикати! Тільки хода часу, що нагадує про невиконану роботу, крає цю тишу на дрібні шматочки...

Блажена стріпнула головою, і довгі золотаві кучері наче підстьобнули її. До роботи!

Перша голова дракона — це купівля харчів.

Мамина господарча торба висить на своєму місці; а в ній — ото пощастило! — лежить чисто вимита пляшка на молоко. На склі пляшки — витиснена вежка.

Порожню пляшку Блажа здасть, а натомість дістане повну. А чи є кава?

Блажа метнулася у комірчину. Так, кави в бляшанці досить. Диви! В кошику — картопля! А в іншому кошику — цибуля! А яка вона ясно-золота, шовковиста, блискуча!

Блажена раділа знайденим харчам так, як радів хіба що Робінзон на безлюдному острові, виявивши в прибережному піску істивні корінці та смачні бульби, — і то тієї хвилини, коли він уже думав, що помре з голоду.

Блажена опустила руки. Несподіваний спогад огорнув її, мов прозорий, оманливий серпанок. Робінзон? Хто це говорив про Робінзона та про безлюдний острів? Що це — сон? Чи вичитане з книжки? Чи, може, дійсність?

Коли, де і як?

Ні, вона не може пригадати!

А безлюдний острів?

Домівка тепер для неї — безлюдний острів, а вона сама — Робінзонка, що житиме на цьому острові з татком — її вірним П'ятницею. Робінзонка ретельно шукатиме й створюватиме в цій пустелі джерела прожитку.

Чи може вона побігти зі свого острова й накупити всього, що їй буде потрібно? Може, але це в рахунок не береться; в кожній грі є речі, які не беруться до уваги, бо інакше розвіється вся умовність гри.

Коли Блажа з Мадею бавилися в гаражі грою в домівку, вони ставили собі огорожу з ящиків, а що було поза тими ящиками, до уваги не брали. Жили собі в своїй огорожі — це був їхній дім з накресленими крейдою кімнатами, дверима

й вікнами. Так само й під час ігор у таборі не все бралось до уваги — на деякі речі й звуки дівчатка не звертали ніякі-сінької уваги, начебто їх не існувало. Такі вже одвічні правила дитячої гри. Свій власний світ у звичайному світі. В квартирі — Блажена самотня; квартира Олдржіха Бора — це пустельний острів, а Блажа — єдиний його житель, окрім тата, П'ятниці.

Ах, як це буде весело, а як сміятиметься татко!

Істівні бульби тут є — поки що вони тоненькі, як билинки!

У ящику за вікном засихає васильок з цибулькою-сіянкою, але Робінзонка знає, що ці рослини до картопляної юшки не вживаються. Тут потрібні майоран, часник, корінь петрушки, морква й селера. Цього всього доведеться купити. Але це до уваги не береться.

Робінзонка швиденько поливає суху землю в ящику, аж вода дзюркотить перехожим за комір, але перехожим це не завадить: вони ж бо — дельфіни й кити, а їй треба дбати про свою плантацію!

Швиденько взявши торбу, гаманець, що їй залишив тато,— ні, П'ятниця,— Робінзонка хапає ключі й мчить униз по сходах.

На вулиці вже не можна так поспішати.

Куди податися? Блажена роздивляється навколо. Онде бакалія, а онде овочева крамниця. А де ж молочна? Диви — он там на вивісці намальована вежка,— така ж, як на пляшці. Таємний знак?!

Ну ж бо до молочної!

У молочній щебечуть служниці, пані, є тут і діти; біля прилавка — штовханина; але всі пильнують, щоб купувати за чергою. Продавщиця спритно замінює порожні пляшки на повні; зважує масло, свіжий сир, пропонує топлени сири, загорнуті в станіоль і оздоблені яскравими малюнками: ось едельвейс, а ось коров'яча голова з веселими очима. Продавщиця знає кожного покупця; це видно з інтимного тону розмови й швидкого обміну поглядами.

Коли Блажена, незграбно грюкнувши дверима, увійшла до крамниці, всі обернулися в її бік — не так з цікавості, як просто машинально: людина завжди оглядається на несподіваний шум.

А що ніхто Блажену з цього гурту, який їй видався вожим, не знав, то очі присутніх зупинились на ній. Ті погля-

ди були неприємні Блажені й викликали в ній нестримний опір.

Адже тут були люди, зовсім не такі, до яких вона звикла,— їхнє вбрання, зачіски, жести,— все це, здавалося, наїжачилося проти неї. Якби тут стояли її співчениці, то вона ластівкою влетіла б поміж них, щebetала б з ними й почувала б себе як удома.

Але ця ось продавщиця в білому халаті, з чіпцем на голові, вже пильно дивиться на Блажену, хоче вгадати, чия вона.

— Що панянка бажає? — проспівав солодкий голос продавщиці.

Ех, Блажена не одразу спромоглася на відповідь! Спаленівши, вона швиденько сягнула рукою в торбу й мовчки поставила на прилавок порожню пляшку.

— Молочка?

— Так, прошу вас,— вихопилося в Блажени.

— Панянка, напевно, Борова,— голос у продавщиці чим далі, то більше солодшав. Вона була рада, що має привід до розмови, і, наче якусь коштовність, котру хотіла б комусь продати, виставляла свою новину напоказ, так, щоб на неї вигідно падало світло. Продавщиця з насолодою повторювала Блаженине ймення, на якому була печать нещастя.

Водночас до Блажени обернулися бліді обличчя покупниць, які прийшли після неї. Дівчинка завмерла під холодним душем вданого співчуття. Зараз продавщиця заведе! Зараз розповідь усім присутнім про тяжку Блаженину втрату! Швидше, швидше, геть звідси.

— Прошу дати мені молока — ось гроші! — похмуро мовила дівчинка.

«Я не хочу, щоб ці чужі жінки копирсалися в моєму горі. Не хочу! Це — моє і таткове горе, хай вони дадуть мені спокій!»

Іскри ненависті спалахували в її очах, а жінки тішилися цим видовищем. Блажена квапливо відрахувала гроші й вибігла з крамниці раніше, ніж на неї ринула злива небажаного співчуття.

Заhekана, вона зупинилася аж на розі вулиці й намагалася вгамувати свій гнів. Потім попрямувала була додому — пустельний острів здавався їй цієї хвилини надійним схови-

щем. Але тут раптом у її збурених думках зринула згадка про обід.

Ой, та їй же ще треба забігти до крамнички! Біда та й годі!

Блажена обережно втерлась у гурт покупців і старалась триматись якомога буденніше й непомітніше. Взяла пучок зелені з повного кошеля, показала на маленький брусок масла, загорнутого в папір, і попросила кілограм манної крупи.

Одначе виказала себе:

— Ще часничку, будь ласка.

— Скільки?

— Один зубок.

Продавець не стримався й посміхнувся, а натовп, у якому Блажена почувала себе непомітною, раптом відбив, немов у кривому дзеркалі, її збентеження й заграв глузливими посмішками. Мовляв, хто ж це купує часник зубками!

От жах!

Нарешті Блажена має, мабуть, усе — принаймні все, що занотувала собі на клаптику паперу. Вона вискочила на вулицю і, задоволено посвистуючи, весело побігла додому.

Але вже в під'їзді будинку Блажена раптом згадала, що вдома все тепер змінилося.

Раніше вона мчала, перестрибуючи через дві-три сходинок, дзвонила в двері з вічком і табличкою: «Олдржіх Бор, таксі», а тоді чекала, поки легкі мамині кроки залунають біля порога. Дзенькав запобіжний ланцюжок, клацав замок, і Блажена повисала в мами на шиї...

А сьогодні? — сьогодні вона повільно ступала із сходинок на сходинок. З господарчою торбою вже якось не личило мчати, хоч торба ця була, певно, не важча від портфеля з книгами. Біля дверей Блажені довелося розшукати в торбі ключі, відімкнути, а потім гарненько замкнути за собою двері. Замкнути двері Блажена не забула, бо, попри всю статечність, трохи боялася залишатись удома сама.

Взагалі зовсім змінився і сам її погляд на домівку. Досі це був для Блажени любий серцю дім, тепле кубельце й захисток, який вона знала в загальних рисах, — тепер же доводилось пізнавати цей дім у всіх подробицях.

Плита. Місце, де лежать сірники. Підвал з вугіллям і важка для неї справа — розпалювання вогню. Блажена геть забруднила попелом руки, вимазала вугіллям носа, перш ніж

від запаленого паперу зайнялися тріски і вона примудрилася сипнути совок дрібного вугілля на полум'я так, щоб не зага- сити його.

Блажена не довіряла ні кочерзі, ні совку, бо вони кілька разів підводили її. Більш ніж на цих підступних помічників вона покладалася на власні пальці — ті її слухали, зате, бі- долашні, й терпіли через її недосвідченість. Вона обпеклася об дверцята плити, загнала в палець скабку, але, нарешті, вогонь запалав і почав швидко нагрівати плиту.

Блажена була дуже задоволена: ні, Робінзон, певно, не так швидко розпалив вогонь!

Однак труднощам не було кінця. Де знайти сіль на цьому пустельному острові? Сільничка, як на лихо, порожня. А в якій із цих полотняних торбинок, що стоять тут рядочком, є сіль? Тут, мабуть, борошно; так, воно має присмак крохмалю й зерна; а це що — цукор? Ні,— Блажена сплюнула,— це щось бридке, їдке, мабуть, сода,— авжеж, ця торбинка по- значена якимись нерозбірливими карлючками!

А це рипуче? Крохмаль — адже так написано на торбин- ці! А ці дрібні кришталіки — це — дар Слатінних копалень, відомого підземелля з кришталево-осяйним склепінням і стінами. Акна Слатіна! Так ці соляні копальні називалися за Чінгісхана.

Срібло соляних покладів і золото чінгісханової зброї від- вернули Блаженину увагу від картопляної юшки; вона ма- шинально оббирала одну за одною картоплини, щасливо знайдені в коморі, і полегшено зітхнула, вийнявши з горщи- ка останні. А тоді заходилася кришити бульби в горщик.

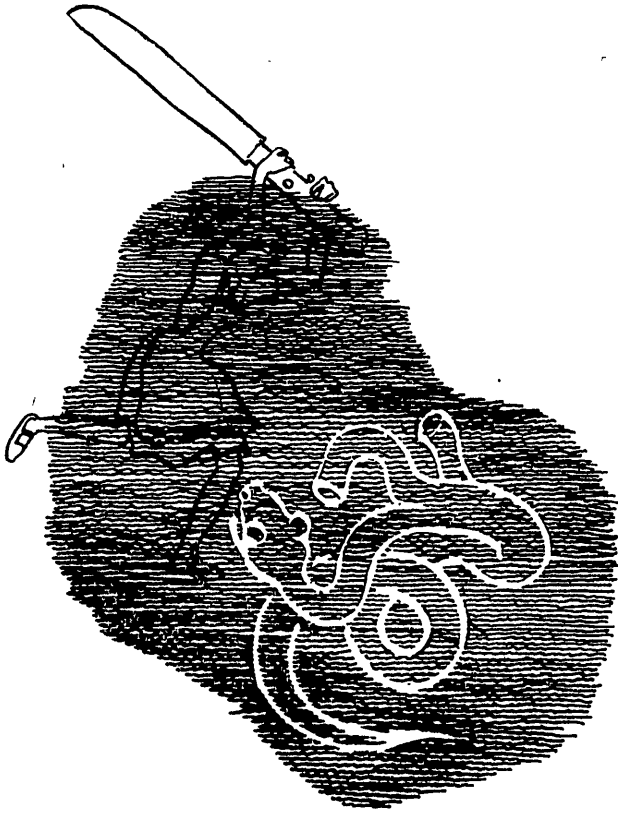
Ні, горщик не пасує до гри! Це — не горщик; це рожен з уламка корабля, або — найкраще — казанок, урятований з розбитого корабельного камбуза.

Ну, ось уже юшка вариться!

Вариться, справді вариться! З води виступають бульбаш- ки, картопля шипить, бурчить, скаржить, пахає паром, коли Блажена здійснює покришку.

Це — справжнє відкриття! Блажена сама, власними ру- ками зробила так, що вогонь запалав у плиті, розжарив горщик, оживив воду — Блажена варить! З цим вона впо- ралася!

Тепер треба спробувати зварити манну кашу. Загалом то було дуже смачно, коли мама ставила перед нею тарілку

білої маси з жовтавою оздобою масла й кориці. А от варити її! Тато гадає, що це легка справа. В таборі куховарка до каші навіть близько не підпускала малих помічників. Їм до ручалось лише глядіти молоко і одразу ж гукати її, тількино воно почне закипати. І діти гукали куховарку так голосно, аж вихователь хапався за голову й казав, що від того крику зніметься буря. Куховарка спритно приборкувала молоко першою порцією манної крупи й чаклувала, мішаючи кописткою по дні цього білого вулкана.

Діти дивувалися, Блажена — разом з ними; але з тих чаклувань над казаном анічогісінько не могли зрозуміти.

І ось Блажена-Робінзонка рішуче підійшла до поставленого на вогонь молока і, тільки-но воно почало здійматися жіжною ватяною шапкою, заходилася сипати до каструльки крупу — просто з кілограмової пачки,— і сипала, сипала...

Відтинала драконові другу голову.

4

— Юшка ніби й не погана,— ухильно підхвалював татко її, черпаючи з тарілки, мужньо ковтав ложку за ложкою. Блажена їла вдовоно старанно, але на чолі в неї пролягла скісна зморшка.

— Я не змогла зварити так, як би хотілося. Мені весь час здавалося, ніби моя юшка не така смачна, як мамина, варена для нас трьох, і не така, яку я їла в таборі, де варили аж на триста осіб. А я ж ніби всипала до неї все, що ми, помагаючи на кухні, підносили куховарці.

Правду кажучи, Блажена їла тільки для того, щоб додати охоти таткові. Її саму аж вернуло від тої юшки. Але татко в неї золотий — навіть бровою не моргнув,— а їв собі та й годі...

— А ти не забула часом посолити?

— Ой! — вигукнула Блажена.— Сіль! «Сіль я добував з морської води, випаровуючи її сонцем на прибережних скелях»;— продекламувала Блажена, тримаючи сільничку в руці, і повела далі:— Ти гадаєш, ця сіль із Слатінних копалень? Де там! Цю чудову присмаку Робінзон добував із морської води! Справді ж бо! От тільки я забула посолити!

— Недосіл на столі, пересіл на голові,— батько навіть сам себе перевершив у доброзичливості.

— Ну, тоді все гаразд,— сказала Блажена, але скісна зморшка все ще перетинала її гладеньке, трохи почервоніле чоло.

— А каша? — відсунув тарілку пан Бор.

— Ах, каша! — зітхнула Блажена.— Це не каша, а швидше якась гума. Я весь час чекала, що та каша вибіжить з каструльки, що вона так ростиме, аж потече ручаєм, перелетиться через поріг і затопить усю вулицю. Але даремно я боялась! Тільки в казках таке розповідають, тату! Каша нікуди

не потекла, а гусла й твердла, і тепер її навіть ножом не розкраеш!

Блажена соромливо поставила на стіл каструльку, яка ніби зрослася зі своїм вмістом. Татко доторкнувся до каші виделкою, але виделка відскочила від неї, наче від гумової шини. Кашу не можна було ні вкряти, ні набрати. Такого наїдку ніхто не насмілювався б їсти! Вираз очей у Блажени був нещасний, а уста — сердиті.

— Що ж робити? Адже викинути її шкода!

Батько розпочав нову атаку на каструльку з кашею.

— Ні, гадаю, їсти її не можна.— Він роздивився по кухні, ніби шукаючи допомоги, потім знову повернувся до каструлі і, нарешті, запитав у Блажени:— В тебе є ще трохи молока?

— Так. Я залишила на ранок,— жваво відповіла донька, щаслива, що хоч у чомусь вчинила слушно.

— Спробуємо куховарити разом. Невже ми не здатні зварити каші!

Вони підклали у вогонь кілька полінець, і молоко швидко закипіло. Тато набрав у ополоник крупи й почав помалу сипати в молоко, а Блажена розмішувала кописткою на дні. Каша кипіла, пихкала, шипіла; бульки лускали й раз у раз пирскали татові на піджак, а Блажені на обличчя,— Блажена вищала й примружувала очі.

Ополоник спорожнів; татко вилив половину густої білої маси в тарілку, а другу половину залишив у каструлі.

— Я вишкребу! — вхопилась за каструлю Блажка.

— Роби, як знаєш,— усміхнувся батько,— але мені здається, що мама кашу ще й мастила, а масло спершу топила, щоб було смачніше. Та ми краще вже не будемо експериментувати!

— А я б спробувала! — мужньо зауважила Блажа.

Поки масло розтопилося, каша згусла, але все ще була м'яка. Блажена їла аж облизувалася, вдячно й захоплено поглядаючи на татка.

— Ви, дорослі, геть усе вмієте! — прицмокнула вона язиком.

— Я скоріше догадуюсь, ніж умію,— відказав татко,— багато що вдається людині само по собі.

— Декому все приходить само по собі,— міркувала Блажена.— Взяти, приміром, Новотну: вона хоч би навіть спала на уроках — на екзамені однаково все знатиме.

— Ти купила чогось на вечерю? — обережно запитав пан Бор.

— Купила, — із запалом кивнула дівчинка. — Купила, що ти просив: масла й сиру.

— І хліба?

— Атож! А сир я купила з такою чудовою назвою... Ось відгадай, якого саме! Одна назва чого варта!

Батька охопила підозра, і він обачно мовив:

— Здаюся: скажи, як зветься той сир!

— З тобою не можна грати. Одразу ж здаєшся! Хіба хто отак відразу ж здається, навіть і не спробувавши відгадати? Татку, який ти нудний! Я купила тобі сиру, при самій назві якого наче бачиш синій-синій небозвід. Тож угадуй! Знаєш той край, де досягають лимони?

— Сир горгонзола?

— Де там! Горгонзола нагадує скоріше лицаря в обладунку, аніж синій небозвід. Ну та гаразд, скажу вже тобі: той сир зветься пармезан. Оце так сир! Наче пармські фіалки, — звичайно, за назвою, а не за пахощами...

— Пармезан? Але ж, дівчинко, цим сиром лише посипають макарони або плов, його з хлібом не їдять!

— То я його настружу, й ти потрусиш ним хліб із маслом.

— Скуштую я з тобою лиха! — вигукнув з удаваним відчаєм батько. — Адже з тебе вийде винахідник нових страв!

— Авжеж! Сендвіч а ля Блажена!

Дівчинка прибирала зі столу, рішуча й нескорена. Вона все ще дивилася на хатню роботу як на дракона, котрому треба стинати голови. Але й гадки не мала, що замість одної відтятої голови виростають дві нові, що сичать і вергають полум'я.

Вогонь у плиті вигас, і коли Блажена зібралася мити посуд, то мусила знову розпалювати вогонь і ставити на плиту горщики з водою.

Горщики! Адже ці горщики вона сама виліпила з глини й випалила в розпеченому піску. Тож треба поводитися з ними обережно — скільки ж коло них було праці! Блажена ходила туди й сюди — від таза до буфета, де складала чисте начиння, і раптом помітила, що мимоволі повторює мамині рухи, які вона так часто бачила, але на які не звертала уваги, принаймні гадала, що не звертає уваги. І ось тепер ті рухи зринули в Блажениній пам'яті разом із згадкою про ма-

му. І та ж сама пісенька, якої наспівувала мама після полудня, коли трудова напруга спадала і вже близький був спочинок, забриніла в Блажени на вустах, і голос залунав так само, як і материн.

«Мамо, люба мамо, що б ти сказала, коли б побачила мене ось тут? Ти ж навіть не підпускала мене до кухонної праці — хіба що дозволяла перебирати родзинки, або давала похруммати брукву, а чи вилізати тарілку після повидла!

Іноді я сама хотіла покухуварити — спекти дерунів просто на плиті або спекти коржика з вишкребків, де там! Ти не підпускала мене до плити, казала, що я заважаю. Нічого не дозволяла робити — мовляв, після мене тобі довелось б усе переробляти, а це подвійна робота. Мамо, матусенько, коли б ти побачила, як я тут господарюю!»

Блажені стало жаль себе, і на очі їй набігли сльози. Та коли вона виплакалась, на серці в неї полегшало.

Втерши сльози, Блажена почала роздивлятися по квартирі. Тут її володіння — але ці володіння занадто великі. Адже на неї хтось може напасти! На острові, мабуть, живуть дикуни! Ба навіть людожери. Ні, Блажена й хвилини не могла побути на самотині; раніше вона була тут з мамою, а тепер — із своїми думками.

Блажі доведеться спорудити фортецю. Вона пошукала очима — з чого б ту фортецю поставити? Фортецю? Краще — намет! Як у таборі! Верблюжа ковдра тут дуже згодиться. За каркас правитимуть два стільці. Чудово!

Тільки-но Блажена вместила в своєму наметі, як хтось постукав у двері. Що ж, це не страшно — навіть цікаво. Коли ми в надійному захистку, то ворог нам не страшний. Але ж тут стукали в справжні двері, й за дверима, напевно, стояла справжня людина, а не вигаданий підступний ворог, і це вже гірше.

Серце в Блажки закалатало. Затамувавши подих, вона підійшла навшпиньки до самих дверей, пересвідчилає, що запобіжний ланцюжок напнуто, а тоді раптом закричала якимось чужим, пронизливим голосом:

— Хто там? Нема нікого вдома!

Не казати ж, що вона сама вдома. Сама вдома! Ці два слова ховали в собі загрозу. Наче вона була на дні глибокого озера, серед пустелі або в пралісі.

Чи може хтось до неї дістатись? Може виламати замок? Виставити двері? Або підпалити їх?

Вона прислухалась, майже не дихаючи.

На сходах було тихо. Блажу охопив жак. Серед цієї тиші їй раптом здалося, ніби вона справді на пустельному острові і бачить, як на піску вималювався відбиток людської ноги.

Слід!

Слід чужої людини.

Блажена завмерла, чекаючи, що буде далі. Якими ворожими стали раптом двері — ті двері, що досі так привітно розчинялися їй назустріч, коли вона, голодна й стомлена, поспішала додому! А зараз вони такі таємничі!

Час тепер вимірювався її уривчастим диханням, таким голосним, що, здавалося, його чути було аж за дверима.

Що ж тепер?

Озвася несміливий, майже нечутний стукіт і шепіт, схожий на шелест листя:

— Блаженко, що з тобою? Це — я, Тонічка, куховарка старого пана архітектора, що мешкає поряд з вами. Я почула твій плач і прийшла...

Тонічка? Блажена нікого в будинку не знала — мама ні з ким із сусідів не дружила. Яка ж це Тонічка?

— Що вам треба? Я вас не знаю, — промовила Блажена в замкову шпарку.

— Зате я тебе знаю. Наша кухня — поряд з вашою. Ти так голосно плакала, що я почула й злякалась, чи з тобою чого, бува, не скоїлося...

— Дякую! — вигукнула Блажена й посміхнулася. Вона не потребує нічийого піклування. Тонічка ніколи вже не почує її плачу: Блажена подбає про це. Робінзонка в усьому дасть собі раду. Хай дикуни не турбуються — вона не потребує ні чужих порад, ні чужої втіхи. І взагалі вона нікого не пустить на свій острів, що б там не було!

— Ну, то бувай здорова! — пролунало за дверима.

— Дякую! — вигукнула Блажена вдруге, мабуть, аж надто голосно, бо відразу ж почулися легкі кроки й тихо клацнула клямка на сусідських дверях.

Блажа, усе ще насторожена, повернулася до свого безпечного сховиська і в присмерку, пронизаному єдиним світлим промінчиком, намагалася заспокоїтися.

Чужі люди завжди втручаються в наш біль, як вороги;

навіть тоді, коли співчувають нам і прагнуть допомогти. Вони неприємні, хоч би й тому, що не вміють поділити з нами жалю, а просто стоять побіля нього, не зменшуючи його, ані послаблюючи.

Блажена сердилася на Тоніччині відвідини ще й тому, що страшенно налякалася. А ще їй було прикро, що Тонічка знала Блажену, тоді як Блажена Тонічки не знала, що вона чула Блаженин плач і тепер, можливо, плескатиме про це людям у будинку.

Хай-но тільки спробує! Блажена наб'є рушницю дробом, добре прицілиться й вистрелить їй у капелюшок!

5

Труднощі, які повторюються, перестають нас лякати. За тиждень Блажена вже розпалювала в плиті вогонь, спритно орудуючи совком та кочережкою і не забруднюючи рук. Манна каша вдалася їй уже на другий раз і мала тільки одну ваду: грудочки. Блажена пояснювала, що ті грудочки утворилися с а м і, але вона збагнула, в чім тут причина, і надалі цього не допустить.

— Ну то як? Сьогодні нічого не доведеться викидати поросяті? — засміявся татко.

— Сьогодні, мабуть, ні, але стривай, хай-но я почну пекти пиріжки, тоді й для поросяті щось знайдеться!

Меню в Блажени було просте, навіть одноманітне. Але обоє, батько й дочка, не голодували. Коли один день Блажена варила картоплю в лушпинні, то на другий — чищену. А тоді знову в лушпинні. Картопля в лушпинні Блажені подобалася більше, бо нагадувала їй про каникули в таборі. Вона купила до картоплі того, що охоче їла сама і що їв на острові Робінзон: сушеної риби. І оселедця. Вона дуже любила оселедці. І татко проти них нічого не мав. Але тому що Блажена того оселедця не вимочила, то вони з батьком геть попекли собі в роті грубою сіллю.

А якось Блажена купила яловичини, тільки тому, що різник запитав у неї: «На юшку?», і вона, заскочена зненацька, кивнула у відповідь. А потім варила м'ясо в каструлі. Юшка, проте, вдалася, а от м'ясо довелося варити три дні, перш ніж його можна було їсти.

Порання на кухні забирало в Блажени цілий день! Вона йшла спати, ніг під собою не чуючи, а руки в неї були геть пошкрябані, порепані, порізані й попечені.

А вона ж тільки те й зробила, що накупила, наварила та вимила посуд!

Татко був мовчазний. Коли Блажена зверталася до нього, то він мав такий вигляд, наче оце впав з неба. Може, сердився? Ні, татко не сердився — він навіть не дорікав Блажені, як їй щось не вдавалося або на столі не було обіду, коли він пополудні заїздив на часинку додому. Татко в таких випадках казав тільки:

— Залиш мені це на вечерю, а зараз я заскочу до кафе-автомата, вип'ю кави, — і їхав собі працювати.

«Чудовий він П'ятниця», — думала Блажена, але сказати про це батькові не наважувалась. Тепер вона часто утримувалася від звичного жарту, одного з тисячі тих жартів, що створювали добрий настрій, товариську атмосферу й допомагали їм розуміти одне одного.

Іноді, засинаючи, Блажена вельми жаліла себе, але марно шукала вона винуватця своїх знегод, щоб спрямувати на нього докори й гнів.

«Тут, власне, ніхто не винен, — міркувала Блажена, — просто така вже моя гірка доля!»

Ніякої допомоги, та й нема звідки її чекати!.. Інші дівчата з третього й четвертого класів гуляють собі по росяних луках, загоряють на сонечку, лежачи на греблі з лопухом на носі — щоб не потерпіла краса; грають у волейбол, горлаючи на весь майданчик; противна відмінниця Новотна демонструє свою спритність з водного поло, а Блажени там нема, щоб дати тій Новотній форти у волейбола й затьмарити її славу. Мадя Буділова, пхинькаючи по кутках, намагається привернути до себе Духоневу увагу, а Духонь, безперечно, кладе до табірної поштової скриньки — дуплиного пня — цидулки на голубому папері зі зверненням: «Люба Мадю!»

Ох і змія ж ця Мадя! Вона, звісно, скористається з того, що Блажа відсутня, й набреше всім хлопцям із сусіднього табору, що Блажена безтямно закохана в них! Кожному скаже про це окремо й під присягою, що той нікому не розповість і збереже таємницю. А хлопці дошкулятимуть Блажі своєю увагою, багатозначними поглядами, проситимуть про побачення, ну і, звичайно, писатимуть листи!

Блажена перевертається в ліжку з боку на бік, і татко, який біля дбайливо заслоненої лампи ще підраховує денну виручку, підводить голову й стурбовано запитує:

— Чого ти не спиш, Блаженко?

— Я сплю,— бурмоче Блажка й схлипує.

Тато кладе перо, підходить до ліжка, сідає на стільці й схиляється над Блаженою. Хоч на обличчя йому падає тінь, одначе Блажа й так знає, який у татка вигляд: похнюплений, очі каламутні, волосся біля проділу посивіло...

Блажена починає хропти, як пан Гозноурек, коли чекає на пасажирів, або як татко, коли в полудень засинає над газетою. А потім Блажа вигукує, не розплющуючи очей:

— Чуєш, як я сплю?

Але татко не сміється.

Він мовить:

— Я знаю, Блаженко, що тобі дуже важко, але нічим не можу зарадити — в мене самого голова з клопоту болить.

— Погана Блажа! — дівчина вдає з себе маленьку. — Погана. Хотіла звільнити тебе з посади П'ятниці. Та коли ти мені завтра вранці допоможеш принести вугілля з підвалу, то я залишу тебе в цьому чині.

— Але ж і дурний у тебе тато! Як я про це сам не згадав! Іншим разом завжди мені нагадуй про вугілля! А як сама нестимеш, то не набирай повний ящик!

Блажена радо кинулася б татові на шию — вона почувала себе такою маленькою й немічною! Але тільки-но дівчинка поворухнула своїми довгими ногами, як засоромилася: та ж вона, власне, вже доросла. Гарний мала б вигляд Блажена, коли б умостилася в батька на колінах, а її цибаті ноги звисали б аж на підлогу! А тому вона тільки простягує руку й куйовдить татові каштанове волосся.

Але татко сидить непорушно.

Тоді Блажена притягує його вухо до своїх губів і шепче:

— Блажа добра! Сьогодні після обіду вишарувала всю підлогу!

— Невже? А я й не помітив! Але вранці подивлюся!

— А тепер подмухай! Мені дуже болять колінка!

Татко гладить її опухлі коліна й худенькі литки — самі кістки.

І раптом ляскає себе по лобі:

— Ой, який же я! Забув тобі сказати про найголовніше!

Завтра поїдемо до хлопчика! В неділю тепер у місті роботи мало, на замиську поїздки замовлень не було, тож після обіду ми зможемо викраяти якусь часинку. А ввечері повернемося, щоб я встиг до початку вечірніх вистав.

— І-і-і! — верещить Блажена, не тямлячи себе з радощів. — Це ж наче в казці!

І заходилася бешкетливо боксувати татка.

Їй було так хороше, що вона знову відчула себе просто школяркою, котра не знає ніяких турбот.

Яка радість!

По-перше, Блажена побачить малюка, брата рідного й досі незнаного, члена родини й майбутнього товариша; по-друге, вона знову поїде з татком на автомашині.

З татком на автомашині!

Ще як була вона маленька дівчинка, татко брав її з собою у замиські поїздки, коли в «шкоді» траплялося вільне місце. Блажка тихесенько сиділа поруч татка, але поза її увагою не залишався жоден поворот, жодне деревце, що пробігали за вікнами автомашини. Тому й сьогодні вона до подоби знала, куди лежатиме їм шлях, коли вони виїдуть з Праги по Бенешівському шосе, й наперед тішилася з усіх брам — від Вишеградської аж до Панкраца.

Знала, що до Піску треба їхати через Хухле і там, біля переїзду через залізничну колію, на зворотному шляху, чекати в довгій черзі лімузинів, шестициліндровиків, «вальтерів» і «татр», не кажучи вже про «яви» та «індіяни» з пасажирами, закутаними аж по самі очі. Мотоцикли обганяли всі автомашини й з дивовижною спритністю пробивалися між фургонів.

Вона добре знала довгі вулиці передмість, стиснені величезними вузлами кладовищ. Вони стрімко біжать між бензоколонками до рядів єгипетських тополь за Беховицями, до веселої мішанини іренських лісів, а далі — через стародавню браму Чеського Броду до Лаби, до її рівнинних лугів і до промислових міст.

Вона їздила з татком, примостившись на передньому сидінні в його «шкоді», на схід, на північ, на захід і південь країни, і це скромне таксі викликало в ній величезну гордість.

Виїзди з татком за місто — ні, Блажені важко сказати, що їй миліше: ці виїзди, чи уроки історії, географії або чеської мови. Зрештою — хіба ж ці захоплюючі поїздки не були

наочними уроками географії, історії або чеської мови в найширшому розумінні слова?

Коли після крутого повороту з провінційно тихої сусідньої Вишеградської вулиці Блажена вдихнула свіжий запах косогорів і солодкий дух розквітлих акацій, вона знала, що за хвилику їхня автомашина промчить першою цегляною брамою, а та війне на них холодом склепу й нагадає про вісімнадцяте століття... Фортеці зі стрімкими стінами, з бійницями в грубезних, постріляних кулями мурах... «Біля гармати він стояв»¹... І як завжди Блажена скаже татові:

— Сьогодні б на це вистачило одної бомби, правда ж, тату? І було б по брамі!

Татко, сидючи за кермом, ніколи не повертає до неї обличчя. Блажа бачить лише його профіль, але знає, що тато чує її, хоч водночас не забуває прислухатися до сигналів інших автомашин, що їх наздоганяють або переганяють, а також до шурхоту шин і гурчання мотора. І як завжди він відповість їй упівголоса:

— Але ж і думки в тебе! Ех ти, дитя двадцятого віку!

А після могутньої споруди Вишеградської брами на шляху зустрінеться ще одна брама, невеличка, але пишно оздоблена, а далі ще одна... Величезний кам'яний птах схиляється з її дашка, й Блажена щоразу озирається на ту браму, зачарована її лініями в стилі барокко та сумними потрісканими мурами, які втратили свою міць, велич і — що найгірше, — своє призначення; тільки залишки краси прозирають з них, як на поораному зморшками обличчі старої красуні.

Ті три брами — історія минулих поколінь.

Історія — *orbis pictus*².

А коли вони їхали з Праги на північ, то хіба напрочуд гарне місце злиття Лаби й Влтави біля Мелника — о, як Блажена просила хоч на хвилину зупинитися тут! — не було шматочком географії, хвилюючим і піднесеним?

Можливо, в широкому світі є величніші й дивовижніші картини злиття рік, але місце злиття Лаби з Влтавою біля зарослих виноградом пагорбів Мелника мало для Блажени особливе значення: тут вона відчувала себе в самому серці своєї землі, чула її пульс і переживала радість злиття з нею.

Географія — *orbis pictus*!

¹ Слова популярної чеської пісеньки.

² *Orbis pictus* — світ у картинах (лат.).

Татко знав, що поїздка крізь ці три брами дуже тішить Блажену.

Однак вона мусила вдовольнитися тим, що батько влаштував її на сидіння поруч себе, бо він не міг дозволити собі їздити тільки з нею, без пасажирів. Мама їзду в автомашині не переносила, і це теж заважало їхнім поїздкам — не могли ж вони бути такими егоїстами, щоб залишати маму вдома і їхати десь удвох. Та, зрештою, татко, коли в нього випадала вільна часинка, охоче залишав машину й лягав відпочивати або ж прогулювався пішки.

Байдуже! Тим святковіші були їхні поїздки, й дівчата з її класу страшенно заздрили їй, що вона має таку чудову можливість мчати по країні — на авто! Адже не одна дівчина марила автомашиною, до того ж, це було так модно!

Замовлення на недільні прогулянки батько діставав ще в суботу, тож щосуботи Блажена нетерпляче дожидала таткового повернення. І пан Бор ще в дверях виголошував:

«Кршівоклат!» — Або: «Орлицькі гори!» — Або: «Велтрусси!» — Або, нарешті: «Мелник!»

Якось вони з татком побували аж на Мацосі¹ й заночували тоді в Бланську! Пан Гозноурек тієї ночі був вільний і казав, що проспав, як убитий, аж дванадцять годин.

Водій Олдржіх Бор мав постійних замовників, які цінували його за те, що він обережно веде машину й за десять років своєї практики не мав жодної аварії. І не мав жодного стягнення за порушення правил їзди!

Блажена пишалася своїм татком! Отож і тепер, дивлячись у темряві на його трохи згорблену постать, вона знову відчула гордість, що в неї такий чудовий тато, й у думці присягнулася зняти з його втомлених пліч весь тягар турбот. Отак собі й сказала: зніму весь тягар турбот. Татко взагалі не може бути П'ятницею, тобто слугою, бо він — глава сім'ї! І вона надала йому в своєму серці звання губернатора свого пустельного острова.

6

Татко снідав за столом, накритим по-недільному, — о, Блажена страшенно любила святково прибирати стіл! Вона поклала біля порцелянового горнятка до блиску начищену ло-

¹ Знамениті Мацоські сталактитові печери.

жечку, навіть наточила до склянки свіжої води — зробила все так, як бачила в ресторані на околиці Мацохи. В японській вазочці розквітала гвоздика, і татко з насолодою вдихав її пахощі.

День вдерся вікном до світлиці навально, ніби стрельнув своїм сліпучим літнім сяйвом. Кухня здавалася сьогодні великою, стіни наче розсунулися, і з невидимих джерел линув святковий настрій. Передчуття радості сповнювало Блажену.

«Мені радісно, мені радісно! — вицокував маятник часу в Блаженій свідомості.— Радіти — це мій найулюбленіший душевний стан. Мати перед собою все чудове — усе те, що невольимо дзвенить і тремтить перед нами, немов дзвіночки стрімкої російської трійки! Мчати й мчати до манливих обріїв»...

Раптом Блажка ніби спустилася з небес на землю:

— Чого ти смієшся, губернаторе?

— Дивлюся на підлогу.

— То й що ти там бачиш?

— Ти її вчора мила, так?

— Мила, ну то й що? Тому ти й смієшся? — Блажена розгублено позирала то на татка, то на підлогу, то на себе — може, в неї щось негаразд із одягом, може, вона, наче той паяц, вимазалась у сажу?

А тато сміявся, ні — він реготав, так весело блискаючи зубами й очима, аж у Блажени вуста самі розтягувались в усмішку. Але татко не казав, з чого він сміється, — мабуть, сміявся з неї, бо інакше сказав би, щоб і вона сміялася разом з ним.

Блажена завжди сердилась, коли хтось сміявся й не казав чого. Адже вона могла подумати, що то з неї сміються. І зараз Блажена відчула себе приниженою, хоч і знала, що татко ніколи не зобидить її. Чи, може, тато не розуміє, що, розгрюючи отак якусь комедію, він, власне, ображає її?

— Татку! — вигукнула Блажена й, збліднувши, тупнула ногою.— Ти скажеш мені нарешті, чого іржеш, мов той кінь?

Тільки після цього грубого окрику татко схаменувся. Його раптом здивувало те, що він так нестримно сміється. Це, певно, нерви не витримали...

— Блаженко, йди-но сюди! А йди-но сюди, невиховане дівчисько! Ближче, ближче підійди! — І коли вона, вагаю-

чись, усе ще насуплена, підступила до нього, він узяв її за скроні й пильно подивився у вічі.— Бачиш, я вже не сміюся. Але ти не повинна була сердитись на мене за отой сміх — я ж бо гадав, що геть розучився сміятись!

Блажена хмурилась. Вона старанно ховала свої почуття — це був поклад, до якого ніхто не мав доступу, навіть батьки і ті могли лише здогадуватися про нього.

Тому Блажена не відгукнулася на батькову апеляцію до її почуттів і спокійно запитала:

— То з чого ж ти сміявся?

Батько лагідно нахилив доньчину голову, все ще тримаючи за скроні, наче хотів загіпнотизувати її.

Палюче ранкове сонце, передвіщаючи близьку грозу, било просто в підлогу і, немов збільшувальне скло, викривало кожну щілинку. Підлога в цьому викривальному світлі вся була поділена на квадрати, середина яких аж сяяла чистотою, а чотири сторони чітко вирізнялися — квадрат біля квадрата.

— Це нагадує шахівницю, тату, або латки полів та лук, якщо дивитися з літака.

— Ні, це просто підлога помита новачком. Так само їздять новоспечені шофери — тільки вони виробляють інші геометричні фігури — зигзаги.

— Оце то я помила! Оце то встругнула! — Блажена розпачливо поглядала то на підлогу, то на татка — чи той знову не зайдесться сміхом. Ні, татко не сміявся, а дивився їй у вічі ясно й підбадьорливо.

Потім він змовницьки підморгнув Блажені:

— Жоден вчений не впав з неба.

— Добре тобі казати! — заперечила Блажена.— А я ось так старалась — і даремно! Глянь, які в мене коліна!

Вона скинула панчохи, і татко з подивом побачив на колінах у недосвідченої прибиральниці синці, пухирі, пруги й криваві пошкрябини.

Тато не на жарт злякався, промив Блажі ті ранки спиртом і змазав їх маззю.

— До весілля загоїться.

— Що мені те весілля! Я не вийду заміж! — буркнула Блажа.

— То й не виходь! Але на морозиво можна тебе запросити?

Блажена, звичайно, не відмовилася. Вона вже зрозуміла, що татко сміявся не з неї.

Перед будинком на них чекала автомашина. Татко замкнув двері, а тоді ще перевірів, смикнувши за дверну ручку. Блажена вже відчувала на язичі крижану солодкість морозива. Те морозиво від різних хитромудрих присмак так приємно пахло, що людина просто губилася: яке замовити собі? А як уже морозиво стояло перед Блажею, вона забувала геть про все навколо й уминала крижані ласощі тим жадібніш, чим рідше випадало їй таке щастя. Тож і зараз Блажена не могла дочекатись, поки татко замкне двері,— на її думку, він усе робив надто повільно.

Аж тут — нова затримка!

Коли вони вже йшли сходами вниз, то зустріли не молоду, але й не стару ще жінку, яка злякано глянула на Блажену. Це була особа такого віку й такої зовнішності, що не привертала до себе Блажениної уваги.

Звичайна річ, коли б ішлося про дівчину або хлопця Блажениного віку, то вона б давно вже знала, хто то такий, до якої школи ходить, чи вчиться грати на піаніно, танцювати тустеп, виконувати ритмічні вправи або співати. Знала б зачіску тої дівчини, її товаришок, її вади — і, зрозуміло, всі пересуди щодо неї.

Але ця жінка — чому Блажені здалося, ніби вона хотіла погладити її? — не була Блажениною перевесницею. До того ж, Блажена смертельно ненавиділа, щоб її гладили! Крім татка, ніхто не повинен її голубити. Блажені здавалось, що надмірна дружелюбність чужих людей межує з невихованістю.

Та й що спільного могло бути в Блажени з цією дорослою жінкою, певно, служницею. Бóри ніколи не мали хатніх робітниць, і для Блажени це були особи, які тільки те й роблять, що, миючи вікна, співають своїх безглузких пісеньок або, вискочивши щось купити, базікають про кавалерів. Вони ходять у будень в капцях навіть на вулиці, зате в неділю кумедно вичепурюються, наслідуючи своїх паній пишністю зачісок і капелюшків. Блажена не любила ні тих паній, ні дівчат, що їх мавпували.

А ця жінка, що по ній на якусь мить ковзнув Блаженин погляд, була Блажені зовсім байдужа, але тато ввічливо дав їй на сходах дорогу, зупинився, здійняв капелюх і сказав:

— Добридень, панно Тонічко!

Тонічка, як здалося Блажені, винувато схиливши голову, прошепотіла:

— І вам також добрий день! — І прошмигнула між батьком та дочкою, мов та мишка.

Ага! То це вона! Та незнайома Тонічка, яка прислухається за стіною до її плачу! Мабуть, цю мить Тонічка згадала, як стояла коло дверей і стукала до Робінзона. Марно, мадам, марно! В Робінзона не було жінок на пустельному острові і, треба сподіватись, не буде!

Блажена переможно ввійшла з татком до кондитерської. Жадібно проковтнувши ванільного морозива з лимонадом і задоволено облизуючи ложечку, Блажена раптом згадала, що вони поїдуть до хлопчика з порожніми руками.

— А що б ти хотіла тому пущверінку привезти? — усмінувся татко, але видно було, що він потішений.

— Ну, хоча б пачечку морозива... Але ж ні! — тут же відкинула вона свою пропозицію. — Може, півника? Знаєш, продають такі цукрові півники!

— Гадаю, пан лікар прогнав би тебе разом з твоїм цукровим півником, — сказав татко.

— Коли не хочеш, не треба, тільки що ж про нас подумає хлопчик?

— Він дістає там усе, що йому потрібно, — тож нема про що гадати, — вирішив батько.

Блажена не заперечувала. Та й хто б заперечував, коли його пригощають у кондитерській морозивом! Хто б цікавився чимось іншим, ніж краєвидами навколо, коли він мчить в автомашині й спостерігає за недільною юрбою, що барвистим потоком тече від трамвайної зупинки до крчського лісу, або ж коли милується на високі, стрункі, мов костьоли, смереки та на перші зелені плоди в гіллі яблунь, від самого вигляду яких стає кисло в роті!

— Ось вони вже бачать перед собою, немов у тій казочці, невеличкий тихий замок, у замку — столик, на столику — мисочку, а в мисочці — рибку, — шепче Блажена татові, сидячи в залі чекання.

На столику й справді стоїть мисочка, але це — звичайнісінька попільничка, куди курці кладуть сигарети та сигари, бо в цьому домі курити заборонено.

Блажені страшенно хочеться побачити свого брата. Тіль-

ки ж тут, у Будинку дитини, не можна, як у сусідок дома, постукати, ввійти й сказати: «Добрий день! А де ваш принц?— а коли вам покажуть на дитячу колиску, відгорнути укривальце й усміхнутися: — Але ж і опецьок!»

Наш хлопчик теж буде опецьок!

Блажена уявляла собі брата таким, як були ті немовлята, що з ними гуляли в парку вичепурені мами,— загорненого в гарну ковдрочку, прикритого пухнастою фланеллю та блискучим атласом так, що видно лише рожеві плямки щічок. Іноді Блажена уявляла собі братика схожим на її ляльок, з якими вона оце недавно кинула бавитися; а надто нагадував їй немовля смуглий гутаперчевий малюк, пружний, з гарними ніжками й виразною головою.

Зараз, зараз покажуть братика! Як же їй кортить його побачити!

Але їй доводиться йти навшпиньках слідом за сестрою в білому вбранні. Сестра веде їх коридором, де панує теплична атмосфера Будинку дитини з його ледь чутними пахощами ліків. Свіжо начищений лінолеум блищить, як мармур, у вікна линуть змішані пахощі квітів. А ось і палата новонароджених.

Але заходить до неї заборонено. Блажена відступає од відчинених дверей, куди дозволяється тільки зазирнути, стає навшпиньки — щоб нічого не прогавити — й бачить вузьке приміщення з якимись нарами, оббитими білою, як сніг, клейонкою. Там лежать у рядочок якісь згортки, схожі на свіжо спечені роглики. Годі й розрізнити, де там руки, ноги, де голова.

Але Блажена не має можливості роздивлятися далі. Сестра в білому вбранні обгортає один роглик перинкою, так що з перинки визирає лише маківка, й впливає з палати, ніби із стручка, з якого оце вийняла одну горошинку.

— Будь ласка, ось ваш хлопчик! — показує вона родині нового члена.

Татко трохи збентежений. Він радо взяв би сина, але боїться навіть доторкнутися до нього і тому лише розгублено запитує:

— Він здоровий, сестричко?

— Здоровий, як бичок! Життєздатний хлопчик!

У Блажени витягнулось обличчя: невже сестра справді так думає. І оце — її братик? Але ж у нього замість носа —

дві круглі дірки, а замість рота — два черв'ячки; і взагалі ніякого виразу обличчя! Він навіть на її гутаперчеву ляльку не схожий!

— Це справді наш хлопчик, ви часом не помилились?— вигукує обурена Блажена.

— Так, це ніхто інший, як пан Петр Бор. У нього є позначка на ручці. Нам довелося одразу дати йому ім'я,— звернулася сестра до пана Бора,— це завжди робиться в таких випадках.— Вона говорить обережно, щоб не роз'ятрити ще не загоєної рани.— А тому що він народився на Петра, то ми й назвали його Петром.

Сестра, помітивши Блаженин переляк, усміхнулась і сказала захоплено:

— Гарний хлопець!

Але в Блажени інше уявлення про красу.

Відвідини закінчилися. Сестра не дозволила навіть поколисати малятка — надто вже тендітне воно; ні розмовляти з ним, ані полоскотати його, щоб сміялося, теж не можна.

Тато дякує сестрі, Блажена, ніби луна, повторяє його слова, і вони виходять з цього замку.

Обоє мовчать.

Татко хтосьна про що думає, а в Блажени таке відчуття, ніби її ошукали й не дали обіцяного дарунка. Вона не може собі уявити, що незабаром хлопчик почне любо всміхатися, сидіти, а потім бігати, лепетати, а через десять літ з нього виросте справжній збитошник. А татко це добре знає — хоча б з досвіду з Блаженою — і вже тепер турбується, як же такий збитошник житиме без матері?

Блажена живе теперішніми переживаннями й враженнями. Хлопчик не виправдав її сподівань. Та вона приховує своє розчарування й чекає, що скаже татко.

Блажена, підстрибуючи, йде поруч татка. Схиляється над клумбою і милується серпневими квітами.

Зупиняється біля альпінарію, вкритого подушечками лому-каменю, та біля розколин, де квітнуть буйні очитки.

— О, тут справжня учта рослин! — каже сама собі Блажена, але адресує ці слова дівчатам з її класу.

Вона знову наздоганяє татка, що машинально крокує до автомобіля.

Блажена стріпує кучерями. Дивиться на небо. Так, буде гроза. Ось уже починається.

І коли Блажена проходить повз табунець горобців, що б'ються між собою,— в битві, пронизливо галасуючи, бере участь ціла хмара сіро-бурих пернатих — вона раптом відчуває жаль за гучними забавами в літньому таборі.

7

Робінзон від дванадцятої до другої години спав, бо в нестерпну пообідню спеку він не міг працювати; Блажена ж, нагодувавши татка й сама поївши, йшла на дейвіцький центральний майдан Колоточ¹. Там, обернені до величезної клумби, стояли в коло стільці й лави. Посередині барвистої клумби росли куші дрібних троянд всіляких відтінків червоного кольору. Подеколи на клумбу налітав прудкий вітерець, забрав зі спраглих червоних вуст троянд теплі пахощі, ніс їх на вулиці й віддавав жителям міста. Багато хто любив сидіти тут, жадібно вдихаючи напоєне пахощами повітря.

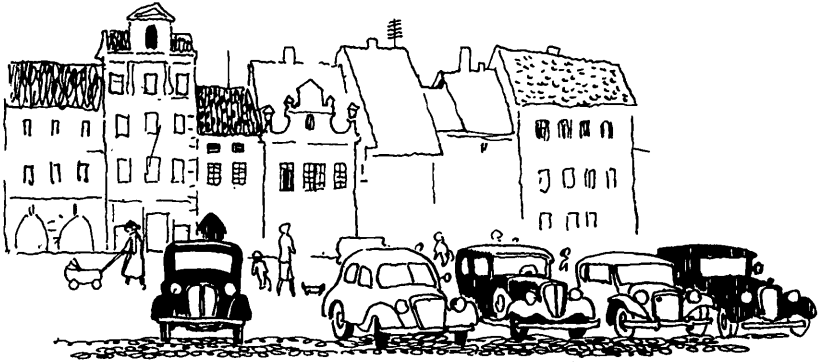
На майдані скреготали по рейках трамваї, роблячи тут велике коло; наче наперегони, мчали вантажні й легкові автомашини, мотоцикли, велосипеди — іноді здавалося, що це одні й ті ж самі машини мчать по колу, наче на каруселі.

Блажена підстрибом прибігла сюди й жадібно спостерігала за всім, що відбувалося навкруги. На перехожих вона зовсім не дивилася й часто майже натикалася на них.

Зате собаки завжди привертали до себе її увагу. Іноді, бавлячись з якимось тер'ером, Блажа геть забувала, що господар марно шукає свою живу власність. Подеколи, заприятлювавши з чужим песиком, Блажена намагалася заманити його аж додому — адже слідом за Робінзоном з уламків корабля скочив собака, і той собака був йому вірним товаришем. То чому ж на острові в Робінзонки не може жити якийсь там Муфік або Пуфік?

Але звичайно кудлань перед будинком зупинявся, підібгав-

¹ Колоточ — карусель (чеськ.).

ши раптом хвоста, смутнішав і тюпав собі геть. Блажена не дуже журилася за ним.

Адже пес, який знехтував її запрошення, не був би їй вірним другом. Справді вірний пес повинен самовіддано й охоче кинутися слідом за людиною будь-куди, ба навіть у море!

— Все або нічого! — втішала себе Блажа своїм несподівано вигаданим гаслом і вважала його дуже бойовим і новим.

На Колоточі Блажа почувала себе, як удома. Скверик серед майдану був Блажениним садом, небо вкривало її немов голубою периною, а хідники захищали від машин. А ще вона відчувала тут себе в безпеці, бо перебувала під надійною охороною свого тата: в кутку майдану тато мав свою стоянку.

Таткова «шкода» разом з іншими таксі стояла біля хідника, недалеко від широкого проспекту. Довжелезний ряд автомашин!

Вони сповзалися впритул, мов чорні жуки, сліпучо сяючи на сонці нікелем та склом. Часом якесь таксі загурчить, затріщить мотором, ніби сарана, й тихо рушить до однієї з широких вулиць, що віялом розходяться врзніобіч. Блажа знає всі ці машини й усіх водіїв: ось та стара чотирьохциліндрова «татра» — таксі пана Матиса, вона торохкотить, як млинок на каву; а ця ось шестимісна колимага належить пану Гораківі — іноді вона пручається й не хоче їхати під гору. Нещодавно в пана Горака навіть пасажир утік і пересів у ав-

тобус, бо мотор таксі раптом заглух — і якраз біля автобусної зупинки під Боржиславкою. Було тоді сміху на стоянці! Тато ввечері розповів про це Блажені, і вона теж сміялася до упаду.

— Але панові Гораку анімур-мур! — попередив батько.

Де ж бо то! Блажена добре знала, що навіть найменша критика роботи мотора або краси кузова одразу ж викликає гнів у власників машин. «У цьому таксисти схожі на власників рисаків»,— казав пан Бор, та Блажена знала, що він сам піклується про свою машину так самовіддано й гаряче, немов про живу істоту.

Стоянка таксі була для Блажі затокою Дружби серед прибою великого майдану. Щоразу, коли Блажена йшла повз вишикувану по-військовому шереду автомашин, на неї гукав пан Індра, власник малолітражного «вальтер-юніора» (машину теж усі звали «Індржішком»); привітно кивав пан Гавлін, «прага» якого, мабуть, пам'ятала часи Ветхого завіту; а пан Угер з-за керма своєї «зетки» незмінно повторював одні й ті ж самі дотепи й з однаковим успіхом запитував, куди Блажена ходить пити пиво і чи курить вона вдома батькову люльку.

На Колоточі збиралася дейвіцька молодь, коли мала якусь екскурсію. Звідси вирушали на аматорський футбол, на теніс (поблизу були корти спортивного товариства вищих шкіл), до купалень у Подбабу або на альпіністські тренування до Дикої Шарки.

Деякі з тих приемних утіх Блажена вже спробувала. Але тепер мусила на всьому тому поставити хрест, як казала мама, і вдовольнятися самими відвідинами Колоточі з її скромними розвагами.

Вона щоденно переглядала афіші всіх дейвіцьких кінотеатрів і добре знала, де що демонструють; іноді Блажені щастило упросити татка, і він їй брав квиток на денний сеанс фільму, дозволеного дітям; іноді, завдяки своєму високому зросту, вона потрапляла й на фільми для дорослих.

Відтоді як Блажена стала володаркою безлюдного острова, вона почала цікавитися також вітринами зеленярів, різників, бакалійників і пекарів. Блажена вже знала ціни на цвітну капусту й на шпинат, і їй здавалося, що вона починає розумітися на харчах. Тільки купи м'яса та копченостей на вітринах були для неї ще загадкою. Скільки ж тих сортів

м'яса — червоного, рожевого, з кістками, без кісток, з жиром жовтим або білим! Як у цьому всьому розібратись? Як довідатись, котрий шматок треба варити, котрий смажити, і який це матиме смак?

Панії казали різникові: «Дайте мені шмат порібрини; ні, ошийка я не хочу, краще вже вирізку на печеню; а я б узяла ростбіфа; зважте, будь ласка, шматок шинки!» — а Блажена завжди бачила на вагах тільки шматки м'яса, і всі вони були для неї однакові.

Але найбільше Блажену приваблювала садовина. На ній вона розумілася! Блажена щодня могла купувати трохи фруктів і навчилася дивитися продавщицям на пальці, щоб ті не клали їй у кульок дуже вже побиті яблука або гнилуваті сливи. Раніше про це дбала мама, а Блажена безтурботно, мов той горобець, дзьобала собі з кормушки.

Досхочу надивившись на строкатий світ майдану, поласувавши овочем, Блажа сягала рукою до кишені свого пальтечка по книгу, платила за стілець і сідала читати.

Але читати довго не могла, бо навколишній нестримний рух, мов бурхлива ріка, щохвилини привертав до себе її увагу.

Блажена читала книги позичені й власні. «Робінзона», звичайно, вона не перечитувала, бо знала його напам'ять! Вперше Блажена познайомилася з «Робінзоном» ще в першому класі, і як вона раділа, коли, гортаючи підручник з історії для третього класу, натрапила на слова:

«Найулюбленіший англійський письменник вісімнадцятого століття був Даніель Дефо, автор «Робінзона Крузо».

Давній знайомий, добрий знайомий! Вітаю тебе, Дефо!

Ще в першому класі «Робінзон» зачарував Блажу. Вона дуже любила свого героя й співчувала йому.

Блажена дорікала собі, що не може дати Робінзону намету, коли землетрус знищив його хатину під скелею; широко журилася, коли в нього закінчилося чорнило і він не міг вестися далі свій щоденник! Набираючи чорнило в авторучку, вона завжди згадувала про бідолаху, який не тільки не мав з ким перекинутися словечком, але й не міг навіть написати майбутнім читачам про свої почуття й злигодні.

Ні, «Робінзона» Блажі не треба було читати: вона могла цитувати його напам'ять! Тепер читала Блажа лише сентиментальні речі, над якими не доводилося задумуватись, і

можна було коли завгодно кинути те читиво і вже до нього не повертатись. Коли ж таке пусте читання їй набридало, вона підходила до таткової полиці і бралася до книг, які розуміла лише наполовину. Татко їй книг до читання не вибирав, але й не забороняв самій вибирати, та коли він казав: «Це тобі буде нудно», то й справді книга видавалася Блажі нудною.

Одного разу Блажа пошилася в дурні, спокусившись на модну «заборонену» книгу. Прийшла до них якось дівчина з Вршовиць, Мадина родичка, й розповіла, що на уроці чеської літератури вони проходили прозу доби Карла IV. І от учителька тоді розповіла їм про бурлескний твір «Дурисвіт», але підкреслила, що це фривольний, непристойний твір і дівчатам його не варто читати.

Зрозуміло, всі почали шукати того «Дурисвіта». Нарешті одній дівчинці пощастило десь дістати його, і книжка (така маленька, що її можна було сховати в читанку) пішла з рук у руки. Але всіх чекало розчарування.

Блажена теж знизала плечима:

«Стародавні вірші, та ще й які незграбні!»

Пригадуючи ту кумедну пригоду, Блажена неуважливо гортала свою сьогоднішню книгу.

Голосна розмова двох молодих жінок, що сиділи поруч Блажени, заглушала діалог на сторінках книги. Обидві панії були дуже гарні й чепурні, в шовкових панчохах, з налакованими нігтями. Обидві плели на кістяних спицях якісь речі з рожевої вовни.

— Я також не вчилася варити,— мовила старша жінка з хитромудрою зачіскою й довгими, як у кіноактрис, віями.— Я прийшла на кухню просто від друкарської машинки. Чоловік купив мені «Куховарську книгу» Санднерової і сказав: «Вари, як тут написано, адже ти вмєш читати!»

Блажена нашорошила вуха й затамувала подих. «Вари, як тут написано, адже ти вмєш читати!» Блажена також уміє читати, то чому вона не змогла б варити!

«Куховарська книга» Санднерової... Як би собі запам'ятати? — подумала Блажена.— Ага! Вдамся до таткового способу: Санд — по-англійськи означає пісок, а Санднер — це, скажімо, той, хто торгує піском. Він перевозить пісок на кораблі; корабель тоннажністю в двадцять тонн, на ньому шість гармат і чотирнадцять моряків, крім капітана, юнги й мене...

З гуркотом налетіла величезна хвиля, і ми не встигли навіть вигукнути: «Боже мій!», як опинились у страшному вирі!

Ось так загинув корабель, на якому плавав Робінзон Крузо.

«Страшний вир!» — Блажена схопилася на ноги. Вона вже не могла всидіти на стільці. Носок сандалія сам натрапив на камінчик і почав підбивати його й наздоганяти. Блажена бігла швидко й мало не наразилася на когось із перехожих.

— Куди це ти мчиш? — гукнула на неї Ледкова.

— Агов, Ледко! Ти в Празі? А я гадала, що ти десь у таборі пхикаеш під кущем.

— Я там була недовго. А от чому ти тут?

Блажені не хотілося посеред байдужої вулиці розігрувати трагедійний спектакль, як вона казала, й розповідати про своє горе чужим людям.

Тому вона кинула недбало:

— Я? Просто так! А ти куди йдеш?

— Нікуди.

— То ходімо зі мною!

— В мене велике горе, — звірилася раптом Ледкова, — але присягнися, що нікому не скажеш!

— Клянусь, коли ти вже так хочеш.

— Я гадаю, було б краще, коли б я померла.

Блажена подивилась на бліде личко Ледкової, на тремтливі уста й витріщені очі, і їй стало моторошно. Але тут же відчула все безглуздя думки Ледкової про смерть і ледве стрималася, щоб не засміятися.

— Що це ти верзеш? Ти ж про це вже оголошувала наприкінці навчального року! — суворо сказала Блажена. — Годі-бо, облиш!

— Добре тобі казати! Коли я не стану співачкою, то й жити не хочу!

— То й співай собі на здоров'я — хто тобі забороняє?

— Е, щоб стати артисткою, треба спершу навчитися співати. І починати вчитися треба негайно! Ах! Яка я нещасна! — Ледкова так скривилася, ніби сьорбнула оцту.

Блажена розгублено мовчала.

— Навіщо жити, коли не можна стати тим, ким хотілося б? — схлипувала Ледкова. — А взагалі, чи не здавалося тобі іноді, — вона пильно глянула Блажені в очі, — що батьки

в тебе нерідні? Що ти народилась у когось іншого, а вони взяли тебе на виховання?

— Мені таке й на думку не спадало,— трохи збентежено відповіла Блажена.— Гадаю, що в нас такого не було!

— Ти сміятимешся, я тебе знаю,— вела своєї Ледкова,— але бувають випадки, коли якась благородна дама підкидає дитину або продає її. Мене, мабуть, підкинула якась славетна співачка. Бо ж наші в моєму покликанні анічогісінько не тямлять!

— Послухай, Ледко, викинь ці думки з голови,— розважливо промовила Блажена й уявила собі кондитерку пані Ледкову, бліду жінку, таку ж худу й безбарвну, як і її донька.— Ти ж викапана мама, і в цьому навіть сумніву не може бути!

— То тільки так здається, що я на неї схожа. Вона мене, мабуть, зовсім не любить, якщо не розуміє, за чим сумує моє серце. Та колись вона пожалкує! Колись пожалкує,— пригрозила Ледкова відсутній матері, і в очах у неї спалахнув відчай.

— Що ти вбила собі в голову? — охолодила її Блажена.— Я не знаю, що б дала, аби тільки могла ходити в четвертий клас, як ти... І взагалі не думай, що іншим дуже легко! Тобі здається, що світ крутиться навколо тебе! А всі інші люди — ніщо?

Блажена вдала, ніби розсердилась, повернула Ледкову до себе спиною й надавала їй стусанів.

— Ось тобі, ось! — важко дихаючи, мовила вона.— Додати ще?

— Ма-а-а! — заверещала Ледкова й почала відбиватися гострими ліктями лише тоді, коли стусани припинилися. Раптом вона обернулася до Блажени:

— А чого ти не будеш ходити в четвертий клас?

— Чого? А того!

— Таємниця?

— Скоро довідаєшся!

— Мені сяйнула думка! — Ледкова вже знову зосередилась на власній особі.— Блажено, скажи моїй матері, коли купуватимеш карамель, що в мене найкраще сопрано з усієї гімназії!

— І тоді ти знову захочеш жити на світі?

— Може, мене таки віддадуть до консерваторії!

— Гаразд! Згода!

Вони потиснули руки.

Блажена знайшла собі новий камінець і підбивала його аж до самого дому. В неї швидко знайшовся компаньйон — молода вівчарка, яка ганялася за камінцем, хапала його лапами, й кінець кінцем, покинувши його, побігла собі геть.

Коли дома Блажена готувала сир, у неї перед очима раптом постала Зора Ледкова, блискуча примадонна, яка в убранні Лібуші¹ вклоняється зі сцени Національного театру захопленим глядачам.

Але тут Блаженин погляд упав на підлогу, все ще поділену на квадрати, й вона поклала собі: з підлогою треба щось зробити!

Білі, вимиті середини квадратів уже забруднилися, й підлога набула рівномірнішого забарвлення, хоча сліди невмілого миття все ще було видно.

Блажена накрила на стіл, взяла дзбан на пиво й скуштувала на дорогу грудочку сиру. Сир їй дуже смакував.

Коли вона повернулася, татко вже сидів біля столу й усміхався до неї.

— Ну що нового, Блаженко?

Це було його щоденне підбадьорливе запитання. Татко запитував просто так, не чекаючи на відповідь; а Блажена одразу ж починала розповідати йому про всі свої турботи, і їй не доводилося набиратися відваги й чекати нагоди.

Отож і сьогодні відповідь у Блажени була готова:

— Татусю, купи мені куховарську книгу!

— Слухай, дівчино, та це ж чудова думка! Авжеж, куплю! І як ми досі до цього не додумалися, просто дивно! А тобі як це спало на думку?

Тут Блажена, ласуючи соковитим сиром, розповіла йому про підслухану розмову.

— А яка ж то була куховарська книга?

— Стривай! Я запам'ятала за тим способом, як радив ти, мій славний татку. Ось: «Страшний вир. Боже мій! Чотирнадцять моряків, окрім капітана. Корабель. Пісок — Санд...»

— Що ти бурмочеш? — засміявся татко.

— Ось я й згадала! «Куховарська книга» Сандової!

¹ Лібуша — героїня опери Бедржіха Сметани «Лібуша», присвяченої легендарній засновниці Чехії.

Блажена пришивала гудзика, що відірвався від літнього плаща, й сердилася: «Тебе, мабуть, на живу нитку пришито!» Вона залюбки при кожній нагоді повторювала мамині улюблені слівця та приказки. Колись мама часто докоряла Блажені, що та на живу нитку зашиває дірки в своєму одязі й панчохах і дуже небезпечно тримає ножиці навпроти очей. Мама в таких випадках кричала: «Обережно, а то чорт штовхне тебе під руку — і лишишся без ока!»

Про того чорта Блажена в дитинстві багато думала і, поки не ходила до школи, вірила, що й справді той нечистий крутиться коло неї й чатує, як би заподіяти їй лихо. Тепер же, розуміючи суть приказок, вона лише вдавала, ніби таємний той ворог кує проти неї лихо. Нитка в неї раз у раз чіплялася за інші гудзики; доводилося зупинятись, розплутувати вузли, а коли ж це тривало довго, — переривати нитку, а тоді знову всилити її в голку.

— Цей одяг геть змучить людину! — розумувала Блажена. — І чого йому від мене треба? Зашиваю, перу, прасую, оберігаю від бруду, дощу, сонця — наче за хворим доглядаю! Ах, який жаль, що ми не можемо, як колись дикуни, ходити голяка! Хоч би влітку!

Татко, який після вечері саме допив свою порцію пива, почав уже куняти й слухав Блаженине бурмотіння краєчком вуха. Та голосне згадування про дикунів пробудило його з дрімоти, і він, сміючись, сказав Блажені:

— Диви, яка ти! Одяг служить нам, але й від нас потребує трохи турботи. Сподіваюсь, ти віднесеш мій теплий одяг у чистку, щоб, коли почнуться холоди, він був готовий.

— Гаразд, татку, віднесу. Власне, чого я нарікаю? В мене голок більше ніж треба, а ниток, гудзиків та застібок — повний кошик. А Робінзон мусив свій одяг сколювати шпичками. В мене вбрання м'яке й легке — як повіє вітер, то я мало не літаю в ньому; а в Робінзона штани були з волохатої шкури старого цапа. Брр! Ти б таких не хотів, правда ж, татку? І не хотів би мати довгу бороду, еге ж? І вуса теж ні? Знаеш, а Робінзон мав вуса завдовжки чверть ярда! Татку, а скільки це сантиметрів?

Але в пана Бора сьогодні був важкий день. Їздити в спеку гомінкими празькими вулицями, весь час бути на сторожі

перед небезпекою — це таки виснажує! Тож пан Бор приліг на канапку, взявся було читати газету, але одразу ж заснув.

Блажена спокійно сприйняла те, що вона знову лишилася сама. До її думок помалу втерлася тонка постать Зорки Ледкової.

Поруч Зорки, гомінкі й рухливі, юрмилися інші дівчата: Мадя, з таким виглядом, ніби готувала якийсь підступ; Грознатова із стрічкою в косах; маленька Похова, яку прозивали «Скіпкою», а на чолі всіх — велична Новотна. Всі вони про щось базікали, нападали одна на одну, дражнилися — Блажена радо влилася б у цю галасливу компанію, але ж все це тільки уявлялося їй! А насправді їй залишався самий сум, сум!

Дівчата! Ач які! Можуть тішитися радіщами табірною життя, а одна перед одною вдавати, ніби їм там нецікаво і нудно! Невдячні. Напевно ж нетерпляче дожидають початку нового навчального року з усіма його радіщами й новинами — вони ж тепер навчатимуться в четвертому класі дейвіцької гімназії! — а поміж себе кажуть, що це їх аж ніяк не тішить, бо їм до смерті набридла зубрячка і хапанина. Ох ці дівчиська! Жодна ніколи ні в чому щиро не зізнається.

Але ж як Блажені хочеться бути разом з ними!

Вони скоро мають повернутися — адже вже кінець серпня! В гімназії, мабуть, уже мують вікна, натирають підлогу. Завтра Блажа забіжить туди подивитися. Незабаром задзвонить дзвінок — і його срібні переливи полинуть коридорами й класними кімнатами...

Дзвінок... Дзвінок! На хіднику під вікном дзенькнув дзвінок веломашини.

— А бодай тебе! — вигукнула Блажа.

Дзвінок озвався вдруге і втретє. Тож це не попередження пішоходам? Може, це сигнал? Знайомий сигнал! Так сигналив Ярослав Духонь, коли після уроків повертався додому.

Знову дзвінок!

Блажена вбігла до кімнати, стала біля вікна й, сховавшись за завісою, крізь шпаринку намагалася роздивитися порушника спокою.

Велосипедний дзвінок лунав наполегливо й роздратовано. Блажена відхилила завісу й показала у відчиненім вікні — з поважним, гордовитим виразом обличчя, як вельможна пані.

Духонь стояв на протилежному хідникові й махав до неї рукою.

— Агов! — гукнув Духонь, але вулиця поглинула його голос. Тоді він показав на мигах: «Ходи-но сюди! На хвилинку! Маю щось важливе!»

Блажена й бровою не повела — хай Духонь не думає, наче він її цікавить! Але ж як її вабило вниз — Духонь приїхав саме тієї хвилини, коли вона так сумувала за школою, за товариством!

Раптом Блажі знову пригадалася Мадя та її кпини, і тут їй сяйнула думка взяти торбу, ніби вона йде по картоплю, щоб Духонь не подумав, наче Блажена виходить на вулицю заради нього.

О, якби то він знав, що заради нього — заради хлопця! — Блажена підійшла до дзеркала — щоправда, швидше машинально, аніж свідомо, — квапливо зачесала кучері, підперезалася й усміхнулася сама до себе! Але, побачивши свою усмішку, слухняно повторену дзеркалом, Блажена одразу ж нахмурилась, і від усмішки й сліду не лишилося.

Перед велосипедистом вона з'явилася з загадковим обличчям і мовчазна.

— Пізнаєш? Це я тобі в таборі передавав записку. Привіт. Як ся маєш?

— Привіт! — стримано відповіла Блажена. — Тобі щось треба?

— Як сказати... — Духонь тихо дзенькнув велосипедним дзвінком, — і так і ні. Все залежить від тебе.

— Від мене?

— По-перше, я прийшов побачитися з тобою: ти так несподівано виїхала з табору, що не змогла навіть відповісти мені...

— А хто тобі сказав, що я хотіла відповісти? — посміхнулася Блажена.

— А я наперед знав. Я ж бо ясновидець! — бундючно проказав Духонь.

— Успіху не сподівайтесь! — тим самим тоном відповіла Блажена.

— По-друге, я хочу запропонувати тобі навчитися їздити на велосипеді.

Ці слова були добре зважені й точно розраховані. Духонь переміг! Блажена не змогла приховати своєї радості. Їздити на велосипеді! Та це ж її мрія! В спортивному костюмі, з розкуйовдженим волоссям, з палаючими щоканами мчати назустріч вітру, гнатися наввипередки з автомобілем до Колодочі, а може й далі — через Подбабську до Сельця, як їздить Матоушева зі своїм братом!

Але Блажена принаймні стрималася, щоб не дати згоду одразу.

— Я йду, власне, по картоплю.

— Підеш потім.

— Ще зачиняють крамницю!

Духонь до всього був готовий: він глянув на годинника, прикріпленого ремінцем до зап'ястя («Хоче похвалитися всіма своїми скарбами», — засміялася в душі Блажена), й запитав:

— До котрої працює крамниця?

— До восьмої. Ця крамниця зачиняється о восьмій.

— А зараз — пів на восьму. На перший раз двадцять хвилин вистачить!

— Гаразд, коли ти так думаєш. Але куди ж діти торбу?

— Ми прив'яжемо її до сідла, — сказав Духонь і з підкресленою запобігливістю витяг з кишені моток шпагату.

Дейвіці поблизу Краловського заповідника мають багато тихих вуличок, де, навчаючись їздити на веломашині, можна не боятися, що ти на когось найдеш або хтось найде на тебе. Виявилося, що Духонь заздалегідь уже вибрав таку зручну вуличку. Тут було так спокійно, що не знайшлося навіть жодного роззяви; тож Блажена почувала себе не дуже ніяково.

Вона сміливо сіла на велосипед. Гадала, що їхати на ньому так само легко, як дивитися збоку, і що вона одразу ж поїде так хвацько, як учень пекаря з кошиком печива.

— Зіприся на мое плече,— порадив Духонь, але Блажена ніяк не могла відірвати рук від керма. Йї здавалося, ніби все під нею їде,— не тільки велосипед, а й вулиця і, може, навіть ціла земна куля! Вона верескнула, але Духонь ту ж мить підскочив до неї, схопив велосипед за раму й клусом побіг поряд.

— Ох, і швидко ж!

Блажена раювала. Яка розкіш так мчати! Просто неймовірно! Але тут вулиця закінчилася, Духонь зупинився, зупинив велосипед. («Як це він зробив?» — здивувалася Блажена) і сказав:

— Ну от, а тепер спробуй крутити педалі.

Тільки тепер Блажена з соромом усвідомила, що за весь цей час вона міцно натискала ногами на педалі, але не крутила їх. Тож весь час її «успіх» був лише заслугою Духоня!

«Ну, стривай, хлопче! — подумала Блажена. — Не довго ти хизуватимешся передо мною!»

І взялася до навчання так гаряче, що захеканий Духонь мало ніг собі не відбігав, гасаючи за веломашиною.

Вони вже не розмовляли. Плаття й волосся в Блажени маяли на вітрі. Майже торкаючись коліньми підборіддя, вирячивши очі, вона дивилася перед себе, намагаючись звикнути до миготіння тротуарних плит, вікон, дверей, вітрин крамничок, до незвично прудкого опору повітря.

Час минав блискавично. Блажена геть забула, що має йти по картоплю, що татко, коли прокинеться, буде шукати її. Вона забула навіть про Духоня. Для неї існував лише велосипед. Вузьке Духоневе обличчя з чорними очима й ривними бровами стало багрове; сорочка прилипала до його худорлявого тіла, але Духонь не виявляв втоми.

— На сьогодні досить,— нарешті сказав він.— Іншим разом навчатимешся далі.

Тільки тепер Блажена повернулася із чарівного світу до тверезої дійсності й одразу ж підкорилася:

— Ой, біжу по картоплю!

Вона швидко відв'язала торбу від сідла й кинулася бігти. Духонь зупинив її:

— Гей! Маю для тебе послання з табору.

Він витяг з велосипедного загашника листа й подав Блажені.

— Пише тобі майбутній четвертий клас. Він приїде за два дні.

Блажена, звичайно, мусила за це подякувати й подала Духоневі руку:

— Спасибі за турботи.

— Нема за що!

Тепер уже поспішати не годилося, і Блажена пішла помалу. Спершу вона хотіла була розірвати конверт на вулиці й тут же прочитати листа, але потім роздумалася й прискорила крок. Та коли дійшла до овочевої крамниці, виявилось, що крамницю вже замкнули.

Духонь, який, ведучи велосипед проїжджою частиною вулиці, йшов поруч Блажени, вдав, ніби він саме це й передбачав.

— Коли ти завтра підеш по картоплю? Я допоміг би тобі нести.

Блажена у відповідь на це тільки засміялася. І весь час сміялася, аж поки дійшла додому, навмисно, щоб не розмовляти з Духонем.

І отак, сміючись, зникла в під'їзді будинку.

На сходах вона наздогнала вже знайому їй жінку, яка несла великий ящик з вугіллям і відпочивала на кожній третій сходинці. Це була Тонічка.

— Як ви йдете по вугілля самі,— звернулася до неї Блажена, повторюючи татові слова,— то набирайте тільки півящика.— І раптом згадавши, що не привіталася ще, коротко додала:— Добрий день.

Тонічка зупинилася і, спокійно усміхаючись, глянула на Блажу.

Вона була майже на голову нижча від цибатої Блажени, але статурніша, з повними плечима, з жилавими руками й широкими стегнами. У її димчасто-сірих очах світилося спокійне сяйво, немов сонце крізь імлу. А шкіра на обличчі була

така ніжна, що від самої усмішки на щоках проступали рум'янці.

Тонічка стояла навпроти Блажени, ще збудженої їздою на велосипеді, й уже самим своїм виглядом ніби заспокоювала її.

Блажена квапливо кинула:

— Я допоможу вам. Ходімо!

— Дякую! — сказала Тонічка й схопила ящик за одне вухо. — Іншим разом я тобі підсоблю.

— Не турбуйтеся! Я не бираю повний ящик, татко не дозволяє. А ось коли б...

— Ну, що б ти хотіла? — підохочувала її Тонічка.

— Ви вмієте мити підлогу?

Тонічка засміялася приємним грудним сміхом:

— Чого б то я не вміла? Змалку тільки це й роблю!

— А чи не показали б ви мені, як це робиться?

— Авжеж, покажу, хоч би й зараз!

— Сьогодні вже ні... Але можна завтра вранці, коли татко поїде? Я до вас постукаю, гаразд?

— Можеш навіть подзвонити! — привітно сказала Тонічка.

Татко походжав по квартирі. Ліжко в нього було вже заслане, але він не світив. Блажена відчувала, що трохи завирила, та водночас виправдувала себе: «Адже татко спав, і я йому була не потрібна!»

Тому вона одразу ж замахала конвертом:

— Дівчата мені пишуть! Передали листа через Духоня. Татку, а ти дозволив би, щоб Духонь учив мене їздити на велосипеді?

Татко мовчки усміхнувся. Потім сказав:

— То це тому ти зникла? А хто ж такий Духонь?

— Хлопець із нашої школи. Піде тепер у шостий клас. І має власний велосипед!

— А де ви їздили?

— Та в одній глухій вуличці. Не знаю, як вона зветься.

— Гаразд, Блаженко, по півгодини щодня. З тебе

досить? А я прийду подивлюся, коли ти вже знатимеш, як та вулиця зветься. Ну, то що тобі пишуть дівчата?

— Я зараз тобі прочитаю. Ось послухай! «Райський вітерець!» Це так мене прозвали, бо я краще за всіх грала у волейбол. «Ми згадуємо тебе біля табірної багаття й нагадуємо, аби ти не забула: коли беремо якісь важки з однієї чаші терезів, то стільки ж треба забрати й з другої, щоб не порушилася рівновага; тобто з обох частин рівняння дозволяється віднімати одне й те ж саме число. (Увага: Не думай, що хтось із нас, навіжених, має при собі підручник з арифметики! Цитату взято з відомого джерела підказок учениці Новогної!) Не забувай, що електричний дзвінок, по суті, ніщо інше, як молоточок Вагнера! (Увага: це з фізики запам'ятала Мадя!!! До речі, єдине з усього.) Нарешті, нагадуємо тобі про Піфагорову теорему. Дівчата б'ються об заклад, що ти її вже забула. Чуєш? Похова підказує! Копни її під партю, хай говорить голосніше! Отже, Борова, чому дорівнює квадрат медузи (чи то пак!) гіпотенузи... Він дорівнює... дорівнює сумі квадратів катетів. (Увага: Бажаємо тобі успіхів у повторенні!)

Не сердься на нас, Блаженко, нам зараз треба трохи попустувати, — адже попереду на нас чекає, як тобі відомо, серйозне навчання». Тут вони передражнюють нашого вчителя математики, розумієш, тату? «До побачення, Райський вітерець! Скоро побачиш нас, засмалених сонцем, у всій красі й чарівності». — Далі йдуть підписи. Глянь, скільки підписалось!

У Блажени пашіли щоки, вона зараз знову всім еством була серед своїх подружок, і далеко, дуже далеко від свого пустельного острова!

9

Минув серпень, та Блажена не помічала плину часу. Коли вона поралася на своєму пустельному острові, приміром, лущила квасолі, товкла сухарі, оббирала картоплю або прала панчохи чи шкарпетки, то завжди про щось міркувала. Але про час не думала ніколи, бо він для неї не мав меж — по ньому вона блукала, немов по квітучому лузі, де висока трава ліниво стелилася їй під ноги.

Чого їй поспішати? Часу вистачить на все! Попереду ще ціле життя!

Щоправда, її дні склалися з регулярних обов'язків і встановленого відпочинку. Але цим вони лише нагадували годинник, стрілки якого щодня пробігають по своєму колу, проте ні на хвилину не прискорюють своєї ходи, бо вони плинуть у безмір'я, і ніхто не може їх ані затримати, ані підігнати.

Однак наприкінці серпня Блажа відчула реальність часу. Початок навчального року!

День, відмінний від усіх інших днів! День, що означав початок нового життя в чудовій сучасній гімназії — величній будові, спорудженій ніби з самих дзеркальних та металевих поверхонь, із кількома вхідними дверями, що привітно відкривають свої обійми, із спортзалом, таким пишним, що від самої тільки думки про уроки фізкультури солодко завмирає серце; з класами, що в них панує сонце...

Цього дня до великої будови ввірветься кілька сот гімназистів, хлопців і дівчат, вони принесуть оберемки книг і почнуть гризти науку; і кожен урок — це чарунка в стільникові, сповнена меду пізнання.

Але тепер Блажена з сумом згадувала про цей день, бо вона залюбки вчилася і, хоч була іноді неуважна, жадібно розширювала свій кругозір, долаючи труднощі, як одважний плавець долає бурхливу течію річки.

Ще зовсім недавно Блажена ні про що інше не дбала. Жила собі, як рибка у воді — аж до тієї сумної хвилини, коли дізналася, що більше не піде до школи; бо їй уже чотирнадцять років, і дома вона повинна господарювати, — іншого ж бо виходу немає...

Отже, Блажена змирилася з пустельним островом. Коли б вона й справді залишилася сама, як Робінзон на своєму острові, то, мабуть, згадувала б про початок навчального року, як про щось далеке-далеке й зовсім для неї байдуже.

Але ж Блажені доводилося вистромляти голову зі своєї уявної равликової хатки й бачити те, що вже було не грою, а дійсністю. Якось вона зустріла Новотну і Скіпку-Похову. Скіпка аж зігнулася під тягарем підручників, а відмінниця Новотна несла під пахвою лише два тонесенькі зошити. З неї, бачте, й цього досить!

Блажена, звичайно, вдала, ніби те, що вона йде до крамниці, а вони до школи, само собою зрозуміло. Вона розмов-

ляла з ними досить холодно, з таким виразом, ніби скуштувала оцту, але, прийшовши додому, гірко заплакала:

— Що ти, мамо, наробила, що ти наробила?!

Коли Блажена трохи заспокоїлася, їй раптом упало в око, що підлога аж сяє чистотою. Еге ж, Тонічка таки вміє мити підлогу! Робить вона це обдумано, ніби пише твір. А скільки Тонічка дала їй слухних порад! Підказує чудово, наче Новотна!

— Треба скласти в кілька сталок який-небудь мішок або старий килимець і підстелити під коліна, бо інакше болітиме шкіра. Воду в цебрику міняй часто! Обполоснеш ганчірку один-два рази — і вода стає брудна. Смуги? Аби їх не було, старанно шаруй підлогу щіткою, вишкрябуй бруд з усіх шкалунів! А вишаруване місце одразу ж добре споліскуй і насухо витирай викрученою ганчіркою. Отоді підлога в тебе аж засяє!

Блажена слухала це, сидячи на стільці й погойдуючи ногами. Потім вона надумала допомогти Тонічці, але не знайшла собі знаряддя, і тому тільки виносила брудну воду та набирала з крана чистої.

Тонічка, щосили викручуючи ганчірку, розповідала Блажені:

— Шарувати щіткою з рисової соломи — це ж дитяча забавка! А ось коли я слугувала ще дівчиськом, то мусила терти підлогу віхтем та піском без мила, і підлога мала бути чиста, як стіл! Моя господиня була скупуча, як біс, і додержувалася старожитніх звичаїв. Де ж би то в неї взялася щітка з рисової соломи?

— Адже в нас рис не росте, — сяйнула своїми знаннями Блажена.

— А де ж він росте?

— У Китаї! А в Західній Європі його вирощують тільки в одному місці — на Падуанській рівнині Північної Італії. Там річка По несе з Альп родючий ґрунт. Тому там усе зелене — і борозни на полі, й розколини в скелях. Деревя й кущі вкриті буйним листям; під водою — смарагдовий рис, над водою — рання городиня, від стовбура до стовбура тягнуться виноградні лози, а вгорі кучерявляються крони шовковиці й мигдалю.

Тонічка так зацікавилася цією розповіддю, що поклала щітку й, клячачи, задивилася на Блажену.

— Ти там була?

— Не була, але в третьому класі гімназії ми вивчали Європу, ну й, зрозуміло, Італію.

— То вам усе це розповідають у гімназії? Я п'ять років ходила до початкової школи і вчилася добре. Але де там! У Празі зовсім інші школи!

Коли вони впоралися з підлогою — однією з найстрашніших голів домашнього дракона, — Блажена мимохіть відчула до Тонічки повагу й вирішила, що при нагоді обов'язково віддячиться їй.

— Коли щось треба буде, дзвони, — сказала, прощаючись, Тонічка.

І справді — Блажені відтоді не раз хотілося спитати в Тонічки поради. Однак вона завжди утримувалася, почасти з гонору, почасти тому, що не хотіла пускати чужих на свій пустельний острів.

А якось Блажена мало таки не поклікала Тонічку. В душі вона просто волала до неї. Бо тоді вранці, після зміни, причав пан Гозноурек і привіз два випотрошені коропи. Він був уночі з пасажиром у Індржіховому Градці, спостерігав, як ловили рибу в озері Вайгар, і купив там дві рибини: одну — для себе, другу — для Борів. Хай, мовляв, Блаженка приготує рибу на обід.

Оцупкуватий пан Гозноурек умить скинув піджак і заходився шосили шкребти рибу, аж золота луска, немов монетки блискучі, летіла до стелі. Потім відрізав коропам голови й сказав:

— З цього зварий юшку!

Наприкінці він витяг із риб'ячого черева ікру, покраяв рибу на порції — і залишив збентежену Блажену на кухні саму.

Ось коли стала в пригоді куховарська книга. Щоправда, написала її не Сандова, а Санднерова, але байдуже — книга часто-густо рятувала Блажену. Тож і цього разу Блажена знайшла розділ «Риба», а в ньому «Короп у соусі», виписала собі все, що потрібно, на папірець, і за хвилину коропи вже варилися з різними присмачками — цибулею, сушеними сливами, горіхами й родзинками. Варилися, варилися, аж поки геть розварилися: кісточки перемішалися з розм'якими сливами й родзинками, — одне слово, вийшло якесь місиво. Блажена ж бо не звернула уваги, що рибу кладуть

варити в майже готовий соус і за кілька хвилин знімають з вогню!

За обідом Блажена покаялася в усьому, бо знала — щиросерде призначення пом'якшує будь-яку провину.

Того вечора Духонь марно видзвонював під вікнами свій умовний сигнал. Блажена не вийшла — не хотіла показуватися межи люди. Вона знову поставила собі намет з верблюжої ковдри й довго міркувала про те, що так само, як і Робінзон, «терпить од власного навіженства».

Правда, Блаженине життя змінилося не через те навіженство — ой, ні! Тут Блажа не винна!

О гіркі муки юності, муки, ні з ким не поділені! Муки, що в перебігу літ зникнуть, мов камінь, кинутий у воду, лишаючи на поверхні самі тільки кола. Але згадку про них людина збереже аж до смерті. Принаймні зараз Блажа переконана, що це своє горе ніколи не забуде!

І ось тепер Блажена знову сама, в своєму наметі, певна, що ніхто не захопить її зненацька. Двері на міцному засуві. Вона так само, як Робінзон, зовсім відрізана від усього світу, і ніхто до неї не дістанеться.

Блажена оглянула свої скарби. Ось палиця, на якій вона клала карби. Диви! Ті карби кажуть їй, що завтра неділя. Але на пустельному острові не треба рахувати дні, і тепер Блажена не знатиме, коли, приміром, наступить середа, цей на диво безбарвний і нікчемний день тижня! Блажена має свої улюблені й нелюбі дні. Нелюбий у неї понеділок — щось таке, ні пава, ні гава. Улюблена субота і, звичайно, неділя з усіма її можливостями. А втім Робінзонці тепер усі дні однакові, безіменні. Вона веде їм рахунок по карбах.

Біля палиці Блажена поклала торбинку з зерном. Вона врятувала те зерно з уламків корабля і під час дощів посіє його, щоб можна було пекти хліб. Посіє в ящику за вікном. Ото буде добре, як зійде ячмінь! Блажена оглядає знайдене в комірчині конопляне сім'я, що, мабуть, залишилося після чижика, який був у них колись та здох... І на кораблі теж зерном годували свійську птицю.

Тепер треба виміряти город: справді, точнісінько двадцять чотири ярди!

А тепер — по рибу. Блажена ловить тільки на конопляний шпагат, а диви — на кінці шпагату вже б'ється молодий дельфін!

Потім треба налаштувати зброю! По-перше, рушницю на диких качок,— хай-но хто скаже, що це кочерга!

Обидва пістолі Блажена поклала в головах, а біля них — порохівницю.

«О дорога моя зброє! Яка я щаслива, що зберегла тебе! Що б я без тебе робила? Але порох треба тримати сухим!»

І Робінзонка поквапно перевірила, чи не затікає вода в намет.

Але найголовніша річ — це ніж при боці! Короткий і широкий ніж у піхвах,— той ніж, що його Робінзон знайшов на уламках корабля, начистив і вигострив. Блажена прикріпила його до шкіряного паска й носила вдень і вночі. Тим паском вона підперізувала полотняні спортивні штани з кишенею, а її смугаста майка пасувала б навіть морякові,— а Робінзонці й поготів!

Блажена міркувала: чи ловити їй сьогодні кіз та стріляти качок, а чи податися слідами людожерів на непривітний мис острова, геть усіяний черепами та іншими людськими кістками?

Брр, хижі чудовиська!

Робінзонка звичним рухом перевірила, чи ніж при поясі, чи рушниця за плечима; для більшої певності захопила з собою ще й пістолі і вирушила обстежувати острів Відчаю.

Вона підозріливо оглянула всі кутки, лігши на підлогу, зазирнула під ліжка й під канапу — ніде нікого немає. Раптом — зирк! За опоною — тобто густими зеленими чагарями — замиготіли тіні. До зброї!

Негайно сховатись! Що, коли ворожі стріли отруєні? Робінзонка відступила за стіл, причаїлася за ним, так, тепер вони не можуть її помітити! За той довгий час, відколи Робінзонка живе на острові, чагарі перетворилися на непрохідну хащу, тільки вона знає стежки, якими можна підповзти до її фортеці.

Робінзонка блідне й зціплює зуби. Її охоплює справжній страх — вона в полоні у власної фантазії. Набравшись одваги, Робінзонка стрілою вискакує вперед, з криком кидається на опону, розряджає пострілом пістоля й відкидає його геть, а тоді однією рукою зриває з плеча рушницю, а другою видобуває з піхов добре вигострений ніж...

Раптом вона чує гук позад себе. Ворог у тилу? Хто ж це? Хто? Двері двигтять. Огорожа хитається під ворожим

натиском, але не піддається! Марно ворог намагається про-
рватись крізь неприступний частокіл!

Робінзонка припала до стіни кімнати і «краєм узлісся,
порослим кущами» тихесенько скрадається аж до самих две-
рей. Тут вона вигукує:

— Друг чи ворог? Пароль!

За дверима озивається дружній сміх:

— Це я, Блаженко! Відімкни!

— «Я»! «Я»! Ніхто до фортеці без пароля не пройде!

— Здається, я забув пароль. Почекай, пригадаю. Чи, бу-
ва, не «губернатор»!?

— Правильно! «Друг губернатор». Зараз відчиню.

І збуджена Блажена стала у відчинених дверях, наче вар-
товий.

Татко колись у дитинстві, звичайно, також читав «Робін-
зона», але не дуже пам'ятає про дивовижні пригоди Робін-
зона Крузо, моряка із Йорка, і має про його життя тільки
загальне уявлення. Татко не забороняє Блаженці бавитися
так, як їй подобається,— вона ж бо, сердешна, майже весь
час залишається сама. Тому татко іноді посилає доньку до
товаришок і охоче дозволив їй учитися з Духонем їздити на
велосипеді. Він навіть час від часу приїздив автомашиною
подивитися на її успіхи.

Донедавна Блажена захоплювалася їздою на веломашині
— адже після кількох занять вона зазнала втіхи самостій-
ної їзди. Духонь тепер уже пускав її кататися саму, тільки
наглядав за нею, давав поради, вказував на хиби або хвалив
за успіхи.

Та одного разу Блажена подумала собі, що тато, мабуть,
не матиме змоги купити їй велосипеда, тож усе це навчання
підє намарне. Відтоді її палке захоплення велосипедом по-
мітно пригасло, і Духонь ніяк не міг збагнути, чого це Бла-
жена раптом збайдужіла до їзди. Проте в нього самого тепер
майже не було вільного часу, бо розпочалися заняття в школі.

А що ж товаришки? Коли б тато знав, що Блажена сама
уникає їх, бо їй боляче, боляче дивитися, як вони поспішають
уранці до школи, боляче чути їхні розмови, боляче бачити
близьку й водночас таку недосяжну новочасну будову Дей-
віцької гімназії — цю пишну білосніжну споруду, наче прине-
сену сюди з морського узбережжя; цей вулик, що аж гуде
від сотень малих трудівників!

О, коли б татко знав!..

Отже, Блажена куди охочіше бавиться дома сама.

Татко не має нічого проти її Робінзона, він теж симпатизує цьому витривалому морякові й залюбки переживає разом з донькою всі його знегоди й радощі. Тож і сьогодні пан Бор одразу ж увійшов у гру й почав удавати з себе корабельного папугу:

— Робінзон Крузо, що ти сьогодні вловив?

— Я вловила черепаху, а вона мала шістдесят яєць. Чудове м'ясо я з'їла, а тобі ось зроблю омлет.

— Але ж і ти поласуєш разом зі мною, коли яєць аж шістдесят?

— Іж, татку! А я потім! Іж! Наче це дикуньська учта, а я тебе застукаю зненацька. Іж, наче ти ні про що й гадки не маєш. Сидиш собі біля вогнища і їси смаженю. А тепер ти пускаєшся в дикуньський танок навколо багаття. А я дивлюся в підзорну трубу. Що я бачу! Дикуни виводять з човна двох зв'язаних бранців. Куди вони їх ведуть? На страту! Один бранець падає. Його добивають дерев'яним мечем! Другий тим часом розглядається навсебіч. Тож розглядайся, татку! Ти бачиш, що людожери не пильнують тебе. Увага! Тепер ти тікаєш. Тікай!

Татко поклав ложку.

— Куди?

— До затоки! Я тобі буду підказувати. Біжи, біжи, берег уже близько (татко кинувся бігти на місці)! Так! А тепер у воду! Або ти перепливеш, або тебе схоплять! Раз, два, три! Ще тридцять помахів руками — і ти в безпечному місці. Біжи, до мене біжи! Так (татко, геть захеканий, зупинився)!

— Я врятувався?! — запитав він з удаваною тривою.

— Де там! За тобою женуться два переслідувачі! Один уже напинає лук, цілиться в мене, ти бачиш, як погойдується опона? Але я буду меткіша: «Трах-бах!» — і вже по ньому. Ти боїшся (татко затремтів), ти дивуєшся (татко сплеснув руками) і йдеш до поваленого ворога — біля опони, татку! — стинаєш йому голову, несеш її до мене й кладеш мені до ніг разом із дерев'яним мечем.

Татко грав своєю роль, як завзятий актор-аматор, і викликав у Робінзонки шире захоплення. Блажена, граючи, переживала все наче наяву, і татко намагався грати так само натхненно, як і вона.

Однаке між ними була-таки різниця. Блажка забувала про дійсність. У ті хвилини вона справді була Робінзонкою, справді воювала з людоджерами й справді їх боялась. Коли татко постукав у двері, то вона в сум'ятті думок не змогла відрізнити уявне від дійсності, і серце в неї від страху забилося аж десь у горлі. Блажа боялась незнайомих речей, мороку й чар, а Мадя розпалювала в ній цей страх. Ворухнулася опона? Блажка тієї хвилини була впевнена, що за нею ховаються людоджери.

Але сьогодні вона грала не сама, а з татком і, за своєю звичкою, спостерігала за ним — Блажа виросла серед дорослих і звикла потай спостерігати за ними.

І тут Робінзонка раптом побачила, що татко лише поблажливо вдає, ніби грає, тоді як вона справді живе своєю грою; і тої ж миті збагнула, що її страх смішний. Бо не може бути страху там, де є хоч зернинка смішного.

І так Блажена зненацька звільнилася від страху. Мадині чари було переборено. З неї наче впало ярмо, і вона пройнялася почуттям вдячності до свого визволителя. Адже від сьогодні не тільки Робінзонка стане байдужою та безстрашною, але Блажена теж мужньо залишатиметься дома сама, не боїтиметься вже п'їтьми, не лякатиметься навіть найстрахотливіших Мадиних вигадок.

Коли тато приніс горнятко — «відрубану голову людоджера» — й поклав цю здобич до її ніг, Блажена обвила його шию руками й вигукнула:

— Ти чудовий, тату, чудовий! Скромний титул губернатора вже не годен тебе — ти тепер будеш мудрий старець, і від сьогодні твоє ім'я — Увокекі!

— Дякую, любя Робінзонко! А я оце прийшов сказати тобі, що нас чекає завтра! Завтра поїдемо до Петршіка. Ми так давно його бачили — я вже й не пам'ятаю коли!

— У тебе завтра вільний день, татку? — Робінзонка хоч зараз ладна була залишити свій пустельний острів.

Щоправда, її зовсім не вабила подорож до Крчі — першого разу вона дуже розчарувалася. Хоча там досить гарно, але що з того? Ніякої тобі розваги. Немовлятку лише крутиться, як той черв'ячок, навіть очей не розплющує — все б тільки спало; не можна його й на руки взяти! То навіщо ж їздити? Його візьмуть, наче горошинку з стручка, покажуть їм — і катайте собі додому!

Але татко явно тішився — у відповідь він майже заспівав:
— Завтра в мене вільний день, я зроблю собі вільний день!

— Послухай, Увокекі, а може, ми краще поїдемо кудись за місто, на прогулянку?

— А що б про нас подумав Петр? — заперечив татко, мимоволі згадуючи минулі відвідини й те, як Блажена з них раділа.

Та Блажена, як завжди, не забарилася з відповіддю:

— Він дістає там усе, що потребує, а думати ще не вміє!

Татко на те тільки засміявся, але сміх його був нещирий — Блажа зрозуміла це одразу. Тому вона змінила стару пластинку на пластинку примирення й згоди. Але татко добре знав усю її фонотеку — надто вже вона була нехитра!

— Увокекі! Зробімо так: я охоче, ба навіть з захопленням, піду з тобою до Крчі, а ти потім вирушиш зі мною в невеличку прогулянку!

— Згода, — сказав мудрий Увокекі, — тепер у мене двоє дітей, і я повинен якось ділити себе між ними.

10

Блажена уникала зустрічей зі своїми колишніми однокласницями, а надто дбала про те, щоб не опинитися на тих стежках, які ведуть до гімназії. Але її весь час нестримно поривало до них. І ось так сталося, що проти своєї волі (але за своїм прихованим бажанням) Блажена зустріла нерозлучну пару зі свого класу: обох Гавлінових, малу й велику. Обидві дівчини мали однакове прізвище, але не були родичками. Зате їх єднала палка дружба, в якій велика Гавлінова була опікункою, а мала — підопічною. Велика Півла захищала малу Юлію від усіх і від усього, зате в школі мала Гавлінова була для великої Гавлінової духовною напутницею. Загальновідомою таємницею було те, що мала виконує за велику всі вправи; а дівчата з сусідніх парт чули, як вона їй підказує — хоч підказувати було не так-то вже й легко, бо мала Гавлінова сиділа попереду великої Гавлінової і мусила завжди обертатися назад, щоб велика чула її.

Мадя Буділова, яка не визначалася добротою, кілька разів пробувала розбити їхню дружбу, але завжди марно.

Обидві Гавлінови пильнували, і тільки-но Мадя пускалася на каверзи, вони одразу ж давали їй рішучу відсіч. Часто-густо, лише глянувши на них, Мадя розуміла, що вхопить облизня, й відступала. Але відступаючи, починала кувати проти них нове лихо.

Обидві Гавлінови віддячували Маді своїм робом: вони ви-кривали її таємні заміри й попереджали тих, на кого вона го-стрила зуби.

Коли Гавлінови зустріли Блажену на Колоточі, то радо зупинилися і тим часом, як велика Гавлінова цокотіла про геть усіх бешкетників та проноз у гімназії, мала Гавлінова розповідала Блажені, хто з учителів викладає у четверто-му класі, які вони мають вади та переваги, звички та методи.

Під кінець велика Гавлінова штовхнула малу ліктем у бік. І вони по-змовницькому презирнулися.

— Скажи їй, Юлінко! — промовила велика.

— Сама скажи, Павло, — скромно заперечила мала Гавлінова. — Адже ти про це довідалась.

Блажена трохи збентежилася. Її жива уява вже малювала всілякі лиха, які могли скоїтися з нею. Ось тільки звідки їх чекати — вона не передчувала. Однак не злякалася. Лише насторожилась.

— Я не знаю, чи варто говорити тобі про це, — манірилася Павла. — Буділова — твоя товаришка, принаймні так вона вдає.

Блажена мовчала. Отже, Мадя! Гаразд. А що далі?

— Гарна товаришка, — ущипливо докинула Юлінка, — по-водитьсь скоріше як ворог.

— Будь обережна з нею, Блажено! — таємниче натякнула Павла. — Чи все їй розповісти, Юлінко?

— А чому б то ні? Про Буділку тобі байдуже, а Блаже-на ніколи нас не зобиджала!

— Навпаки, — сказала Павла, — торік вона мені допомог-ла виконати вправу зі стилістики.

Блажа стояла, як на голках. Про що це? Коли вже ця па-рочка розкаже все до пуття? Одначе вона і знаки не дава-ла, що її бере нетерплячка.

— А може, Блажена за це ще розгнівається на нас? — ли-цемірно запитала Юлінка.

— Чого ж би то вона гнівалася, якщо почує правду про Духоня? — трохи відкрила свою таємницю Павла.

Від такої несподіванки Блажена спаленіла — а обидві Гавлінови дізналися про те, про що хотіли дізнатися. Цього їм тільки й треба було! Тепер вони нацькують Блажу на Буділову: Буділка заслужила на це! Тож Павла повела далі:

— Ти повинна про це знати, Блаженко! Буділка катається з Духонем на веломашині!

Блажена відкопилила губу:

— Хай собі катається! Я й так уже двічі не виходила вчитися їздити!

— Вона каже, що тобі не так хочеться вчитися їздити, як подобається кататися з Духонем, бо ти умліваєш за ним.

Блажену душили сльози, але вона героїськи стримувалася. Як це противно, що дівчата з класу вже знають про її дружбу з Ярославом Духонем! Блажена аж затремтіла при думці, що, мабуть, Духонь про неї, Блажену, говорить з Мадєю. Напевно, що говорить! Якби й не хотів, то Мадя все одно вивідає в нього, що їй треба! Вона хитра! І, можливо, вони обоє сміються з того, як Блажена невинно їздила, і з тих пустих балачок, що вона вела з Духонем.

Обидві Гавлінови тишилися її збентеженням, і Павлінка додала обережно, ніби торкалася розпеченої плити:

— Кінець кінцем, що тобі до тієї Буділки? Ти ж однаково вже кинула вчитися, правда ж?

Ні, цього вже Блажена не могла стерпіти! Пробурмотівши «бувайте!», вона кинулася геть від них. А обидві Гавлінові лишилися здивовані, але потішені тим, що підклали вибухівку під Мадіні стосунки з Блаженою.

Блажена тікала додому з колючкою в серці — який жорстокий світ! Вона повернулася на свій пустельний острів, сховалася в своїй фортеці з верблюжої ковдри й почала пестити козенятко, яке ув'язалося слідом за Робінзонкою, коли та застрелила його матір у стаді диких кіз. Робінзонка жаліла ніжне створіння, пестила його, доглядала, постелила йому біля себе, але козенятко не хотіло їсти й здохло...

Що темніше ставало надворі, то похмуріші думки проносилися в Блажениній голові, немов хмари перед грозою. І татко нею був незадоволений — це вона відчувала. Він, мабуть, гадав, що Блажена мало любить брата. Вона, зрозуміло, поїхала з батьком до Крчі й бачила, з якою увагою він розпитує про малюка, як ніжно бере в руки перинку, з кот-

рої виглядає малесеньке личко, усе ще зморщене, але вже не таке червоне, як було спершу. Петршік кривить личко, немов од повію невловимого вітерця; розплющує й заплющує повіки над невидючими ще очима, плямає беззубим ротиком — ото й усе!

Блажені тоді дозволили поколисати брата на руках, але вона швидко повернула його няні — не знала, що з ним робити. На догоду таткові намагалася бути лагідною до малюка, сюсюкала з ним і сама ж із цього сміялась.

А насправді їй було весело лише на збраславському пляжі, куди її тато привіз, виконуючи свою обіцянку, щоб вона там викупалась і позагоряла на сонці. Одначе сам він був не в гуморі — це Блажена відразу помітила. Його знову обсіли похмурі думки...

Блажена накупалася досхочу. Вона почала змагатися у воді з іншою юною плавчихою, але програла: бо тепер мало коли могла тренуватися.

Гай-гай! Усе змінилося, і немає ніякої надії, що колись повернеться на краще. Тож правду казали обидві Гавлінки, що минулося вже її вчення! Вони не могли болючіше вразити її, ніж отією безглуздою фразою!

А найгірше те, що Блажена ні з ким не могла поділитися своїм смутком. Таткові вона про це не хотіла розповідати — відчувала, що він її не зрозумів би. Не надав би цьому значення! А може б навіть і сміявся. Адже Духонь здавався йому смішний, і татко не приховував цього. Казав, що це — незграбне щеня, коли ж насправді Духонь цілком порядний хлопець, — ах, як він старався для неї! А втім, якщо він тепер їздить з Мадею...

Розмірковуючи отак, Блажена, як і Робінзон, вирішила написати про всі свої знегоди.

Поганий настрої треба проаналізувати й так звільнитися від думок, які що день, то дужче пригнічують її. Вона заспокоїть себе тим, що підіб'є підсумок усього доброго й лихого в своєму житті. Адже Робінзона це також заспокоїло!

Блажена почала шукати в книгах на своїм учнівським століку й швидко знайшла, що їй треба було, — малий ще не списаний блокнот. В авторучці чорнила не було, в чорнильниці його лишилося на самому дні, проте на сьогодні вистачить, коли розвести водою.

Першу сторінку Блажена залишила чистою, бо не могла

придумати, як надписати її. Назвати свої записи «Щоденник», «Острів Відчаю», чи, може, «На пустельному острові»? Жодна із цих назв не подобалася їй.

Другу сторінку вона поділила лінією навпіл. Ліворуч написала: «Зло», праворуч — «Добро». А за епіграф узяла цитату з «Робінзона»:

«Коли нас засмучує зло, то згадаймо також і про добро, яке його супроводжує, й не забуваймо, що могло бути ще гірше».

Хвилину Блажена сиділа, роздумуючи, а тоді заходила-ся писати. Жадібно дивилася, як біжать з-під пера літери, і в її пам'яті зринали відголоси приемних і неприемних почуттів, що їх викликали в неї різні літери, коли вона була ще школяркою. Літера «І» здавалася їй пихатим цибанем; «М» — похмурою злюкою, на «О» хотілося сісти й пливти, немов на надутому міхурі...

Блажена помітила також, що огрубілими від важкої роботи руками не може вже писати так витончено й рівно, як писала тоді, коли мала рученята гладенькі, тендітні, з неполаманими нігтями — аж любо було глянути на них! Тепер перо її не слухалося, й треба було пильнувати, щоб виразно написати кожну літеру.

Коли вона закінчила, то друга сторінка блокнота мала такий вигляд:

ЗЛО

Вмерла моя мама. І мене з раю дитинства занесло на острів Куховарства та Прибирання.

Я розлучилася зі школою, з учителькою чеської мови й з моїми добрими приятельками.

Я не маю велосипеда, хоча й навчилася на ньому їздити.

ДОБРО

Але в мене є татко. Він зі мною бавиться й утримує мене.

Зате мені не треба весь час бачити перед собою Мадю Буділову й слухати її кпини. Хай собі має велосипед — я маю цілий острів і владарюю на ньому, як хочу!!!

Я перемогла дикунів і тепер не боюся нічого.

Тут Блажена зупинилась. Адже вона повинна написати про те, що в неї є брат. Але куди — до Зла чи до Добра? Ніби воно й добре мати брата, але такого, як у Матоушевої:

той разом з сестрою їздить на велосипеді за місто і є найкращий її кавалер. А про Петршіка поки що невідомо, буде він добрий чи злий. Тож Блажа кінець кінцем написала посеред сторінки.

«В мене є брат, але користі з нього ніякої».

Блокнот вона поклала в конверт, заліпила й сховала в неприступному місці. Адже татові не спаде на думку порпатися в її речах у комоді? Вона знову все гарненько поскладала, щоб не лишилося слідів.

І справді, татко й гадки не мав щось там шукати. Коли він прийшов вечеряти й побачив на столі саму тільки ковбасу (як це вже було не раз), то з'їв її покірливо, але потім нахилився через стіл до Блажени й спитав:

— А що ти скажеш, коли я куплю на завтра шніцелів? Завтра неділя, і в нас була б святкова вечеря!

— Шніцелі? Чудово! Я вже так давно їла шніцелі! Але... Ти гадаєш, що я зможу їх зварити?

— Шніцелі смажать, Блаженко. Хіба в куховарській книзі про них нічого не написано?

— Звичайно, написано, але я, татку, трохи не довіряю тій книзі. Ти ж знаєш, як було з рибою! Шніцель занадто складна штука!

— То послухай: Тонічка завтра на обід смажитиме шніцелі. Я попросив її, щоб вона дозволила тобі подивитися, як це робиться.

— То я маю зайти до архітекторів? А раптом мене виженуть?

— Усе полагоджено! Та, зрештою, ти підеш собі, перш ніж вони придуть на обід! Невже ти не хочеш навчитися чогось доброго?

— Ти ж знаєш, що хочу! Буде так, як ти бажаєш, мудрий Увокекі! Я насмажу на вечерю шніцелів, а ти купиш на обід піріжків.

— Ач яка хитрунка! Гаразд, куплю! А яка буде юшка?

— З цвітної капусти! Її я вмю готувати! Вона тобі була до смаку!

— А ти не забудеш купити цвітної капусти сьогодні? Бо ж у неділю скрізь зачинено.

— Не забуду, але мені треба вже бігти! — Блажа лягнула себе по лобі, схопила гаманець, торбу... і пан Бор почув тільки стукіт її сандалів.

А й справді, вона мало не спізнилася! У кошах зеленярів лишилися самі вибірки. Блажена, перш ніж купила капусти, оббігала не одну крамницю. Зате яка ж була пишна та капуста! Міцні суцвіття, кольору сметани, були схожі на застиглу піну, і такі апетитні, що Блажена, зайшовши за ріг, не втрималася й відкусила шматок. Їй було байдуже, дивиться хто чи ні. Вулиця для Блажени ще не стала дзеркалом, як для тих шістнадцятирічних дівчат, котрі з радістю милуються своїм відображенням у вітринах крамниць і навіть в очах перехожих. Блажену цікавили тільки собаки та пересвесники — усе інше лишалось поза межами її зору.

Якусь мить Блажена затримала погляд на челядникові різника, якого хазяїн послав з монетою до катеринщика. Однорукий старий поставив на складаний стілець свою катеринку й уже почав був грати, та, побачивши челядника, кинув крутити корбу, сягнув по монету, і катеринка кумедно верескнула. Челядник ще витяг з-за фартуха шматок посіченого м'яса, загорнений у папір, подав старому й сказав поблажливо, ніби то він був дорослий, а катеринщик — дитина:

— Ось візьміть, але заграйте мені гарно!

«Диви, як це просто! — подумала собі Блажена. — А я завжди вагаюсь: дати милостиню чи не дати. Коли не дам, то соромно якимось стає, що не зважила на людське прохання, а як дам, то знову не задоволена, бо хіба ж я тією милостинєю зарадила лихові? Що тут вдієш? Адже жебраки не завжди бідні люди! Хіба ж не так? Але як же ото заможні люди так знахабніли чи збайдужіли, щоб привселюдно просити?»

Цей різників хлопець усим тим, напевно, не журиться! Блажена ще якусь хвилину дивилась, як дід, наперед тішачись зі свіжої печені, завзято крутить корбою, і навіть його старечі каламутні очі засвітилися.

Нарешті Блажена відірвалася від цього видовиська й повернула до Колоточі. Їй хотілося трохи пострибати на одній нозі. Але дорогу заступав гурт матерів з дитячими візочками. Жінки, сміючись, дивилися на малюка з дерев'яною рушничкою, який набивав ту рушничку паличкою з гусячим пером і вихвалювся:

— Ага, я стріляю краще за всіх!

Усі сміялися з малого чванька, а якась жінка ще й під'юджувала його:

— Візьми ось палицю і вдавай з себе пана!

Хлопчик набундючився, але раптом наче зрозумів, що з нього кепкують, і зайшовся плачем. Тож виставі був край.

Блажена посміхнулася й похитала головою. Але ж і смішні ці матері!

Тільки-но вона обернулася, як майже ніс у ніс зіткнулася з Мадею.

Мадя! Риси Мадиного обличчя завжди торкалися в Блажениному серці якихось прихованих струн приятні. Але тепер цей дотик спричинив біль, і усмішка зникла з Блажениних вуст, ніби хтось поквалливо стер її гумкою.

Мадя була в доброму гуморі — це одразу впало в очі. Вона гучно реготала з малого чванька, і вся була якась скуйовджена — але не од бігу чи од вітру, а од внутрішнього збудження. Певно, Маді пощастило вступити якусь штуку й тепер страшенно кортіло розповісти про це. Блажа бачила, що зараз на неї рине злива Мадиних новин.

Мадя перед усіма своїми приятельками мала нечисте сумління й тому, вже за звичкою, спершу кинула на Блажену короткий, допитливий погляд. І лише впевнившись, що Блажена не виявляє явних ознак ворожості, гукнула так, ніби вони щойно вчора бачилися:

— Агов! Куди йдеш?

— Так собі...— відповіла Блажена.

— От учора була чудасія! Ціла гімназія бавилася!

— Що там сталося?— байдужим голосом запитала Блажа.

— Ми сказали математикові, ніби роблять щеплення, і тому нам треба піти з уроку. Він здивувався, що його про це не попереджено, але відпустив нас. І ми одна за одною виходили з класу, аж поки там залишилися тільки вчитель та Новотна.

— Новотна з вами не пішла?

— Не пішла, але не зрадила нас. Коли він запитав її: «Учениця Новотна, ви що, не робите собі щеплення?»,— вона відповіла: «Не роблю. Мама не дозволяє».— «Тоді будемо повторювати правила». Новотна так почала торохкотіти правила, що геть забила вчителеві баки, і він навіть не помітив, як минув урок. Тут ми почали одна по одній повертатись, і до уроку географії клас уже знову був повний.

— Що тепер буде? Матимете на горіхи!

— Ти гадаєш, що це розкриється? Не розкриється! Жод-

на з дівчат і словечком не прохопиться! Адже ти знаєш наш клас! Я також нікому б не радила...

— Не маю сумніву, що це твоя витівка,— промовила Блажена, захоплюючись і обурюючись водночас.

— Атож! — гордовито вигукнула Мадя.— Хочеш, я в тебе перед очима устругну ще й не таке?

Блажа на те ущіпливо відказала:

— Коли ти збираєшся розповісти мені якусь казку про чорного папугу та срібну скриню, то я вийшла з того віку, розумієш?

Мадя вирячила очі. Вона давно забула про ті свої байки, що так глибоко запали в голову Блажені.

— Який папуга? Дурниці! Б'юсь об заклад, що зараз обійму ось цього добродія!

За кілька кроків од дівчат повільно походжав якийсь старий добродій. Його постава, вуса, одяг — сама тобі добротинність. Єдине, що виявляло людську слабкість цього добродія, була вгодована такса, яка мляво тупала біля нього й люто лупала своїми виразними чорними очницями на всіх, хто проходив поблизу.

Зате добродій ні на кого не дивився й нічого, окрім своєї дороги, не помічав. Тому він не помітив також, що раптом йому назустріч кинулася з розкритими обіймами якась дівчина. І тільки тоді, коли вона повисла в нього на шиї, а такса злякано загавкала й заверещала, він наче гепнув з трону в калюжу, і вся його добродійність де й ділася.

А Мадя вигукувала, не звертаючи уваги на неймовірний галас:

— Дядечку, дорогий дядечку, звідкіля ти тут узався?! Чого ти не хочеш поцілувати мене? Ото мама зрадіє, коли тебе побачить! Вона вже думала, що ти на нас гніваєшся!

Добродій відштовхував Мадю, намагався звільнитися від її цупких обіймів, пирскав, крєктав, благав, аж поки Мадя вдала, ніби плаче. Але на добродія це не вплинуло — він-бо добре знав, що в нього немає ніякої племінниці, а надто такої розбещеної. Украй обурений, що так нахабно порушено його дорогоцінний спокій, він відштовхнув Мадю далеко від себе й пригрозив:

— А тепер іди геть, бо покличу поліція!

Люди, вагаючись, почали зупинятися. Вони не знали, що й подумати про напад зухвалого дівчиська на сумирного старого добродія. Одні засуджували неввічливу молодь і загальний моральний занепад дітей, інші ганили бездушність багатих людей, які не хочуть визнавати дітей своїх бідних родичів. Мадя повільно відступала, затуливши ліктем очі; спина в неї здригалася, ніби від нестримного ридання. Блажена спочатку дивилася на все це зблизька, та коли побачила, що Мадя аж надто розходилася, вона відійшла на безпечну відстань. А потім прискорила крок і побігла додому, трохи збентежена й разом з тим потішена.

Мадина витівка розсмішила її — та й хто б не засміявся з того переляку старого добродія? І взагалі цей стрибок від поважної бундючності до розгубленості був неймовірно смішний, як і всякий несподіваний злам, коли виявляється справ-

жня вдача людини. Мадя спритно витягла старого з його мушлі!

Гарну штуку встругнула! Нічого не скажеш!

Мадя, Блажа і всі її перевесниці та хлопці їхнього віку суворо розрізняли свій світ од світу, як вони казали, старих. «Старі — це перепона, непорозуміння й намагання підкорити собі молодь! Хай не втручаються в наші справи!» Коли молодь збиралася до гурту, то насамперед розпитували одне одного: «Що ти сказала старим?» А коли навіть у відповідь чулося: «Батько мене пустив» або: «Мати дозволила», то цим лише підкреслювалося, що йдеться про інше покоління, про тих, хто стоїть над молоддю, не розуміє й не може зрозуміти її справжніх інтересів, бо вважає за найважливіше зовсім інше, а саме: «Ти одяг тепле пальто? Ввечері буде холодно!» Або: «Купи собі хліба, тільки ж гляди не купи морозива!» Або загальновідоме: «Ти спітнів, не пий води!»

А тим часом для молоді головне — не дбати про якесь там пальто; не думати вранці над тим, що має трапитись увечері; випросити кілька крон саме на морозиво; або живим чи мертвим добігти до визначеної цілі й там досхочу напитися води!

Дома ці Ірки, Мілени й Верки напевно були люблячими діточками, та коли вони збиралися до гурту зі своїми друзями, тоді являли собою неприступну бойову співдружність, ладну протистояти цілому світові.

Блажена розуміла, що ніхто з класу не посміє зрадити Мадю, бо інакше порушить закон взаємної підтримки, що суворо панує над усім класом. Блажена також не посміє скаржитись на Мадю — інакше її викинуть із співдружності підлітків.

Але ж деякі Мадині вчинки Блажені не подобалися. Зрозуміло, Блажена дещо приховувала від свого татка, але відстань між нею та її татком була куди менша, скажімо, ніж між зарозумілою Зоркою Ледковою чи обома Матоушевими та їхніми батьками. Ті взагалі на своїх батьків не зважали й не питали вдома, що можна робити, а що не можна, — одне слово, зверхньо ставилися до старих, а старі боялися молодих і з любові до них усе терпіли й не нарікали на свою долю. Але ж то й справді були старі батьки, хіба ж могли вони рівнятись до Блажениного татка?

Татко зроду-віку був для Блажени мудрий Увокекі й най-

ліпший друг; якщо він навіть карав Блажену, то й тоді недовго сердився на неї. Про деякі речі Блажена підсвідомо говорила з татком так, щоб це не суперечило його напрямові думок. До цього її спонукало бажання зберегти з татком найприязніші взаємини. Вона відчувала завжди, що татко поблажливий за маму, хоч він і приховував це; зате мама була відверто вимоглива.

Блажена свого татка поважала й розуміла краще, ніж інші діти своїх батьків. О, татко навіть не уявляв собі, як вона розуміла його!

Любий старий Увокекі, напевно, сидить собі зараз удома й курить.

Блажена йде сходами вгору, й перед очима в неї постає сцена, яку вона пережила торік. До неї в гості завітала Новотна. Дівчата бавилися, та раптом Блажа згадала, що не виконала ще завдання з математики. Новотна одразу ж зголосилася допомогти їй, вони сіли до учнівського столика й почали розв'язувати приклади. Новотна, звичайно, демонструвала свій хист і самовдоволено розв'язувала приклади, перш ніж устигала Блажена.

Мама на них не звертала уваги. Їй було досить того, що дівчата в неї перед очима.

Але татко, тільки-но помітив, що Новотна, власне, виконує завдання за Блажену, схопився з стільця, ніби його щось шпигнуло, й почав ходити по кімнаті! Нарешті він зупинився біля вікна, спиною до них, і тут Блажена зрозуміла, що татко чимось незадоволений: він не дивився крізь вікно, а просто відвернувся, аби не бачити, що робиться в кімнаті.

Татко завжди був вельми уважний і люб'язний до гостей, і зокрема до Блажених. Однак зараз він не міг спокійно дивитись, як гостя «допомагала» Блажені, бо вважав, що тільки виконане власними силами завдання — чесне й приносить користь.

Блажена вчасно зрозуміла татка, відсунула зошит і запропонувала Новотній:

— Давай краще зіграємо в шахи! А завдання я закінчу ввечері — ти мені вже все пояснила.

Та де там! Самовпевнена відмінниця не піддавалася — вона ж бо, як завжди, хизувалася своїми знаннями й охоче демонструвала їх перед усіма; а до того ж їй і справді було шкода залишати свої улюблені вправи з лічби. Аби приваби-

ти Новотну до шахів, Блажена розтлумачила їй, що цією грою — пересуванням дерев'яних фігурок,— як вона десь недавно прочитала, бавилися ще римські воїни під стінами Карфагена — коротали час за грою, коли облогою стояли біля міста...

Татко, так само милий і щирий, як і тоді, вже чекав на Блажену. Він лише здивувався, побачивши, з якою явною радістю Блажена примчала до нього і як, на диво, охоче цілий вечір складала меню на наступний тиждень.

11

У неділю рано Тонічка вже чекала на Блажену і, коли та з'явилася на порозі, здивувалася з її покірливості. Блажа взялася до роботи охоче й бадьоро — її тонкі пальчики торкалися речей спритно й легко.

Минув деякий час, перш ніж Тонічка збагнула, як їй триматися з цією новою Блаженою. Мимоволі вона почала звертатися до неї по-материнському невимушено — і все було виграно.

Тонічка насипала в одну тарілку борошна, а в другу розбила яйце:

— Треба пильнувати, Блаженко, щоб у білок не впав навіть найменший шматочок шкаралупки, бо як хто з'їсть його, то може дістати запалення сліпої кишки.

Тонічка збила яйце, додала трохи молока й знову все це збивала, аж поки утворилася жовтава піниста рідина. На третю тарілку вона просіяла крізь рідке сито тертих сухарів.

Налила в каструльку олії, додала до неї таку ж кількість смальцю й поставила на тихий вогонь.

— А тепер, коли ми вже все приготували, треба набити шніцелів.

Ой, скільки їх було! Ціла гора рожевого, як промокачка, м'яса, очищеного від усіяких жил і плівок. Тонічка взяла дощечку, дерев'яний молоточок і заходилася бити м'ясо шматок по шматку.

— М'ясо не треба бити надто сильно, бо з нього геть витече смачний сік.

Блажена слухала стукіт молоточка, і в її пам'яті зринав

настрій щасливих і радісних недільних ранків, коли вона в кімнаті вчила уроки, а мама на кухні готувала шніцелі... Блажа тоді й гадки не мала, що робиться на кухні, але цей стукіт молоточка по дошці був ознакою святкового дня — на кухні поряд з ними, на кухні під ними, на кухні над ними — цілий дім лунав від того дерев'яного гонга на честь неділі та її шніцелів...

— Ось поглянь, Блаженко, сюди,— вивела її Тонічка із задуми,— кожен шніцель треба посолити, потім обкачати в борошні, потім у яйці і, нарешті, в сухарях. Ну, а тепер спробуй сама!

Блажена спробувала орудувати кухонною виделкою, але в неї нічого не вийшло, і вона заходилася працювати голими руками. Та борошно, яйце й сухарі приставали їй до пальців, і незабаром на руках у Блажени утворилися білі «наліпки». До того ж, обгортка на шніцелі викришувалась і відпадала. Блажена засмутилася.

— То байдуже,— мовила Тонічка.— Навчишся! Не зараз — так наступного разу! Тільки запам'ятай послідовність праці! Бачиш, жир уже шипить, киньмо в нього дрібочку сухарів — як жир зашкварчить, то можна й шніцелі класти в каструлю. Ну от! А тепер треба дивитись, щоб шніцелі не згоріли, і перевертати їх обережно, щоб не відпала рум'яна скоринка.

Шніцелі апетитно запахли. Блажена крутилася біля плити, і лице в неї пашіло від збудження та від жару, що йшов од розпеченої плити й киплячого жиру.

Тонічка дала їй покуштувати невеличкий шніцель, а ввечері Блажена вже сама з великим запалом готувала таткові й собі їхню улюблену страву. Хтозна-чому шніцелі в Блажени вийшли не такі пишні, крихкі й золотаві, як у Тонічки, але їсти їх можна було. Татко хвалив, а Блажена аж сяяла від тої похвали.

Спостерігаючи за Тонічиним куховарством, Блажена набувала чимало нових знань. «Ой, я не впораюся!» — казала звичайно Блажена, коли бачила, скільки речей треба пам'ятати, аби ніщо не хибувало й усе було в належній нормі. Як, приміром, треба стежити за вогнем, щоб він був помічником, а не шкідником...

— Тут нема нічого складного,— відповідала їй Тонічка,— треба тільки при цьому трохи думати.

Думати! А вона ж бо вважала, що куховарство — цілком бездумна робота!

Думати про те, щоб удома було напхвати все потрібне для варіння обіду, Блажена вже навчилася. Але ж скільки вона зробила зайвих кроків, скільки пообігала, поки цього навчилася. То їй забракло солі, то — борошна, а то — товчених сухарів. Тож Блажена часто згадувала, як мама було казала, сміючись: «За дурною головою та ногам лихо!» — і посилала Блажу перед самим уже обідом по зелену петрушку. Тепер Блажа перед тим, як подавати обід, іноді бігала до крамниці не один, а два чи й три рази, і татко тоді дивувався, чого це вона така збуджена та захекана.

Після «уроку із шніцелями» Блажена завзято заходила-ся куховарити — щоб сердечний татко не їв весь час саму лише картоплю. На столі тепер почали з'являтися різні дивні наїдки, а Блажена завжди запитувала в татка: «Угадай, що це таке?» Кнедлики в Блажени, мов ті жаби, зазнали кількох фаз розвитку. Але кінець кінцем це були таки кнедлики, а не якісь там пуголовки!

Вечори стали значно коротші, під деревами було тепер більше листя, аніж на деревах, а на Колоточі в парі з імлою витанцьовував жовтневий вітер. У каламутному до-світку в будинках та на вулицях перші прокидалися електричні лампочки й розвіювали, здавалося б, безкінечну птьму ночі.

Настали проводи. День був свіжий, лагідний, посріблений сонячним промінням, що ніжно мерехтіло в серпанкові мли. Татко повіз Блажену на кладовище біля крематорію. Вони купили білих і жовтих квітів, що гірко пахли скорботою. Блажена з татком не плакали. Нестерпний біль з часом змінився на тиху журбу, і та журба тепер на кладовищі злилася з мовчазним жалем тих, хто прийшов ушанувати пам'ять померлих.

Блажена постояла перед урною з материним прахом, але, повертаючись до брами крематорію, відчула, що те місце байдуже для неї. «Ні, там немає моєї мами, там — щось холодне й чуже. Моя мама — в мені, я відчуваю її в своєму серці, в усій своїй істоті! То вона в мені говорить, а я тільки не-свідомо повторюю те, що вона сказала. Коли б не було мами, я б часто не дала собі ради!»

— Татку! — не втрималась Блажена й поділилася своїм

відкриттям з мудрим Увокекі.— Матуся, власне, більше серед нас, аніж там,— тобі теж так здається?

Татко мовчки дивився перед собою, тримаючи руки на кермі. Він тільки глибоко зітхнув і поважно кивнув головою.

Блажена дивилася, як миготіли у віконці автомашини строкаті вивіски зачинених крамниць, як обличчя перехожих зливалися в суцільний рожево-сірий потік, що в ньому годі й розпізнати окремі риси,— так швидко мчав татко.

В кварталі кладовища лежали цілі купи квітів, вінків, стоси свічок.

Потім вінки було видно вже тільки у вікнах трамваїв, що їхали до кладовища, а згодом лише деякі перехожі несли в руках букети квітів.

А далі вже пішли вулиці без квітів, вулиці високих будинків, майдани з вежами, з годинниками, перехрестя з регулювальниками — усе в цей ранній післяполудневий час по-святковому тихе й таке байдуже до пам'яті померлих... Небо під тягарем імли та хмар низько повисло над містом, а повітря було вологе, ніби над розкопану землею.

Мотор хурчав, татко сигналив перехожим; машина, долаючи стрімкий підйом, поспішала до рідного Блажені кварталу Праги; ось уже пішли Хоткові сади, листяні склепіння над Летоградським шосе, гладенький, наче ковзанка, Прашний міст; ось іще тільки проскочити крізь клуби паровозного диму ближнього вокзалу, і ми на Колоточі — ми дома!

Татко заїхав на стоянку, а Блажена, постоявши якусь хвилину біля пана Гавліна, подавши руку панові Інді-Індржішкові й відповівши пану Угрові на його жарти — мовляв, пива не п'є, зовсім не п'є, і люльку батькову не курить, бо той її ніколи з рота не виймає,— подалася додому. Колоточ була непринадна у своєму ржавому листопадовому забарвленні; стільці, які де-не-де ще залишалися на ній, спітніли росою; тільки собаки гасали тут, як і влітку, але вони вже не були охочі до ігор, а запопадливо кружляли навколо своїх господарів, бо ж знали, що вдома на них чекало тепле кубельце.

Блажена зупинилася біля рекламних фотографій дейвіцьких кінотеатрів, критично оглянула зачіски кінозірок і застигли усмішки кіногероїв. Цих красенів, як на її думку, могло б і не бути на світі!

Йдучи підстрибом краєчком хідника, Блажена перегнала хлопця, що вів веломашину. Хлопець не відставав, дарма що

Блажа придала ходи, й намагався тримати з нею крок, хоч і не дивився на неї. Тоді Блажена глянула на того Ромео в спортивнім костюмі — і о диво! — Ромео заговорив до неї голосом Духоня:

— Привіт, Блажено! Куди це ти, така замислена? Так тебе, лісова фея, й переїхати можна!

Тільки тепер Блажена усвідомила, що Ярослав уже давно її вистежував і навмисно пішов цією дорогою, щоб вона його «ненароком» зустріла.

— Привіт і тобі! — кинула Блажена замість відповіді.

— Як ти дивишся на те, щоб трошки проїхатися?

— Я не маю на собі спортивного костюма, а так їхати не могу.

— То я почекаю, поки ти переодягнешся!

О, як же свербів у Блажени язик! Як їй кортіло згадати Духоневі Мадю Буділову! Але вона пересилила себе — на це ще матиме час. Та й у тому, що наговорили Гавлінови, мабуть, не все правда, а швидше навпаки!

За якусь хвилику Блажена вже щebetала до хлопця, а той вторував їй трохи іронічним тоном.

Вони, крім самих себе, нікого не бачили й не чули.

Перехожі привітно уступали їм дорогу й усміхалися їхній юності.

Проте Блажена й Духонь не всміхалися. Вони трималися вельми поважно. До того ж ї їзда на веломашині була дуже відповідальна річ, що вимагала кваліфікованого пояснення та обговорення.

— Велосипед дуже небезпечний через те, — пояснював Духонь, — що багато хто з велосипедистів горбиться. І даремно. Чим пряміше сидиш, тим легше їхати. Треба тільки звикнути!

— «Не горбся, не горбся!» Тільки це й чуєш! А як горбишся мимохідь?

— Чому це?

— Не знаю, просто, мабуть, так зручніше.

— Ти сидиш на велосипеді досить добре — але тобі ще треба навчитися не забувати, що ти їдеш на вулиці не сама. Поки не навчишся цього, я не пущу тебе на головний проспект! Ще на щось налетиш, або на тебе хтось наїде...

— Я уважна й дзвоню так, аж у вухах лящить.

— Але ж хтось інший може бути не уважний, і тоді...

— Ти мене лякаєш! Та я не дуже боязка!

Блажена по-хлопчачому скочила в сідло й, немов завзятий гонщик, почала туди й сюди ганяти знайомою вулицею, вдаючи, ніби вона взагалі не помічає Духоня.

А той стояв під вуличним ліхтарем, засунувши руки в кишені, трохи закинувши голову назад, і стурбовано стежив за нею, тамуючи в собі неспокій, немов приборкувач тигрів у цирку.

І хоч який він був пильний, та все ж недогледів. Блажена несподівано, замість повернути назад, звернула праворуч — до бічної вулиці — і слід її запов.

Духонь кинувся їй навздогін. Він біг так швидко, що йому позаздрили б кращі спринтери світу. І хоч Духонь знав, що не наздожене Блажени, але хотів принаймні бачити її, ніби так міг відвернути від дівчини якесь лихо. Бічна вулиця, куди подалася Блажена, вела до переїзду й була досить гамірна. Духонь гнівався на Блажену, насамперед тому, що боявся за неї, та ще й тому, що боявся відповідальності.

Вибігши на бічну вуличку, Духонь не побачив уже ні велосанини, ні Блажениного червоного светра. І тут зненацька позаду нього пролунав дзвінок його власної велосанини — Блажена об'їхала довкола кварталу хутчій, ніж Духонь сподівався.

Але йому негоже було виявляти гнів, і він удав, ніби саме цього й чекав від неї.

— То ти жива й здорова? — зверхньо процідив він крізь зуби.

— Атож! — Блажена зіскочила з велосипеда й віддала його власникові, тамуючи в собі збудження від своєї сміливої витівки.

— Наступним разом застрахуй своє життя, — мало не зрадив свій гнів Духонь. Проте жоден з них нізачо не виявив би своїх справжніх почуттів. Передусім має бути дотримана форма, усталена серед молоді їхнього віку: ніякого хникання, ніякого страху, цілковита рівність хлопців і дівчат, товаришування й ніякої закоханості!

Блажена міркувала: як же бути? Зараз вона піде додому — власне, вони вже розлучаються, ось Духонь подає їй руку... Невже вона так нічого й не скаже?

Але Духонь випередив її:

— То коли мені знову прийти?

Блажена гарячково шукала, у який би то спосіб згадати йому Мадю, і нарешті кинула фразу, аж надто недоладну:

— Тоді, коли Мадя тебе відпустить!

Тільки-но вона сказала це, як їй самій стало гидко. Але зізнатися в цьому перед Духонем? Нізащо в світі!

— Оце вже суто по-жіночому! — кинув Духонь глузливо.

Більшого приниження Блажена не могла собі уявити. А найдошкульніше те, що він мав правду! Мав! А вона стоїть перед ним і не знає, як їй чинити. Найкраще, мабуть, утекти.

Раптом погордлива посмішка на Духоневому обличчі змінилася на тихий смуток. Духонь розтулив кулак: на долоні в нього лежав складений папірець, немов мертвий метелик-білан. Духонь похитав головою й прошепотів:

— Шкода. Я хотів, щоб ти прочитала мої вірші. Але як не хочеш, то хай собі летять за вітром!

І він здмухнув папірець з долоні. Але Блажена стрілою кинулася за папірцем-біланом, підхопила його й метнулася геть від Духоня.

Ярослав Духонь цього разу не гукнув на неї і не пішов слідом. Він сів на велосипед і почав хвацько кружляти навколо будинків, повз які нещодавно так нестямно мчала Блажена.

12

Блажені кортіло довідатись, що на тому папірцеві, хоч вона, звичайно, не дуже-то цікава. А втім, це не перша цидула від Духоня: першу Блажа дістала від нього ще влітку, але тоді в таборі Духонь був просто «якийсь хлопець з п'ятого класу» або «якийсь блазень з табору». Вона його тоді майже не знала, як не знала багатьох із тих хлопців, котрі смикали її за коси або верзли їй усіякі нісенітниці.

Тепер Духонь був уже «хтось». Цілком конкретна людина зі своєю особистою думкою; з обличчям, що мало цілу гаму виразів, зі своєю манерою мови, до якої Блажа вже звикла; з поведінкою, що свідчила про дружне ставлення до Блажени. Це був хтось близький і водночас далекий, знайомий і водночас незнайомий, друг і недруг. І саме ця непевність у їхніх стосунках трохи бентежила Блажену.

Тепер у її очах Духонь був реальною особою, і то не неприємною, хоч і йоржистою. Ніколи не знаєш, чи догодиш йому, ніколи не почувеш від нього щирого, без посміху, слова — але так само поводитися й вона, Блажена. Вона боялася щирості й водночас прагнула її. Блажена мусила признатися собі: якби Духонь був надто ширий і поважний, він видався б їй наївним, і вона сама насміхалася б з нього. Чому це так? Вона не знала. Скільки незрозумілого, прихованого й незвичайного у взаєминах між людьми! Не можна людині одразу ж геть у всьому звіратися. Треба бути обачним.

Тому Блажена тримала папірець на долоні й не квапилася прочитати, що на ньому написано, і навіть трохи раділа, що не прочитала ще, а прочитає, як сама захоче,— ніби так вона мала хоч трохи влади над Духонем. Вона ще поміркує, коли прочитати цидулу. Ні, Блажена не була цікава, цікаві — це люди без фантазії, яким неспромога кохатись у вигаданих образах. Якби Блажена колись опинилась у зачарованому замку і злий чаклун заборонив їй зазирнути до тринадцятого покою, вона б напевно обійшлася без того покою. Блажена куди очіш уявила б собі, що в тому забороненому покої є чудового.

Отак міркуючи, Блажена дійшла до свого дому, і раптом «їхній» дім видався їй на диво чужим, бо сьогодні вона ніби вперше побачила двоє сходинок, що вели до під'їзду; довгий, тьмяний коридор; освітлені гранітні сходи з лискучими цяточками на камені; запорошені поруччя, які Блажена вже стільки разів бачила, але тільки тепер помітила їхні чавунні грати в стилі Ренесансу... Адже ми ніколи не бачимо справжнього вигляду будинку, якщо тільки входимо до нього та виходимо з нього.

Тільки тоді, коли людина сама внутрішньо зміниться, вона раптом побачить свій дім таким, який він є насправді. Бо ж у людини змінився погляд на світ, і вона бачить те, чого не бачила досі.

Блажена здивувалася й на якусь мить завагалась, чи до того будинку вона потрапила. Підбігла до табличок на дверях — так, на другому поверсі мешкає власник цієї кам'яниці пан Мареш. Отже, вона — дома!

Блажена, сміючись, відімкнула двері своєї квартири. Татко досі не повернувся. Вечерю Блажена вже приготувала, треба ще тільки накрити на стіл і поставити кухоль.

Тож вона має ще час — цілу вічність. Світла Блажена не вмикала, і в кімнаті запанували сутінки. Немов лісова фея в серпанку, на землю тихо сходить вечір.

Охоплена якоюсь дивною радістю, Блажена миттю поставила намет і сховалася в ньому.

І тут нею знову опанувала її потаємна мрія.

Мати велосипед! Власний велосипед! Веломашина для Блажени — те саме, що для Робінзона — човен. Але ж Робінзон міг собі видовбати човна із стовбура кедра; хоч гарував він цілісінькі чотири місяці, не мав навіть вогню й орудував самим тільки молотком та долотом, проте кінець кінцем змайстрував-таки містке каное, яке могло витримати самого Робінзона і весь його вантаж.

А Блажена, хоч як би п'ялася, не може ні скласти веломашини з якихось деталей; ані купити її. А що, як збирати гроші? Ох, як довго це тривало б! Адже зараз у неї нема навіть гелера! Раніше мама давала їй часом крону або дві, й вона кидала монетку до скарбнички — глиняного поросят-

ка. Але при першій же спокусі намагалася добути звідти гроші, й кінець кінцем виколупувала їх із скарбнички лезом ножа.

А тепер? Тепер Блажені завжди бракує грошей, і татко тільки дивується, куди ті гроші йдуть. Блажа записує всі видатки, веде підрахунки, і татко допомагає їй, але все одно грошей бракує. А щоб дати Блажені ще й кишенькових грошей — таке мудрому Увокекі й на думку не спадає.

Ні, велосипед, певно, так і залишиться для Блажени тільки мрією. Ніколи вона не навчиться їздити самостійно, бо Ярослав Духонь вічно бігатиме назирці за нею, стежачи за своєю веломашиною... Якби вони могли їздити вдвох, Блажена, мабуть, одважилася б звернути на головний проспект, не кажучи вже про те, що промчала б через Подбабу й Шарку, вздовж потоку, аж до Єнералки! А це вже щось та означало б!

Робінзон, набравшись лиха на своєму острові, сказав, що всі речі чогось варті доти, доки ми ними користуємося! Він мав човен, але негоден був на ньому плавати, бо не міг дотягти його до моря. Блажена, навпаки, могла б їздити, вміє їздити, але не має велосипеда.

Сидіти позаду Духоня? По-перше, довелося б увесь час стежити, чи не йде поліцейський, — бо їздити вдвох не дозволено. По-друге, ніякої від того втіхи. Бо тільки тоді маєш утіху, коли самостійно долаєш перешкоди й труднощі їзди.

Коли вже сидіти другим пасажиром позаду, то краще зовсім не їхати. «Все або нічого!» — повторювала вона своє гасло.

Зверху згорнена цидула-метелик мала тільки дату: «Другого листопада». Більше Духонь нічого не написав. Але в Блажени перед очима раптом постали рядки з «Робінзона»:

«Це сталося шостого листопада, коли я вирушив у цю мандрівку й коли переконався, що вона триватиме довше, ніж я передбачав...»

Робінзонка теж попливе! Попливе й прочитає цидулу при світлі зірок, у безмежному морі, погойдуючись на хвилях. Або краще — при червоному сьйві корабельного ліхтаря, прикріпленого до щогли.

Вона попливе — тільки на чому? Миска на миття посуду — замала. Ночви стоять унизу, в пральні, й по них іще треба піти. Та, мабуть, вона й не подужає винести їх схо-

дами нагору. То на чому ж? Блажена розглянулася по кухні, зазирнула навіть у кімнату. Що б то могло правити їй за човна?

А як отой матрац? Матрац буде чудовий човен!

Блажена поклала матрац перед наметом і поставила татків парасоль, немов щоглу з чорним прапором. Наладнала харчів: два десятки яшних коржів, трохи рому, півкіла козлини, порох і дві моряцькі куртки — на одній вона спатиме, а другою вкриватиметься вночі.

Світла знадвору цілком було досить, щоб розрізнити рядки Духоневої цидули. Але, перш ніж поринути в читання, Робінзонка повинна розглянутися по океанському просторі. Так, плавба буде небезпечна — тут струмує сильна, бурхлива течія. Треба пильнувати, щоб човен не понесло у відкритий океан! Уже біля самого берега вода нуртує. Геть з цього місця! Тут, у цій затоці, Робінзонка чекатиме ходового вітру. Вона не вирушить у незвідані морські пустелі, як той не обачний моряк!

Блажена забралась у куточок, сіла, склавши ноги навхрест, і, отак відповідно настроївшись, розгорнула папірець і перебігла очима весь його текст.

На папірці було надруковано п'ятивірш без заголовка й підпису:

Кришталева чашо
Тобі вітер скаже
Що вустам несмілим
Сказати не сила
В вітрі слово наше

— Ага,— вигукнула Блажена,— без розділових знаків!

І почала читати знову, цього разу — рядок за рядком. Вірші модерні! Духонь — модерніст. Видно, він читав не тільки хрестоматію для третього класу, де вміщено одного лише Незвала, до того ж, з крапками, комами й тире.

Ти диви! Ярослав Духонь — поет! Може, він навіть друкується! Ось тільки, чи підписується він під своїми віршами?

«Кришталева чашо...» Яка чаша? Чи не я це часом? Ха! Гарненька чашечка, нічого не скажеш! Блажені закортіло глянути в дзеркало, чи нагадує вона чашу, але не хотілося залишати каное. То цей вірш про неї? Ні — це просто жарт!

Але ж лунає вірш чудово, хоч Блажена ніяка не чаша,
а Духонь ніякий не поет.

Кришталева чашо
Тобі вітер скаже
Що вустам несмілим
Сказати не сила...

Серце в Блажени відкривається назустріч віршеві й проймається його настроєм.

Чудовий вірш! І він тільки мій! Бо чого б тоді Духонь давав мені його читати?

Блажена знову й знову повторювала п'ятивірш, немов загіпнотизована. І щоразу він мав інший смисл, іншу інтонацію, викликав інший відгомін у її серці.

І раптом їй дуже захотілося комусь звіритися, комусь розповісти новину, що про неї, Блажену, особу не дуже поважну, хтось склав вірша.

«Вгадай, хто склав?» — скаже вона Маді.

Е, ні! Тільки не Маді! Кому ж тоді? Зорці Ледковій? І тій ні — та цяцькається зі своїми жалями, аж остогидла всім. Новотній? Аби та з погордливим виглядом проаналізувала й розкритикувала вірша? Матушевій? Та одразу ж побігла б з віршем до брата й почала б кепкувати з Духоня. Навіть Стржізліковій-Поховій не можна звіритися, жодній дівчині з класу не можна. Всі б здивувалися, чого раптом вона стала така відверта.

І побачила Блажа, що нема в неї такої подруги, якій могла б вона звіритися зі своєю таємною радістю — і гордощами. Лише одній людині могла б вона показати вірш — таткові. Але це не так просто зробити. Татко прийде голодний, спершу сяде вечеряти, а тоді почне куняти й поглядати, чи вже постелено. Щоб прочитати таткові цього вірша, треба вибрати слухну хвилину. Таку, коли одна людина може зрозуміти почуття іншої.

А тим часом Блажена покладе папірця до свого скарбу — щоденника, захищеного в комоді.

Блажена зійшла з човна. Потемки вона не змогла швидко знайти щоденник у комоді, вщерть набитому білизнами, й тому ввімкнула світло.

Переглянула свій перелік Добра й Зла.

І відчула невдоволення.

Ні, так не годиться. Корабельний щоденник має якось починатися.

Блажена похапцем, ніби її хто квапив, узяла авторучку, спробувала, чи пише, й миттю нашкрябала на першій сторінці:

«Я не сподіваюся, що оці мої записи хтось прочитає...»

Та, шойно написавши, одразу ж усе закреслила. Ні, це не те! Мабуть, треба так:

«Я не хочу, щоб хто коли читав мої записи. Я пишу для того, щоб дати лад власним думкам. Бо мої думки тікають від мене й швидко забуваються. Написане ж слово — це, — тут Блажена завагалася, але потім дописала: — пробний камінь. На ньому я одразу бачу, що щире й вірне, а що фальшиве й невірне, чи слушно я говорю, а чи не слушно».

Ну, досить!

Блажена метнулася до своєї криївки-комода, щоб заховати щоденник і віршик про чашу.

«Татко зараз прийде... Я вже чую його кроки!»

Блажена квапливо засунула шухлядку комода, скочила до дверей і відстігнула запобіжний ланцюжок.

Татко ввійшов, як завжди, усміхаючись.

Побачивши перед наметом нову споруду, запитав:

— А чого тут лежить оцей матрац?

Блажена, вже тримаючи дзбан на пиво, замахала ним над головою й вигукнула:

Буря несе корабель в непрозірну пільму.

Джон припнув лампу до скелі й промовив:

«Боже! До берега дай хоч дістатись йому!»

Ясна погода, що тривала цього року аж до проводів, раптом перевернулася, наче листячко на вітрі. Щоправда, і в жовтні вже бували сирі ранки, коли повітря плакало міріадами дрібних сльозинок за втраченим сонячним промінням, але дні стояли оздоблені золотом полудневого сонця. Сирість поверталася аж надвечір, і вуличні електричні ліхтарі погойдувалися в ній, неначе мандаринки.

Саме тому перехід до осінньої негоди видався всім такий раптовий.

Одного такого непогідного вечора пан Бор прийшов додому з заляклыми руками.

— Ти вже забрала з хімчистки мій теплий одяг? — запитав він Блажену.

Малі господиня злякалася не на жарт.

— Ой, татку, я геть забула про нього — і взагалі, не здала в хімчистку! Ти сердишся, так? Але я все владнаю! Завтра вранці віднесу в термінову!

— В яку це термінову? — здивувався татко.

— Це коли одяг повертають того ж самого дня. У таку чистку здавали сукні наші дівчата. В нас у класі були такі чепурухи, що й не повіриш!

— Але ж це коштуватиме дорожче, правда ж?

— Так, — знітилася Блажена, бо тільки по цих словах зрозуміла, що таткові доводиться рахувати кожну крону; отже, її недбайливість дорого йому обійдеться!

Вона намагалася хуленько все владнати.

— Зате я тобі, татку, виперу дома всі носовички, от ми й заощадимо трохи грошей. Тільки ж ти не сердься, що я такий забудько!

Пан Бор допитливо подивився на доньку й сказав, лагідно всміхаючись:

— Ну, гаразд. Випереш усі мої носовички, що їх я забрудню за два тижні. Побачимо, який вони матимуть вигляд!

Власне, йому жаль було доньки, і він од усього серця пробачив би маленькій недосвідченій господині її забудькуватість, а надто, коли побачив, як щиро вона журиється. Але він сказав собі, що не має права приглушувати в доньці почуття обов'язку. А що, як зробити все інакше?.. Може, той одяг і не треба здавати в чистку?.. Ось він зараз погляне!

— Принеси мені, Блаженко, той одяг!

Блажена пішла до таткової шафи і тут раптом згадала, що після похорону мами жодного разу тієї шафи не відчиняла. На роботі татко не міг носити жалобу, і святковий костюм він також не одягав — хіба для нього тепер існували неділі? Сама лиш праця й праця — мив і чистив «шкоду», лагодив її, прибирав у гаражі, їздив до Петршіка. За кермо він сідав у своєму робочому костюмі, а коли виникала потреба лагодити машину, тоді перевдягався в комбінезон.

Тільки-но Блажена відчинила двері шафи, як звідти вилетіло кілька малесеньких білястих метеликів і миттю десь зникло.

— Міль, тату! Міль! — злякано вигукнула Блажена й похапцем почала розвішувати по кімнаті плічка з батьковим одягом.

Пан Бор прибіг на її крик і заходився швидко переглядати все своє вбрання річ за річю. Підносив його до самої лампочки, пильно обдивлявся рукави, шви — ніде нічого... Та коли дійшла черга до зимового одягу...

Ой, лихо-лишенько! На комірі — дірка на дірці, на полах піджака, на холошах штанів, на жилетці... всюди сліди ненажерливої молі.

Блажена заплакала. Вона не промовила жодного слова. Тільки сльози котилися їй по щоках.

«Ой, ці нещасні речі! — знову подумала Блажена. — Скільки вони вимагають до себе уваги! Як тоді сказав татко? Речі нам служать, але вимагають, щоб ми про них дбали. Як це мама домагалася, щоб міль у нас не водилась? Коли б то я не забула здати одяг у чистку, як тоді татко сказав, то, може, усе було б гаразд!»

І її худенькі плечі затрусилися від нової хвилі ридань.

Пан Бор, звичайно, не мав великої радості від того, що міль зіпсувала йому одяг, та коли він побачив, як побивається Блажена, то погладив її по золотавих косах і сказав заспокійливим тоном:

— Ну годі... годі вже тобі! Все можна полагодити! Зайдемо завтра до кравця; він пришиє до куртки новий комір, а дірки старанно зацереує.

— Але ж це дасться нам у копійчину, татку! За кожну дірку беруть аж десять крон! Одна дівчина з нашого класу розірвала Новотній плащ, і це їй обійшлося аж у десять крон! Татку, я зате виперу всю білизну!

— Спробуй спочатку випрати носовички, а тоді вже побачимо! — сказав пан Бор.

Другого дня він передав зміну панові Гозноуркові на дві години раніше й пішов з Блаженою до кравця. Понесли лагодити злочасний зимовий одяг. Дорогою пан Бор зупинився біля вітрин, де були виставлені дівчачі пальта. Бо виявилось, що Блаженка вже виросла зі свого зимового пальтечка, та й взагалі те старе, потерте пальтечко вже не можна носити.

Однак дівчину не дуже вабили ті спокусливі вітрини. Її увагу привертало щось інше. Тут же, біля крамниці готового одягу, була вітрина велосипедної фабрики. У тій величезній вітрині на двох ланцюгах, прикріплених до стелі, висіла чудова веломашина — блискучі спиці, нікельована рама, чистенькі тугі гумові шини. Спиці обох коліс, здавалось, усміхалися до Блажени, наче дві сяючі зіниці, зачаровували й вабили до себе...

— Татку, поглянь, яка краса!

Блажена у своїм захопленні навіть не помітила, що тримає татка за руку й стискає, стискає її — ніби хоче силою вплинути на таткову волю.

Татко вже все зрозумів, але нічого не сказав. А Блажена наче примерзла до вітрини й ніяк не могла від неї одірватися. Навіть тоді, коли пан Бор уже ступив крок від неї і покликав:

— Ходімо, дівчинко! То яке б ти хотіла собі пальто?

— Я хотіла б купити он те, що висить у цій вітрині! — наважилася Блажена, думаючи, що татко вгадав її мрію.

Татко, звичайно, вгадав, вона це помітила з його погляду, але вдав, ніби нічого не розуміє.

— Але ж цього ти не змогла б носити! — засміявся він.

— Ти ж зрозумів! — канючила Блажена. — Не прикидайся!

Та на всі її прохання татко ані слова не відповів.

Вони рушили далі й добрий шмат дороги йшли мовчки.

Потім домовлялися з кравцем, купували зимове пальто; тут Блажена трохи пожвавішала, але про свою мрію не забула. Коли вони верталися назад, вона сказала так, ніби між її останньою розмовою про велосипед і теперішньою нічого не трапилось:

— Я розумію, що це коштує дорого, — Блажена не назвала, що саме має на увазі, — але знаєш, татку, Робінзон гадав, що не можна прагнути чогось, а самому сидіти склавши руки. Тож я б хотіла зібрати на це децищу грошей. Але як? Угадай сам!

Татко уважно стежив за перебігом Блажениних думок і дуже добре все розумів. Він кивнув головою, а Блажа повела далі:

— Якої ти думки про те, аби я одержувала невеличку винагороду, коли мені пощастить зробити щось добре?

— Згоден, — сказав татко. — За кожен смачний обід діставатимеш одну крону.

— Татку, а чи не можна півтори крони? Я б тоді іноді — тільки іноді! — могла б купити собі на п'ятдесят гелерів морозива, а крона залишалася б ціла, гаразд?

— Гаразд, діставатимеш півтори крони.

— Але хай це буде чесна гра, тату... А втім, по тобі одразу видно, чи смакує їжа, чи не смакує, хоч іноді ти великодушню вдаєш, ніби все гаразд!

— Он ти яка! — засміявся пан Бор.

Від цієї хвилини Блажена тільки й думала про те, що батькові до смаку і як йому догодити. Якось їй пригадалися напівзабуті мамині слова:

— Наш тато дуже любить локшину, але я не можу собі дозволити купувати її готову.

Блажена купила яловичини на юшку (вона вже навчилася вибирати у різника те, що їй треба), всякої городини, яець, борошна та маку.

— Аби ж то все було гаразд! — сказала Блажена вдома до глиняного поросятка — своєї скарбнички. Вона поставила те порося-скарбничку на полиці біля будильника, щоб воно спонукало її до старанності й уважності.

Потому Блажена винесла з комірчини стільничку, тримаючи її, як щит. Але вона й не думала про гру. Тут же поклала стільничку на кухонний стіл, сипнула трохи борошна, згорнула його на купку й зробила в ній дучку.

Розбила одне, друге яйце. А скільки ж треба яець? Нас — двоє, отже, кожному — по одному, а третє, щоб таткові більше смакувало. На таткові Блажена не буде заощаджувати.

А на плиті тим часом варилося м'ясо.

Блажена туго замісила тісто, аж пальці в неї заіміли. Розкачала балабуху на корж і, коли той корж уже не вмівся на стільничці, розкраяла його навпіл.

М'ясо тим часом варилося, будильник лічив хвилини.

Розкачавши тоненько-тоненько одну половину коржа, Блажена старанно розіклала її на скатертині. Потім узялася розкачувати другу половину. Поки розкачала її, геть захекалася.

М'ясо на плиті тим часом голосно булькало. Будильник відкокував хвилини, з яких складалися години.

З коржів тіста Блажена накраяла довгих пругів, завширшки з долоню, склала їх одне на одне й почала краяти чудові жовтаві стяжечки, що відскакували, крутилися, спліта-

лися, зліплювалися, і їй весь час доводилося їх розтрушувати.

Про м'ясо Блажена геть забула — її дуже непокоїв будильник, мала стрілка якого бігла до дванадцятої немов на перегони.

Гострий ніж з'їхав з тіста й мало не зрізав Блажені нігтя! Це пересторога — дуже квапитися тут не можна! А як швидко краяла локшину Тонічка — аж любо дивитися було! Локшина вилітала в неї з-під ножа, немов з фабричної машини.

Нарешті Блажа, полегшено відітхнувши, одсунула накраяну локшину вбік і обережно понесла до стільнички другого коржа. Але той корж, як на лихо, подерся над самою стільничкою.

М'ясо вже не варилося. По-перше, не було в чому, бо за цей час вода давно википіла. По-друге, не було на чому, бо вогонь у плиті згас.

Блажена не помічала цього. Вона тільки бачила, як підбадьорливо всміхається до неї поросятко та як велика стрілка будильника невпинно наближається до малої — дванадцять!

Саме тоді, коли Блажена вже докряяла останню порцію локшини, «збляжчало, двері — навстіж, тато на поріг ступив!»¹ — промайнуло в Блажениній голові, геть замороченій такою хапаниною.

— Татку, поглянь, як мені локшина вдалася! А обід який...

Та, однак, слова ці не відповідали дійсності: плита була холодна, а м'ясо в каструлі — тверде, як підошва...

Блажена хутенько розвела вогонь, долила води в каструльку з м'ясом, закип'ятила, зварила локшину, натерла маку, і за двадцять хвилин татко вже обідав.

Вона сьорбала юшку й крадькома позирала на татка.

Татко їв не ремствуючи. Та коли скуштував локшини, не втримався:

— Блаженко, що ти додала до локшини, чого вона мов дерев'яна?

— Самих лише яець, татку, самих яець!

Вони знову кинули локшину в воду й довгенько варили її — марно! Локшина була тверда, мов дерево...

¹ Рядки з хрестоматійного вірша «Баба-яга» із збірки «Китиця» К. Я. Ербена.

Блажена з сумом подивилася на діло рук своїх і, знітившись, заходилася готувати татові каву, щоб той хоч кавою підживився...

— Аби спокутувати свою вину, я з'їм усе це, коли вечерятиму,— пообіцяла вона.

— І зіпсуєш собі шлунок! Не дурій! Пригости нею Лордика в садку, може, йому смакуватиме. А на вечерю звари, що вмієш!

— Картопляну юшку! — переможно вигукнула Блажена.

І повернула поросятко рильцем до стіни. Покарала — хай не сміється з її ганьби.

14

Дейвіцькі торгівці оздобили свій товар стрічками та смрековими й сосновими галузками. Кондитери розподілили свої вітрини й крамниці навпіл: угорі — небо, де владарювали дідуся Мікулаші зі срібними патерицями в руках; унизу — пекло, там панували плюшеві чорти з вогненними язиками — стерегли коробки, коші й миски, повні солодошів на ялинки.

Дітей годі було й відірвати від цього дива. Вони могли стояти тут і в снігову хурделицю; ба навіть серед того виру білих цяточок їм було вдвічі любо стояти.

— Перед святками поїдемо до Петршіка,— сказав пан Бор,— бо пан Гозноурек піде у відпустку, й тоді я нікуди не зможу поїхати.

Але перед святками він так і не знайшов собі вільної часинки. Люди гасали по місту, мов навіжені, всі кудись поспішали й раз у раз замовляли таксі.

Блажена також не гаяла часу. Вона потай плела для татка вовняні шкарпетки й щоразу переносила своє плетиво з кутка в куток — боялася, щоб татко, бува, не застукав її за цією роботою. А ще Блажена навчилася від Тонічки пекти солодкі піріжки й поплатилася за набуте вміння великим опіком на лікті.

Блажена довго думала над тим, що б то подарувати на різдво Петршікові. Кінець кінцем вона викроїла з клапця білої матерії слинявчика, облямувала його крайкою, а тоді червоною заполоччу вишила на ньому яблучко. Хоч татко й ка-

зав, що Петя не потребує різдвяного дарунка, бо він іще надто малий, та Блажа гадала, що вона повинна заступати малякуві маму, принаймні хоч щодо різдвяних дарунків. А мама завжди казала, що на різдво кожна дитина має дістати дарунок. Отже її Петршічек неодмінно має щось одержати.

Думаючи про Петршіка, Блажа не забувала й про себе. Що ж їй подарує татко? Навряд чи щось значне. Адже на утримання Петршіка йде багато грошей. Та й Блажена відчуває докори сумління, коли тільки згадує про всі невдалі обіди, про вже куплене нове зимове пальто, а також про те, що незабаром доведеться купувати для неї нове взуття, бо сандалі вже не можна носити, а старі черевики геть подерлися. А ще Блажені хочеться виканючити в татка грошей на ялинку та хоч на кілька свічечок..

Але зате Блажена твердо поклала собі, що сама спече різдвяну здобу, аби татко мав справжнє свято. Отже, роботи вона мала невпрогорт, не кажучи вже про те, що треба було дати лад усій квартирі: вибити килими, вишарувати підлогу, помити вікна, коли шиби не замерзнуть; начистити дверні ручки, стерти порошок з картин і за кожну картину застромити смерекову галузку. Так завжди робила мама... Блажена вже наперед тишилася з різдва та його врочистих пахощів смереки й свічок.

Як пекли різдвяну здобу, Блажена бачила щороку, бо о цій порі вона вже мала канікули. Вони з мамою перебирали родзинки, ошпарювали окропом мигдаль, краяли цукати; а надто Блажені подобалось, як мама плела ті булки: спочатку основу з чотирьох стяжок тіста, потім середину з трьох і, нарешті, верхівку з двох стяжок. Це вже була справжня спорада, але вона мала зберігати свою форму й виходити з духовки коричнева й лискуча, з горбками запеченого мигдалю.

— Різдвяна здоба буде моїм іспитом з куховарського мистецтва, — сказала якось Блажена Тонічці й думала так насправді. Вона тепер з великою довірою ставилася до Тонічки, і ця довіра прийшла до неї сама по собі. Тонічка наче випромінювала щирість, приязнь, материнську ласку — і що далі, то дужче вабила Блажену до себе.

А як вона чудово вчила Блажену куховарити!

Могла повторювати одну й ту ж саму пораду, аж поки та порада міцно закарбовувалася в Блажениній пам'яті, і малі куховарка, працюючи, вже не задумувалась, як їй це зроби-

ти. Могла терпеливо спостерігати за тим, як Блажена «кухварить»; могла допомогти, коли в цьому була крайня потреба, й не допомагати, коли учениця сама собі давала раду. Завдяки Тонічці Блаженіні обіди з кожним днем ставали смачніші. Поросятко-скарбничка весело позирало з полицки на татову учту, після якої воно щоразу ставало важче принаймні на одну крону.

Тонічка весело сміялася, коли Блажена розповідала їй про свою злощасну локшину.

— Ти зіпсувала її надмірною щедрістю. Від білка тісто твердне — треба додати води, щоб воно стало м'яке. А ще краще, коли локшину замішують на самих жовтках.

— Ой, не треба так багато премудростей за одним заходом! Я ж забуду! Де ви всього цього навчилися? — допитувалася Блажена в Тонічки.— Ви ж тільки до початкової школи ходили і куховарства ніде не вивчали?

— Двадцять років практики, моя дівчинко,— відповіла Тонічка й примружила очі, наче поринула в спогади про ті довгі літа.— Я з п'ятнадцяти років слугую. Спершу наймитувала в селянина, потім була на побіганках у однієї пані, потім гляділа дітей, виконувала всяку хатню роботу, куховарила для невеличкої родини, а тепер ось в архітектора готую обіди аж на десятьох.

— То ви почали вчитися куховарства в тому ж віці, як і я! — зраділа Блажена, що має з Тонічкою хоч щось спільне.

— Тільки ж мої хазяї не були такі добрі до мене, як твій татусь до тебе! Я зростала круглою сиротою — тато й мама померли від тифу протягом одного тижня, і старша сестра померла — я єдина з родини одужала. Взяла мене за пастушку одна баба — я вже тобі про неї розповідала,— а коли й вона пішла з цього світу, віддали мене наймитувати. Отож тепер у мене нікого немає.

— Ми також не маємо родичів — принаймні я нікого не знаю! — вигукнула Блажена, радіючи, що й це споріднює її з Тонічкою.— Знаєте що, Тонічко? Раз ні у вас, ні в мене нікого немає, то я зроблю вас П'ятницею!

— Ну, я вже швидше — Субота,— жартувала Тонічка.

— Ні, ви будете мій П'ятниця, тобто, ви вже, власне, і є мій П'ятниця. Вірний Робінзончин П'ятниця, слуга й друг! — наполягала Блажена.

І коротко розповіла Тонічці про пригоди моряка з Йорка

й про те, що вона, Блажена, тепер Робінзонова тезка, мешкає на пустельному острові й нарешті знайшла собі вірного П'ятницю.

Тонічка не змогла ввійти в гру так, як татко. Де там їй до татка! Чудовий Увокекі не має собі рівних! Але вона сказала, не виявляючи ані радості, ані невдоволення:

— Гарзд, я буду тобі за П'ятницю, Блаженко, тільки перед людьми не називай мене так, бо хто зна, що вони подумають!

— Перед якими людьми? На пустельному острові немає людей!

Це заспокоїло Тонічку.

Сніговиця була така, наче небо розверзлося, коли татко примчав на обід і одразу ж від порога оголосив:

— Ідемо до Крчі!

Блажена хотіла була похвалитися вдало спеченими оладками з повидлом, але пан Бор з'їв саму юшку, а оладки загорнув у папір і квапив доньку, аби швидше збиралася, бо в таку віхолу путівцем можна їхати тільки завидна. Тоді Блажена вхопила слинявчик, уже давно загорнений у шовковий папір, і незабаром батько з дочкою вже мчали в «шкоді» назустріч снігові й вітру.

Перш ніж вони виплуталися з празьких вулиць, небо, яке досі щедро сипало зірочки-сніжинки, враз ніби вичерпало свої джерела, і над панкрацьким пагорбом розгорнулася велетенська голуба хустка, облямована сріблом яскраво освітлених хмарин. Засніжені дерева кидали василькові тіні на білу габу полів, а там, де влітку росли кущі, нині шулилися якісь дивні пухнасті снігові постаті. Тут стояв білий капуцин, там — кондитер у ковпаку, а ондечки — карлик. Зима з вітровієм створили зачарований світ, нерухомий, наче королівство в «Сплячій Красуні». Стежки в цьому зачарованому світі вели кудись у невідоме, запнуте зимовою млою. З сивих пелхатих хмарин на небокраї виринали далекі будинки. Здавалося, що скупе сонце світить лише там, де їде татко з Блаженою.

В Крчі вони поставили машину під повітку й, весело тупаючи по рипучому снігу, немов двоє бешкетників, побігли до замку. У вестибюлі вони роздяглися й помили руки. Тут було так гарно та чисто.

Для Петі випав щасливий день. Малюк сидів у своїй де-

рев'яній загородці, кліпав ясними оченятами, розмахував ручками й радісно лепетав. Блажена здивувалася, що Петя так виріс, і аж підскочила від захвату, коли він усміхнувся до неї, а тоді схопив у кулачок її палець і одразу ж потяг до свого малесенького ротика. Пушок на Петршіковій голові, який сестра гордо називала волоссям, був зачесаний вгору й закручений у чубчик.

— Ми зачесали йому чубчика, бо він чекав гостей,— сміялася сестра, а Блажена була задоволена, що Петршік так нагадує її гутаперчеву ляльку. Вона наділа йому слинявчик, та малюкові це не сподобалося, й він почав зривати з себе той слинявчик.

— Не хоче слинявчика,— всміхнулася сестра.— Сховаймо його; немовлятка потребують серветки теж тільки під час їди. Малюк знає про це, тому й пручається.

— Я сама зніму! — вигукнула Блажена, і за хвилину Петршік уже задоволено сміявся, лепетав і смикав за китицю зимової Блажениної шапочки.

У забавках з малюком година промайнула швидко, і пан Бор мусив нагадати Блажені, що вже час вертатися додому.

Вона од дверей ще раз послала Петі поцілунок рукою, а коли вони з татком одягалися в гардеробній, сказала зітхнувши:

— Але ж я й насміялася! Бо це вже щось схоже на людину!

— Але ж Петр і є людина, Блаженко!

— Тепер — так, але раніше — не був! — відрубала Блажена. На її думку, людина тільки тоді стає людиною, коли вона розмовляє, чує, розуміє, щось робить, читає. І поки що ніхто Блажені не довів, що вона помиляється.

Немовлятко було для неї — щось наче гутаперчева лялька, яка оце тепер несподівано перетворювалася на людину.

В автомашині Блажена глибоко замислилась над цією загадковою істотою — людиною. Що, власне, таке — людина й навіщо вона живе на світі? Чому росте так помалу й чому така кумедна, коли тільки народжується? Людина — дивне створіння, часто-густо зовсім незбагненне. А ось татко — зрозумілий і незмінний, принаймні в своєму ставленні до Блажени. Татко більше, ніж людина, — він її тато! Дівчата в школі теж зрозумілі — вони ж бо Блаженине середовище, мають такі ж, як і вона, знання, риси вдачі та інтереси. Але

людина взагалі — для Блажени незбагненна таємниця. Робінзон говорив про людину: «Людина сьогодні любить те, що завтра їй остогидне; сьогодні шукає того, кого завтра уникатиме; сьогодні прагне того, чого завтра жахатиметься...»

— Ось ми вже й дома! — вивів її із задуми татко.

Блажена подивилася на нього непритомним поглядом. І тут знову помітила в його очах той радісний блиск, що завжди виникав після побачення з Петею. Щось схоже на ревнивий протест проти цієї таткової радості промайнуло в думках у Блажени, але вмить розтануло від теплої згадки про міцне хлопчичкове тільце, про його жваві оченята, про усміх, такий схожий на татків.

Вона струсила з себе павутиння роздумів і вигукнула, вискакуючи з автомашини на хідник:

— Сьогодні я вчиню тісто на святкову здобу!

— Оце зараз, увечері?

— Саме ввечері! Тісто має довго сходити. Тонічка так сказала!

А що сказала Тонічка — те святе.

Того передріздвяного дня дріжджів ніде не можна було дістати. Блажена переконала, що в усіх крамницях їх уже продано. Скрізь обіцяли, що завтра будуть свіжі. Але красенько дякую — завтра вранці вже пізно вчиняти тісто. Нарешті якийсь пекар на глухій вуличці нашкріб їй із діжі трошки дріжджів. Блажена помчала з ними додому.

Вона поклала ті вишкребки в молоко, додала грудку цукру, прикрила й поставила до теплої духовки.

Потім гарненько збила масло, розтерла жовтки — все зробила, як належить. А тоді просіяла борошно й урочисто почала вчиняти тісто.

Вже смеркло, коли Блажена загорнула миску з тістом у чистий рушник, поставила на плиту, а зверху ще прикрила вовняною хусткою, аби тісто зберегло тепло.

Все йшло гаразд — Блажена була задоволена.

А що передсвяткові вулиці нестримно вабили її до себе, то Блажена, старанно замкнувши квартиру, пішла трохи поблукати.

У вікні архітектора відхилилася завіса й визирнуло кругле обличчя Тонічки. Тільки-но Блажена зайшла за ріг, Тонічка, накинувши на плечі пальто, подалася до стоянки таксі й кивнула панові Бору. Той одразу ж підхопився і, зали-

шивши автомашину на пана Угра, поквапливо зайшов до квартири управителя будинку й звідти приніс на кухню до Тонічки якусь річ з двома колами.

За десять хвилин пан Бор уже знову був на стоянці.

А Блажена й гадки не мала про те, що сталося. Вона, мов зачарована, ходила од вітрини до вітрини й роздивлялася чудові речі, так гарно оздоблені та освітлені, що аж очі вбирало. Біля деяких крамниць людей було стільки, що годі й потовпитися до вітрини, а біля деяких стояло тільки двоє або троє цікавих. Вітриною крамниці спорттоварів милувався один-єдиний прихильник — Духонь.

Блажена першу мить навіть не впізнала його — він мав на собі елегантне темне пальто, а на голові — чи хто зроду-віку таке бачив! — капелюх.

— Агов, Блажено! Йдеш наглядіти дарунки?

— Агов, Яро! А чого це ти вичепурився, немов якийсь англієць — пан із Височан! ¹

— Я щойно зробив дуже важливий візит! Відвідав свого добродія-дядечка й побажав йому веселих свят — щороку маю отаку халепу! Ніяк не втямлю, чого це мої старі так панькаються з оцим добродієм, адже єдина його позитивна якість — це купа грошей!

— Що він тобі подарував?

— Міг і мав би подарувати, скажімо, годинника. А подарував кіло горіхів. Ходи, будемо лузати! — і Ярослав зашурхотів горіхами в кишені. — Торбинку я, зрозуміло, одразу ж викинув.

Духонь, хизуючися силою, трощив горіхи просто в долоні. Але Блажена прикипіла очима до вітрини й бачила тільки велосипед.

— У когось гроші лежать без ужитку, тоді як людина могла б купити за них чудову веломашину, — поскаржилася Блажена.

— Одне слово, ми *populus tunicatus* ¹ і не можемо купити собі, що нам сподобається. Бери та їж! — запропонував Духонь Блажені ядра горіхів.

— Це лише я *populus tunicatus* — адже в тебе є веломашина!

¹ Височани — район Праги.

² *Populus tunicatus* — біднота (лат.)

— Зате немає інших речей, яких я конче потребую!
— Коли тільки подумаю, що він мав цілу торбу грошей— срібних і золотих, десь тридцять шість фунтів стерлінгів, і ті гроші на пустельному острові були йому ні до чого! Лежали собі в скриньці та іржавіли од сирого повітря в печері.
— Хто це мав тридцять шість фунтів стерлінгів?
— Ніхто!
— То чого ж ти таке верзеш?
— А тобі про це байдуже!
— Що ти робитимеш на свята?
— Те, що й перед святами.
— Нікуди не поїдеш кататися на лижах?
— Такі думки можуть виникнути тільки під твоїм капелюхом!

— Але ж і ехиди ти сьогодні!

Блажена й справді почала гніватись. Не знала, чому й на кого гнівається, але в ній прокидався опір проти тієї непевності, з якою вона очікувала свят-вечір; проти долі, що судилася їй; проти того, що вона не має велосипеда, тоді як Мадя та Матушева мають; опір проти себе самої та проти Духоня. Адже Духонь з отим своїм віршем напевно глузував з неї! Хай собі йде до своєї Маді!

— Взагалі — мені вже треба додому. Бувай!

Вона крутнулася на підборах і швидко подалася додому.

— Блажо! Стривай! Зичу тобі гарного дарунка на свято! Блажена не озирнулася.

«Коли б ти знала, яка несподіванка тебе чекає!— подумав Яра, лишившись наодинці.— Пан Бор зі мною радився, перш ніж те купити, ех ти, дурне теля!»

Хлопець був трохи ображений, та оскільки незаперечною чеснотою римлян (а їх Духонь мав собі за взірць) була тверда вдача й стійка воля, він зціпив зуби й мужнім кроком пішов геть від крамниці.

15

Блажена тихесенько відгорнула рушник, який прикривав тісто, щоб подивитися, чи воно вже сходить.

Та поки що нічого не побачила — адже минуло ще тільки дві години, а Тонічка казала, що круто замішане тісто має сходити цілу ніч.

Постеливши таткові постіль і поклавши на стіл хліб та масло — може, татко захоче їсти, як прийде додому,— Блажена зітхнула й пішла спати. Вона знала, що татко сьогодні повернеться пізно, бо має ще відробити зміну й за пана Гозноурка. Але зараз Блажена раділа цьому. Вона відчувала якусь дивну млюсть і навіть панчохи скинула з ніг уже в ліжку. Тільки-но заплющивши очі, Блажена одразу ж заснула твердим сном.

Але тут же прокинулася — а може, їй лише так здалося? — й відчула, ніби якась гаряча кобиляча голова форкає їй просто в обличчя і опікає вогненным подихом.

Блажена розплющила очі, але поворухнутися не могла. Очунювала дуже поволі. У напівсні згадала про тісто, встала й, наче сновиди, почалапала до плити. Плита була ще тепла, але, одгорнувши рушника, Блажена відчула, що тісто холодне, мов обличчя людини, яка ввійшла з морозу.

— Ще не сходить,— сказала вона,— і таке студене! Чого б це?

Та міркувати над цим їй було не сила. В неї змерзли ноги, і, хоч тіло палив жар, поза спиною перебігав мороз.

Блажена знову заснула, цього разу неспокійним сном. Їй жахали примарні видіння, вона голосно зітхала, кидалася в ліжку й безупинно ворушила губами.

Пан Бор повернувся майже опівночі й побачив, як вона уві сні, щось белькочучи, боронилася від чогось руками.

— Блаженко! Що тобі? — запитав він і тут побачив, що дівчина вся аж пашить. «Набігалася»,— подумав пан Бор і приклав Блажені до лоба мокрого рушника. А сам, щойно лігши, заснув і проспав твердим сном аж до ранку.

Коли він прокинувся, Блажа вже заварювала каву, але була якась млява й мала втомлений вигляд.

— Доброго ранку, татку! Я сьогодні лінива! Це, мабуть, тому, що вже свято.

— Відпочивай, Блаженко! Сьогодні на вечерю нічого не треба готувати. Пані Гозноуркова нам пришле каструлю каші з грибами, а риби я куплю в кафе — смаженого коропа. А ти хіба що зроби картопляний салат...

Картопляний салат Блажена любила понад усе, але сьогодні вона не мала до їжі великої охоти, а тому відповіла так байдуже, аж пан Бор здивувався.

— Гаразд, зроблю, коли треба. Я маю ще спекти різдвяну здобу! Ось тільки тісто чогось іще не зійшло!

— Не журися. Тонічка тобі порадить, що робити.

— Сьогодні в неї свого клопоту багато — вона готує аж дев'ять різних наїдків! Не хочу їй надокучати,— буркнула Блажена. Але таки постукала до архітекторів — бо без Тонічки не могла собі дати ради.

Тонічка для Блажени завжди знаходила вільну хвилинку, вже хоч би й тому, що була для Робінзонки*вірним П'ятницею! Прийшла вона й сьогодні, тицьнула пальцем у тісто й запитала:

— А дріжджів ти поклала?

— Поклала,— тоненьким голоском відповіла Блажена.

— То вони нікудишні,— вирішила Тонічка.

— Так, не дуже добрі,— призналася її учениця,— але в жодній крамниці дріжджів уже не було!

Тонічка зробила нову розчину, додала її до тіста й гарненько вимісила.

— Ого, Тонічко, ви як машина працюєте! — дивувалася Блажена, милуючись вправними рухами дужих округлих Тоніччиних рук.

— Увечері спечемо. Пектимемо разом, і все буде гаразд! — запевнила Тонічка.— А зараз відпочинь.

Однак Блажена поралася й далі. Йй було прикро, що іспит з куховарства вона не витримала, і брав жаль, що татко на свят-вечір не матиме здоби до чаю. Вона була така невдоволена собою, що ні прогулянка, ні видовища на вулицях не приваблювали її. Але водночас відчувала, що їй треба якось утішитися, заспокоїтись... Вона підійшла до свого учнівського столика і взяла в руки всі підручники, що їх придбала колись для четвертого класу.

Розправила їхні обгортки й довго тішилася тим, що на обгортці кожної книги писала друкованими літерами назву підручника.

Але боліла рука, ніби Блажена вивихнула її, коли поралася напередодні свят, пальці були незграбні, неслухняні, спина не згиналася. Блажені захотілось перепочити, і вона лягла на канапу.

«Що ж це ти, Блажено! — подумала вона з гіркотою.— Адже за весь цей час ти навіть не заглянула до підручників».

Блажа розгорнула історію, якийсь час читала її, потім уже

води́ла очима по рядках, не сприймаючи прочитаного, і на решті заснула.

Коли прокинулась, у кімнаті було темно. Знадвору сяялось біде світло вуличних ліхтарів і неонових реклам, а святкова ялинка, що стояла на підлозі біля вікна й верхівкою сягала горішньої віконної рами, мережила ріденькою тремтливою тінню стіни, стіл — геть усе в кімнаті, навіть убрання й руки Блажени.

Все це було таке незвичайне й гарне, що Блажені здалося, ніби вона бачить чудовий сон. Її охопила солодка знемога й приємне відчуття того, що нічого не треба робити, ні про що не треба турбуватися! І вона вперше не зраділа, коли зачула таткові кроки в коридорі й знайомий дзенькіт ключів перед дверима.

«Що я зараз повинна робити?» — майнуло в запамороченій Блажениній голові. — Встати? Розмовляти? Йти по пиво?»

Раптом їй сяйнуло: адже сьогодні свят-вечір! Нічого не треба робити! Так, свят-вечір... І тут наче спалах блискавиці — в неї нема для татка різдвяної здоби!

Ледь-ледь пересуваючи важкі й неслухняні ноги, Блажена пошкутильгала до плити. Подивитися на тісто. Та коли татко ввійшов, вона раптом зовсім занепала духом і жалібно простогнала:

— Тату! Мені так не пощастило з тістом! Воно ще й досі не зійшло!

Татко почав заспокоювати її — хай, мовляв, не журиться. Він стільки приніс усяких наїдків, що вистачить на цілу роту солдатів. Вони вдвох і не поїдять!

— Накривай на стіл, а я тим часом відкоркую пляшку вина! — підбадьорливо мовив пан Бор.

Блажена мляво ходила по кухні, байдужа до всіх тих ласощів. Вона так чекала на свят-вечір, а ось тепер їй до нього байдуже!

Татко бачив її зажуру, але намагався створити бадьорий настрій. Ів з апетитом, попивав вино, налив чарку також Блажені й дражнив доньку:

— Розповідь пану Угрові, якщо не вип'єш!

Блажена скуштувала вина, подлубала виделкою в тарілці, але голова їй хилилася на плече.

— Ну, то який я дістану подарунок? — намагався татко

розворушити Блажену. — А що дістане Блаженка, наша маленька господиня?

Великі зеленаві Блаженіні очі пожвавішали.

— То я дістану якийсь подарунок? — запитала вона з такою недовірою, ніби в цьому домі її чекала сама кривда.

— А то хто ж? Може, сажотрус?

Татко поклав ложку, за-світив свічечки на ялинці, вимкнув електричне світло й потайки постукав у двері — здавалося, наче за дверима стояв хтось.

— Заходьте! — тут же сказав він.

Блажена схвильовано випросталася.

Татко відчинив двері й удав, ніби з кимось розмовляє.

— Я зараз, зараз заберу його, панове!

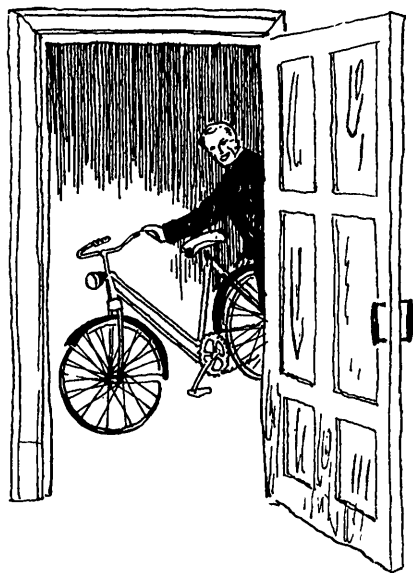
І він вийшов, а Блажена була така приголомшена, що не могла ні ворухнутися, ні слова вимовити. Татко щось почаклював за дверима, двері розчинилися навстіж — посеред сіней стояла чудова новесенька блискуча веломашина!

Блажена метнулася у сіни, вхопила велосипед за передне колесо, наче боялася, що хтось забере його назад у коридор, потім втягла машину на кухню, скочила в сідло й, весело сміючись, проїхала через двері до кімнати.

Уся її зажура де й ділася! Вони з татком цілий вечір оглядали велосипед і міркували, куди його поставити. За цими клопотами час збігав непомітно, і тільки тоді, коли вже постукала Тонічка й повідомила, що прийшла пекти здобу, вдячна донька схаменулася, що не віддала ще таткові святкового дарунка.

Тонічка, однак, швидко пішла, бо тісто було як камінь.

— Понесемо його завтра до пекаря. Той уже дасть йому

раду,— Тонічка квапилася, бо її хазяї чекали сьогодні гостей і вона ще мала поратися на кухні.

Блажена поставила веломашину так, щоб її можна було бачити з ліжка. Але радість від подарунка згасла так само швидко, як і спалахнула. Блажену знову проймав то жар, то холод, і водночас їй стало так млосно, що вона лягла в ліжку. Татко сів біля доньки, а вона гарячково вхопила його за руку й не відпускала навіть уві сні.

Блажені снилося, наче вона, ще зовсім маленька дівчинка, йде влітку полем, тримаючись за татову руку. Все навколо неї таке величезне! Земля під ногами покололася від літньої спеки. Розколини переходили в страхітливі прірви, через які маленька Блажена мусила перестрибувати. Вона стрибнула, заплющивши очі, а коли розплющила їх, то вже знову була велика Блажена, що вхопилася за татову руку й гатить довгими ногами по ліжкові.

— Дай мені пити! — просить вона татка, але не пускає його руки.

Татко готує лимонний напій. Але поки розчинився цукор, Блажена вже опинилась у спортзалі Дейвіцької гімназії, в світлому залі, де діти аж кишать. Блажа боксує велику тверду боксерську грушу й намагається ухилитися від неї то праворуч, то ліворуч, але щоразу дістає удари. Дівчата юрмляться навколо Блажени, перешіптуються, сміються... Удари зливою падають на Блажу, й вона відчуває безперервний тупий біль у голові. А тут іще Мадя пищить: «Гей, а що це ти боксуєш?» — Блажа дивиться, дивиться і раптом бачить, що то не боксерська груша, а кавал тіста, твердий, наче камінь... е, ні, то не кавал тіста,— воно має руки, ноги, голову, живіт і спину, ой, та це ж Петя!

— Татку, тримай його, бо впаде!

Татко заспокоює доньку:

— Пий, Блаженко! Лимонад уже готовий.

Блажена жадібно п'є. Її бліде чоло зросили краплини поту. Вуста засмагли. Зеленаві очі гарячково блищать.

Татко намочив у кухні простирадло, викрутив його й шукає вовняну хустину, щоб закутати в неї доньку. Блажена тим часом кишнула чорного папугу, що вилетів із срібної скрині, відігнала людожерів, що напали на П'ятницю-Тонічку, відвоювала в морських хвиль човна з харчами, що їх Робінзонка врятувала з корабля, а тепер лежить, знесилена,

й дає себе загорнути в заспокійливий прохолодний компрес. Вона ковтає порошок і, тіпаючись од лихоманки, засинає.

В ніч під різдво стояла така ожеледь, що пан Гозноурек ледве-ледве довів «шкоду» до гаража. Перехожі, захоплені зненацька цією зустріччю тепла з морозом, безпорадно зупинялися і обгортали взуття папером, аби хоч якось зрушити з місця. А про те, щоб їхати машиною, не могло бути й мови.

Та пан Бор, коли б і не було ожеледі, залишив би «шкоду» в гаражі. Він доглядав за Блаженою. А коли надвечір Блажена знову почала марити в гарячці, пан Бор постукав до сусідів і попросив Тонічку привести лікарку.

Пані лікарка часто замовляла таксі в пана Бора, тому Блажена знала її і не дуже ніяковіла перед нею.

Лікарка зміряла температуру, вистукала Блажу, оглянула в неї язик і розпитала про всі її недуги. А вже йдучи, підбадьорила її:

— Тобі потрібно тільки трохи спокою, Блаженко. Надто вже швидко ти ростеш. І як це ти умудряєшся? — жартувала вона.— А ще вашій доньці треба якомога більше бувати на вільному повітрі, пане Бор.

Від таткової голови умить відлетіли всі похмурі думки. Він радісно усміхнувся й провів пані лікарку аж на вулицю. Татко був просто щасливий, що Блаженчина недуга не страшна.

Коли він повертався назад, двері сусідньої квартири тихесенько прочинилися, в щілину визирнуло кругле обличчя Тонічки, і її очі стурбовано запитали про Блажену.

— В Блажені гарячка від того, що вона надто швидко росте. Бідолашній Блажі треба трохи відпочити. Заходьте, Тонічко, до нас!

— Ні, не зараз, Блажені треба дати спокій. А от завтра я можу вас заступити. Наші поїдуть кататися на лижах.

— Я буду вам дуже вдячний, Тонічко,— пан Бор ввічливо зняв капелюх.— Дівчинці взагалі хтось потрібен... Хіба ж це життя...— сказав він, дивлячись кудись на стіну.

Тонічка в дверях щось пробурмотала, а коли пан Бор повернув до неї голову, її вже там не було.

Різдво принесло Блажені велику й поважну зміну.

Дівчинка швидко одужувала. Вперше їй стало значно краще тоді, коли Тонічка принесла від пекаря здобу. Блажена зраділа, що її робота не пішла намарно. А всяка радість, як відомо, додає людині здоров'я.

Блажена пролежала ще тижнів зо два, але тихі години самоти, відпочинку та безтурботності поволі заспокоювали її.

Татко ходив обідати до їдальні, а Тонічка готувала їй легкі й поживні страви. Тонічка віддавала Блажені весь свій вільний час, а ввечері непомітно зникала, і пан Бор тільки коли-не-коли міг застати її і подякувати за Блажену.

Другим великим поштовхом до видужання Блаженки були відвідини її двох подруг. Ті сказали, що прийшли від усього четвертого класу й принесли їй бліду тендітну примулку. Вазончик було дбайливо обгорнено рожевим папером і перев'язано золоту ниткою.

— Дівчата склалися, а ми тільки купили й принесли,— цокотіла Мадя Буділова.— Швидше видужуй і приходь до нас. Усі тебе дуже чекають!

Новин було стільки, що й на воза не забереш. Дівчата то-рохкотіли навперебій. Мадя раз по раз крадькома позирала на Блаженин новий велосипед. Він стояв у простінку між вікон, бо тут заважав найменше. А Блажена воліла свою нову власність весь час мати на очах. Бо інакше, мабуть, не вірила б своєму щастю.

Мадя за час коротких відвідин намагалася витягти з Блажени якомога більше, аби згодом мати про що розповісти дівчатам. Вона раптом спитала:

— Це Духонів велосипед?

— Де там! Адже це зовсім нова машина! — мовила Зорка Ледкова, другий член делегації.

— Я дістала його на свята. Батенько вирішив видобути гроші з гамана,— Блажена швидко перейшла на школярський жаргон.

— У спортзалі хлопці знову розбили вікно,— впала в розмову Ледкова, щоб привернути до себе увагу.

Блажена зрозуміла це й запитала:

— А який у тебе табель, Зорко?

— Нічогенький. Але через півроку мене все одно відда-
дуть до приватної вокальної школи... Он воно як.

Тут усі троє знову заговорили навперебій, і до Блажени немов повернулося її щасливе шкільне життя.

— Ну от, намолотили ми тут сім мішків гречаної вовни, а тепер уже й додому час,— зацокотіла Мадя.— Тобі, кажуť, не можна втомлюватись.

Вони вже прощались, як Блажена з таємничим виглядом шепнула Буділовії на вухо:

— Я його бачила, Мадю, коли марила. Ти правду тоді казала!

— Кого це ти бачила?

— Чорного папугу.

— Дай-но! — Мадя вхопила Блажену за руку, щоб пере-
верити пульс, а тоді торкнулася її чола.— Вона знову марить!
Ходімо, Ледочко, а то ще почне бешкетувати!

Але Блажена зберігала поважний вигляд:

— А ти, Зорко, пробач мені! Я ще у вас не була, а тому й не могла сказати твоїй мамі про твоє сопрано.

— Бай-ду-же! Старі самі розуму набралися. З волі не-
бес! — жартувала Ледкова, і це було дивно: вона не вдавала
за себе веселу, а була весела!

Ще одна радість прийшла до Блажени, коли та вже зно-
ву одужала: доки Блажена зміцніє й поздоровшає, доти вона
куховаритиме під Тоніччиним наглядом і приноситьиме додо-
му готовий обід.

А це означало, що тепер Блажені може витягнути із схо-
ванки давно забуті ковзани. Ковзани було знову на-
гострено й понікельовано, й Блажена щодня, як тільки лід
був міцний, гасала по ковзанці — коли сама, коли з двома
або трьома подружками, а коли в довгім ланцюгу знайомих
і незнайомих ковзанярів та ковзанярок. Вона поверталася
додому з розпашілими щоками, збуджена й утомлена. І від
тієї приємної втоми потім спала, як бабак, і в хаті поралася
за іграшки.

З Тонічкою вона ходила до крамниці, куварила, а з дів-
чатами бігала на ковзанку, на прогулянки, каталася на сан-
чатах; а коли трохи потеплішало й підсохла земля, почала
грати у волейбол.

Але найчудовіше було те, що татко мав тепер щонеділі
постійного пасажира. Пасажир той сам був автомобіліст, але

зазнав аварії з автомашиною й тому деякий час не міг сідати за кермо. Пана Олдржіха Бора йому порадили як сумлінного й дуже обережного водія. Щонеділі пан Бор возив цього пасажера до його вілли, що самотньо стояла далеко від дороги, серед лісу, на березі стрімкої Хрудімки. Вони виїздили рано-вранці, за три години діставалися до місця, а тоді пан Бор цілий день був вільний і аж увечері віз свого пасажера назад до Праги.

Весь той вільний час татко належав тільки собі та Блажені, яку завжди брав з собою!

Але ж і попоходили тоді Блажа з татком! І по сухому, і по болоті, і в сонце, і в дощ, і на весняному вітрі, дихаючи на повні груди пахощами землі, що прокидалася від зимового сну. Вони бачили, як сходить з поля сніг; як цей сніг, посмужений хурделицями й вкритий кригою, перетворюється на тисячі дзюркотливих ручайків, що просякають крізь мох та злегле листя, оголюють гачкувате коріння й течуть по траві, яка зеленою і перезимувала. Вони бачили, як повітря стає легше й прозоріше від першого весняного листя, як спінений сік випростовує стовбури й віти дерев, як веселий, рвучкий вітер порядкує на небосхилі. Блажені все навкруги здавалося сліпучо чистим, ніби ця весняна тань поприбирала та причепурила поля й ліси на цілий рік.

Ці щонедільні прогулянки за містом були на добре обом— Блажені й таткові. Вони стали уважніші до всього, що діялося під широким небом, і тепер їх вабили до себе зовсім інші, ніж у місті, речі.

Приїжджаючи щонеділі, вони бачили, як переможно крокує весна. Як від межі й до межі закучерявилася зелена тбірїшня конюшина, схожа на космату вовну. Як лисини полів поросли м'яким пухом озимини. Як на лісових галявинах пнуться до сонця проліски, а із розколин між камінням продирається волохата стеблинка сон-трави й розквітає на осонні голубим цвітом. Блажена й татко змагалися, хто перший знайде в небі жайворонка, що сипав їм на голови свою дзвінку весняну пісню.

Якось татко повіз Блажену вздовж Хрудімки до греблі на Сечі, під замком Огебом. Вони залишили авто під вікнами кафе, поблизу моста через греблю, а самі почали дряпатися нагору по ковзкому камінню та стрімких виступах, продиратися через зруйновані брами та через отвори, що були колись вікнами. Блажа хапалася за стовбури дерев, за кущі й каміння,— але кінець кінцем переможно дісталася аж до самої вежі. Біля руїн муру був невеличкий прискалок, і, щойно ставши на нього, Блажена вскрикнула від захоплення.

Далеко внизу, під скелястою кручею, тьмяно виблискувала крізь весняну млу безмежна водяна гладінь — саме таким Блажена і уявляла собі Робінзонове море! А посеред тої гладіні чітко вимальовувавсь якийсь суходіл: так, так, Блажена не помилилася — то був острів! Блажена квапливо перебігла очима всю поверхню острова — порослий весняною безлистою зеленню, він лежав мов на долоні. Це був пустельний острів!

— Татку! Татку! — загукала вона.— Ти бачиш?

— Бачу. Чудова місцинка. І навіть якийсь острівець тут є...

— «Острівець»! — обурено повторила Блажена.— Та це ж Робінзонів Острів Відчаю!!! Ось тільки поглянь! Жодної тобі людини! Це—пустельний острів. Навіть пташок не видно...

— Е, це вже неправда,— охолодив її запал татко.— Я там бачу принаймні три дикі качки.

Та Блажена не дала вихопити себе із свого чарівного світу. Було надто спокусливо раптом побачити не якийсь там вигаданий острівець, а правдешній острів пригод моряка із

Йорка. Вона була така вражена красою порослого мохом острівця серед води, така зачарована його піщаними й кам'яними берегами, його пустельною тишею, його звивистими стежками, які губилися в чагарях, що відкидала будь-яку думку про природне виникнення цього острівця.

— Татку! Бачиш той берег, куди хвиля викинула Робінзона Крузо? А ось до того берега причалювали людожери й влаштовували свої учти — там Робінзон захистив П'ятницю від жахливої смерті, від дерев'яного меча людожерів! А там — там Робінзонова літня резиденція, альтанка на півдорозі між печерою й затокою, де стоїть Робінзонів човен. А он мис на південному заході, це той мис, де Робінзон знайшов огнище, завалене людськими черепами й кістями!

— Колись оглянемо цей острів зблизька,— пообіцяв татко Блажені.— В кафе мені розповідали, що влітку там живуть групи спортсменів-водників. У наметах. Огнище, альтанка, стежки, човен — то все їхнє.

Блажена не відповіла. Лише зітхнула. Татко й без слів знав, що те зітхання означає. Але вдав, ніби не розуміє її, і кинув недбало:

— Якби тобі захотілося перебути канікули на цьому острові...

Блажена не дала татові договорити. Кинулась йому на шию й вигукнула:

— Скажи мені це ще раз, мудрий Увокекі! Ти ж добре знаєш, що написано в книзі твого слуги Робінзона: «В людях дримають приховані сили; пробуджені якоюсь досяжною або недосяжною метою, ці сили приходять у рух і розпалюють такі жагучі мрії, що коли людина не здійснить їх, то життя для неї стає нестерпне!»

— Коли ти хочеш, то пам'ятаєш усе чудово,— сказав пан Бор, намагаючись відвернути Блаженину увагу від її надто палких мрій.— Хто його знає, як воно до літа буде!

— Пусті відмовки! Обіцяй, бо інакше не відпущу тебе!— не вгамовувалася Блажена.

— Обіцяю, люба Робінзонко, що, як будемо живі й здорові, ти вирушиш на острів, причалиш до його південно-західного мису, якраз біля вогнища з людськими черепами.

— Мене не піддуриш,— відкинула Блажена таку непевну обіцянку.— Я давно вже знаю, що страх перед небезпекою гірший від самої небезпеки, тому й не боюся нічого на світі!

Татко обіцяв золоті гори! Що б він не зробив для своєї Блажени!

Аж до самого травня, місяця квітів, неділі були єдиними проблисками радості в житті татка й Блажени. Лісові криниці, тихі смереки, струмені води, що неквапно плюскотіли через греблі; поля, що кожного тижня міняли свої барви; безмір'я повітря і в сонце і в дощ; животворна сила весни — все це так впливало на Блажену, що потім вона цілий тиждень жила атмосферою природи і вважала, що в місті перебуває лише тимчасово...

Коли ж татків пасажир оклигав і знову сів за кермо власної автомашини, тим часом старанно полагодженої, Блажені довелося залишатися дома також і в неділі. Отоді прийшла черга на велосипед. І знову попід вікнами маячив Ярослав Духонь; і знову лунали знайомі сигнали, а Блажена визирала у вікно, потім стрімголов збігала сходами й летіла до таткового гаража, де зберігався її скарб, замкнений на ланцюгу.

Блажена любила швидкість та відвагу і охоче спокушала долю відтоді, як перемогла в собі страх. Духонь був її відданий охоронець і, коли вони їздили разом, пильнував за обох. Шарка стала тепер для Блажени значно ближча, а до Сельця та Розток з їхніми розквітлими деревами було як рукою сягнути. Блажа тепер їздила на велосипеді навіть до крамниці, а коли хотіла, то мчала прати татові носовички аж до Подмораня і вибілювала їх там на сонці, як їй колись порадила Тонічка. З куховарства Блажа досягла таких успіхів, що іноді навіть не потребувала Тонічиної допомоги; проте вона так звикла до своєї вірної приятельки, що вже не могла без неї обійтися. Тепер уже й Блажена могла прислужитися Тонічці: коли треба було щось купувати в далеких крамницях, то Блажа їздила по покупки на велосипеді.

Але неділі Блажена присвячувала лише татові та Петі. Вона зазнала великих радощів, коли Петя вперше зіп'явся на ніжки, а ще більших — коли з його ротика з чотирма маленькими білими, як цукор, зубками, вихопились якісь звуки, схожі на мову. Вони були ще невиразні, ніби загорнені у вату, але хто хотів, той чув у тім слові «тато», а хто хотів, чув у ньому — «ажа».

Так Петя став для Блажени не тільки людиною, але й поважною особою. Вона пильно стежила за його розвитком,

за кожною зміною в ньому, бавилася з ним і виходила з тих пустощів така поскубана, подряпана й захекана, ніби оце щойно вишарувала в квартирі підлогу.

— Але ж і кумедія з оцим хлопцем! — пирснула вона сміхом, коли якось бавилася з Петею в саду, а той розпустувався й сипнув їй раптом в обличчя жменькою піску.— Татку, цього розбишаку треба було б показати Тонічці!

Татко не заперечив, і тому Блажена квапливо додала:

— Я її запрошу, татку, адже вона заслужила, щоб ти її колись покавав!

Коли правду казати, то тепер Блажена не могла жалітися на нудьгу. Відтоді, як вона захворіла й видужала, радість не покидала її. А все ж... а все ж, Блажена іноді сумно зітхала. А все ж, пустуючи й сміючись, Блажена іноді несподівано задумувалась і замикалась у собі. Коли ж вона згодом опановувала себе, її зеленаві очі мимоволі зверталися до полочки, де стояли рядочком старанно загорнені й гарно підписані підручники для четвертого класу...

17

І цей смуток зростав — в міру того, як погідний сонячний червень наближався до кінця, віддаючи останні дні весні та готуючи місто й село до приходу літнього липня.

Блажена часто стрічала своїх подружок — декотрі з них палко мріяли про канікули, декотрі боялися одержати поганій табель, але всі вони були пройняті спільним неспокоєм, спільними турботами, і в усіх них було спільне майбуття!

Блажена мусила перемагати себе, коли розмовляла з ними, й удавати, що цілком задоволена своєю долею, аби вони не помітили, як вона заздрить їм і як журиться, що виключена із їхніх дружних лав. Заспокоювалась вона лише в своєму наметі — спорудженому з двох стільців та верблужої ковдри — і втішала себе думкою, що Робінзонів було куди гірше в його печері під скелею, яка здригалася від землетрусу. Робінзон був сам один у пустелі серед гір і лісів, немов бранець, замкнений вічним замком океану, без найменшої надії на порятунок.

Їхні долі були такі схожі! Блажена сідала перед наметом і довгі години перебувала в глибокій задумі.

Хіба ж не казав Робінзон: «Досвід навчив мене ніколи не впадати у відчай»? Може, Блажена звикне хазяйнувати так, що знайде час і насагу вчитися самотійно. Вона чула про деяких школярів, які навчалися не в школі, а вдома з учителями,— в учбових закладах вони тільки складали іспити. Чула вона й про дорослих людей, які, працюючи, вчилися дома й так здобули університетську освіту,— але про таке Блажена навіть і не мріє!

Згадувала Блажена також острівець біля Огеба й уявляла собі, що він поріс пралісом, як Робінзонів Острів, а вона продається його хашцями, йде по його квітучих луках, і очі їй засліплює яскраве пір'я папуг. Цілі зграї цих барвистих птахів кружляли в неї перед очима, і їй дуже хотілося хоч би одного з них впіймати й приручити. Звичайно, не чорного папугу, а рожевого, з зеленими крилами. Вона б навчила його розмовляти, і він гукав би до неї: «Робінзонко!»

Вона вже бачила, як вирізає собі замашну палицю й відганяє нею диких звірів; як шукає криничку з питною водою та корінь маніоки, що з нього індіяни печуть хліб; як відміряє огорожу, щоб вона не перевищувала три ярди.

Три ярди! Гм! Блажена знає ще одного Ярду.

Ярда, тобто Ярослав Духонь, напевно, міг би грати в Робінзона ще краще, ніж татко! Та й взагалі Ярді варто було б зайнятися водним спортом, і тоді Блажена могла б дістатися на той острівець на озері, під греблею Хрудімки. Як на Робінзонку, то те озеро велике, мов океан.

За папугу міг би бути Петршічек — адже його лепет уже майже зрозумілий! Інколи схоже на те, ніби він гукає її: «Блажа!»

Всі ці картини Робінзонка малювала собі, сидячи біля свого намету. Тільки ж тепер в її уяві поставав не якийсь там незнаний простір; а цілком певний острів, що його вона бачила на власні очі, і то з висоти пташиного льоту!

Але водночас щось гнітило Робінзонку — їй було так важко, як, мабуть, Робінзоніві, коли на нього впала скеля. Блажа намагалася збагнути, звідки береться в неї те дивне гнітюче почуття.

Татко останнім часом якось багатозначно, ба навіть підозріло, всміхався до неї. Мабуть, готував їй якусь несподіванку, але ж яку? Так ніжно та дбайливо, як оце зараз, він ставився до неї тільки тоді, коли вона хворіла. І пан Угер

«кидав на Блаженину адресу якісь незрозумілі жарти. Блажену аж злість бере, що вона не може вгадати причини цієї дивної змови!

Тепер на Блажену з усіх боків чигали якісь таємниці. Її дратувало те, що вона не змогла збагнути ці таємниці — коли вони взагалі існували, а не були витвором Блажениної фантазії.

Недавно Блажа запросила Тонічку поїхати разом з ними до Крчі подивитися на їхнього Петршічка. Тонічка запитливо глянула на неї, а тоді повільно сказала:

— Ти справді хочеш, щоб я поїхала разом з вами?

Блажена мало не образилась:

— Невже я вам коли говорила просто так? В а м я кажу тільки правду,— відповіла вона.

Для поїздки вони обрали неділю, коли татко був вільний,— останню в липні. В Празі було гаряче, розжарене каміння вулиць аж пашіло, будинки блимали сонними вікнами із спущеними жалюзі; перехожі ледве рухалися, змучені спекою, а трамваї пронизливо дзеленчали й гуркотіли, проїжджаючи майже безлюдними вулицями.

Тонічка вбралася в гарну літню сукню, на голові мала модний капелушок з квіткою, а на руках — тоненькі плетені рукавички. Рум'яна від спеки, збуджена поїздкою, вона була дуже гарна.

Тонічка вместилася на сидінні для пасажирів, а Блажа — на своєму місці біля татка, але вона раз у раз оберталася до Тонічки й розповідала про все, що було видно з вікна машини.

Вони опустили в машині стекла й з насолодою підставляли обличчя рвучкому вітрові. А вітер, цей рознощик пахощів, приносив їм дух щедрої землі й нагадував то про запізнілий сінокіс, то про ранню молотьбу, то про розквітлі липи...

— Такого в Дейвіцях немає,— жартувала Тонічка.— Там, як повіє вітер, то чуєш тільки, де заварюють каву, а де готують цибулю на гуляш!

Невдовзі автомашина під'їхала до замка в Крчі. На клумбах квітли ніжні гортензії та гладіолуси вогнистих, по-справжньому літніх барв. Петршік бавився в піску на дитячому майданчику.

Хлопчик уже вмів бігати, хоча й падав щохвилі на землю. Сестра-вихователька гляділа кількох дітей і марно намагала-

ся бодай зазирнути в недільну газету. Йї раз по раз доводилося підхоплюватися й заспокоювати бешкетливих малюків.

Пан Бор гукнув:

— Петю!

Хлопчик кинув відерце й повернув голівку в буйних каштанових кучерях. Він знав татка й одразу ж побіг до нього. І нітрохи не злякався, коли над ним схилилося троє велетнів, і, простягаючи руки, почали манити його до себе.

Татко, щоб малюкові легше було зробити вибір, сів перед ним навпочіпки. Петя припав личком татові до плеча, але тут же обернувся, аби побачити, що на це скажуть інші. Блажа й Тонічка схилилися до Петі, й він з голосним вереском перебігав з рук у руки, аж поки Тонічка впіймала його й схопила в обійми.

Петя одразу ж почав хапати ручкою квітку на її капелюшку. А вона, щоб відвернути його увагу від квітки, пішла з ним у танок.

— А вам це дуже пасує,— сказала сестра й усміхнулася до пана Бора.

Коли вони досхочу нагулялися з Петею і хлопчика заспокоїли, помили та повели годувати, Блажена висловила вголос те, що давно вже не давало їй спокою:

— Тату, Петя не може весь час жити в дитячому будинку, адже ж він наш!

Схоже було, що ці слова припали татові до серця, хоч він і заперечив:

— Але ж і додому ми не можемо його забрати, хто б удома про нього дбав?

— Я! — прохопилася Блажена, але тут же збагнула, що сказала не до ладу, і виправилась:— Я, звичайно, сама не змогла б, мені було б дуже страшно. А ось Тонічка могла б дбати про нього!

Всі збентежено змовкли. І тут раптом Блажені сягнуло: то он яка це таємниця!

А пан Бор сказав до Тонічки:

— Якби ж то Тонічка захотіла!

Блажена переводила погляд з татка на Тонічку, з Тонічки на татка і раптом усе збагнула. Нова мама! Йї зненацька пригадалося те болісне почуття самотності й відчаю, яке охопило її, п'ятилітню вередулю, коли мама одного разу розгнівалася й сказала: «Іди собі, хай застібне тобі платтячко

інша мама!» Інша мама? Але ж Тонічка не буде для неї іншою мамою — вона буде мамою для Петі, а для Блажени залишиться назавжди вірним П'ятницею!

Тонічка спаленіла й розгублено намагалася приховати тремтіння своїх спрацьованих рук.

— Тонічко, ви ж не передумаете? Татку, вона повинна погодитись, вона присягалась мені у вірності! — суворо промовила Блажена.

Цієї миті повернулася сестра з нагодованим Петею. Пан Бор узяв від неї хлопчика й сказав:

— Петя візьме свою шапку, і ми підемо!

— Ви забираєте Петю з собою?! — вигукнула сестра.

— Я його понесу! — вхопила Петю Тонічка й сховала обличчя в нього на грудях.

Іхати назад було весело. Блажена, поринувши в роздуми, наспівувала під шум коліс і нічого навкруги не помічала. Татко, хоча жодного разу й не озирався, та, коли бачив, що попереду шлях вільний, поглядав у дзеркальце машини на Тонічку й Петю. Хлопчик, нагулявшись, швидко почав дрімати; коли машина підїхала до дому, татко ніжно взяв сина на руки й, сонного, поніс у квартиру.

Блажена вирішила кувати залізо, поки гаряче, й випросила в татка «візу» на мандрівку зі спортсменами по річці Сечі.

— Хай вони ще візмуть тебе з собою! — шпигнув її татко. — А після канікул знову підеш учитися. Цей рік ти швидко надолужиш — адже він має тільки дванадцять місяців!

— Це треба відзначити! — вигукнула Блажена й змахнула своєю рушницею. — Я передаю вам свою владу над островом. Тут є п'ять мушкетів, три рушниці, три мечі, півтори бочки пороху, торбинка гороху, трохи насіння та всілякий інший припас. Сама ж я зйду на корабель тільки в шоломі з козячої шкіри й вирушу в далечінь, до континенту, що його не бачила вже тридцять п'ять років!

Духонів дзвінок урвав її промову, Блажена задріботіла по сходах, так, ніби град сипнув, і налетіла прямисінько на Духоня.

— Все або нічого, Ромео! Або ми їдемо до літнього табору на Сечі, або ти вже ніколи не побачиш мене на велосаміні!

— Ну й завела! Угамуйся! — процідив Ярда Духонь. — Я саме приніс тобі членський квиток. Тільки умова: будеш

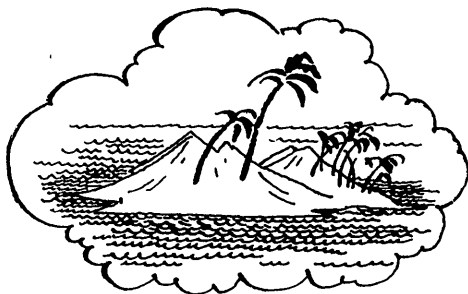
куховарити. Я вже всім розповів про твої чудеса з куховарства.

Цього вечора вони так гасали на велосипедах, що Блажена повернулася додому, ледве зводячи дух. Тонічка вже викупала Петю й поклала його в кошіль з-під білизни.

— Сьогодні та ще тижнів зо два доведеться тобі, Блаженко, самій глядіти його вночі. А після весілля я перейду до вас назавжди.

Блажа слухала те краєчком вуха — мала вже інші турботи. Вона обіклала своє ліжко підручниками, так що вони нагадували віяло проміння навколо сонця, намальованого дитиною.

Сама ж вона лягла посеред тих підручників і всміхалася до Тонічки так щасливо, що вірний П'ятниця не втримався й щиро поцілував її.

Редактор *Г. М. Пашко*
Художній редактор *В. Ю. Тернавський*
Технічний редактор *Х. М. Романчикова*
Коректори *Л. Н. Фесечко, Т. О. Крижна*

ДЛЯ СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Майорова Марія. РОБИНЗОНКА. Повесть
(На українском языке).

Здано на виробництво 3. I. 1966 р. Підписано до друку
16. III. 1966 р. Формат 60×84¹/₁₆. Фіз. друк. арк. 8.
Умовн. друк. арк. 7,44. Обл.-вид. арк. 7,13. Тираж 30 000.
Зам. № 52. Папір друк. № 2. Ціна 31 коп. Видавництво
«Веселка». Київ, Кірова, 34.

Друкоофсетна фабрика «Атлас» Комітету по пресі при
Раді Міністрів УРСР. Львів, Зелена, 20.

ЛЮБИИ ДРУЖЕ!

Хочеш податися у веселу та захоплюючу подорож по різних країнах? Хочеш побачити, як живуть там твої ровесники, почути казки тих країв, побачити дивних тварин, незвичайні рослини?..

Якщо хочеш, прочитай ці книги:

- Я. Блажкова.** Тоно, я і мурашки.
Повість про пригоди словацького хлопчика та його сестрички.
- А. Вельм.** Опецьок.
Весела повість німецького письменника про меткого на вигадки хлопчика.
- Золотий птах.** Казки народів Югославії.
- Ф. Карінті.** Даруйте, пане вчителю...
Гумористична повість угорського письменника.
- Й. Лада.** Бубачек і водяник.
Веселі казки чеського письменника.
- Д. Родарі.** У небі і на землі.
Вірші видатного італійського поета.
- Р. Тагор.** Світло і тіні.
Оповідання видатного індійського письменника.

Бажаємо цікавих зустрічей з героями книжок!

ВИДАВНИЦТВО «ВЕСЕЛКА»

31 коп.

